POMPONII LAETI DE ANTIQVITATIBVS VRBIS ROmæ Libellus longè utiliſſimus.

TOPOGRAPHIAE VETERIS ROMAE IO. Bartholomæi Marliani Patricij Mediolanenſis, EPITOME, nunc primum in lucem edita.

P. VICTORIS DE VRBIS ROMAE REgionibus & locis libellus.

Rerum ac uerborum in hiſce omnibus memorabilium INDEX.

BASILEAE

M. D. XXXVIII.

RERVM AC VERBORVM IN HIS de Antiquitatibus Romæ libris memorabilium Index.

A

ABASCANTIani balineũ 239 (35
Aborigines
Accæ Laurentiæ ſepulchrum 136
acceptatorius mõs 214
actij ſtatua 114
Adraſte 63
Aelius pons 223
ælij porta 49
æliorum domus 185
æmilius pons 23
æmilius ludus 247
æmilij Lepidi ſtatua 65
æmiliæ uiæ 232
ęneas in Italiã uenit. 37
æneas Syluius 37
æneas à Mezentio interfectus 37 (138
æquimelium locus 120
ærariũ Roman. 56.107
in ærario publico quæ reſeruarẽtur 108
æſculapij templũ 2.100
æſculapij ſtatua 74
æſculapij ſepulchrum 224 & fanum ibidem
Agathæ templum 16
aggeres Tarquinij 182
agon 209
agonalia feſta 197
agonenſis porta 46
agrippa rex 38
agrippæ campus 246
agrippinæ thermę 16. 42.206
agrippinæ horrea 248
agrippinæ matris Neronis templum 188
Alba rex 37
alba oppidum 37
albanæ manſiones 240
albula flu. 220
alcibiadis ſtatua 114
alexandri Magni tabernaculum 97
alexandri Magni uicto
Alexãdrini nym(ria 118

phæum 244 (288
alexandrinæ thermæ 252.164
almo fluuius 161.239
alſietina aqua 157.158.
alta ſemita 15.194 (227
Ampelidis balineũ 254
amphitheatrum 1.154. 240
amphitheatrum caſtrẽſe 244
amphitheatrum Veſpaſiani & Titi 176
amphitheatrorum ſpectacula 154
amulius rex 38
Anci Martij domus 121
ancile ſcutum 12
ancus rex 42
aniceti horrea 253
anio Vetus 258.159.235
anio Nouus 156.158. 159
anſeris argẽteum ſimulachrum 69
antiochiãi balineũ 239
antipãtheon templũ 7
antipolis 228
antonius Heliogabalus 86
antoninæ thermæ 22.
antonij templum 249
antonini columna.213. palatium. 214.. porticus 4.119.213
antoninorum ſepulchrum 231
antrum Cyclopis 240
Aphricæ caput 240
apodyteria 163
apothecæ obſcuræ 202
appij riuus 161
appia uia 21.48.160
appia aqua 157.158.235
appia porta 48
apollo Cœliſpex 251
apollo diadematus 63
apollo translatus ex Apollonia à Lucul. 247
apollo palatinus 91
apollo ſandalarius 243
apollinis templum 87 202.229.245.248.250
apollinis ſtatua 74.118
apollinis mons 11.193
apollinis Vicus 250
apollinis ara 100.237
aprata locus 232

Aqua

Aqua Martia 186
aqua Virgo 215
aqua cernens quatuor Scauros 248
aquæ cuſtodia 157
aquæ uiginti 256
aquæ uſus 155
aquæ Romanæ quę 158
aquæductuum ratio & uarietas 156
aquilij iureconſulti domus 244
Ara cœli 12
ara Maxima. 24. 132. 133 251
ara Spei 239
arbor ſancta 240
area Apollinis 239
area Galli, Thalli, ſiue Galliæ ibidem
area Carſuræ ibidem
area pinaria. ibidem
area radicaria 252 (176
arena amphitheatrum
arcades in Italiam profecti. 36
arcuati aqueductus 156
arcus triumphales 150
arcus triumphalis Conſtantini 2
arcus triũphales quando inuenti 151
arcus ueteres 80
arcus nouus 245
archimonium forum 197. 246
argei 222
argentaria baſilica 247
argiletanæ tabernæ 138
argiletus 137. 138
argiletus imus 138
argiani horti 246
argonautarum porticus 249
argus 138 (240
armamentarium 160.
armamentarium Telluris 100 (253
armiluſtrium quid 170.
armiluſtri Vicus 253
arx Romana. 51 (dit. 37
Aſcanius Aeneę ſucce=
aſculum picentinorum caput 100
aſinaria porta 48
aſidata porticus 243
aſiniani horti 252
aſylũ 27. 57. 58. 139. 248

Attici domus 245
atrium palatij 93
atys rex 38
Auentinus rex 38
auentinus 22.31 (165
auentinus unde dictus
auentinus Murtius ali=
quando dictus 139
aufeia aqua 186
augusta aqua 158.227
augustus ubi natus 89
augustus mons 152(250
augusti domus 89.118.
augusti templũ 88.94
augusti forum 117.247
augustorum ſepulch=
rum 7.249
augusti Palatium 218
augusti porticus ibidẽ
augurandi locus 72
auguratorium 91.250
aurea Neronis domus
180
aurelia porta 49.238.
aurelia uia 238
aurelianũ tribunal 228
aureliani numiſma 193
aurelij pons 223
aureus mons 50

B

BAcchus 201
bacchi templũ 234
bacchi prata 250 ſtatua
bagnanapoli 192 (193
balbi theatrum 249
balbini domus 180
balantium 93.82
balinearum genera ua
ria 162.163.164
balneæ palatinæ 91
baſilica Cõſtantini 243
baſilicę undecim 256
Belli indicendi mos 203
bellica colũna ibidem
bellonæ uicus 245
bellonę templũ 203.249
Bibliopolarum taber=
næ 138
bibliotheca Augusti 90
bibliotheca Maiorũ 70
bibliotheca Pauli 117
bibliothecæ 250.255
bimane templum 18
Boarium forum 131
bona dea 61 (237.253
bonæ deæ templũ 167.
bonæ deæ ſubſaxanæ
templum 252

boni

boni euentus ſimulachrum 208 (8.208.249
boni Euētus templum
Britannici ſtatua 91
britãnici ſepulchrũ 219
bructanus uicus 254
bruti templum 249
bruti ſtatua 65
bruttanus campus 254
bryttiana domus 240
Buccina aurea, uel Buccinum Aureum 243
buſta Gallica 2.120

C

CAballus mons 191
caci fabula 169
caci ſpelunca 170
cadauerum comburendorum locus 16
calabra curia 70
calatini ſepulchrũ 237
calidij area 245
caligulæ pons 94.109
calui oratoris domus
camœna porta 48 (89
camœnarum lucus 48
camœnarum uicus & Aedis 239
camilli arcus 211
campana uia 20.235
campus Martius 8
campi octo 256
candidati 10
cãteri capitis uicus 253
capaces ciſternæ 179
capetus rex 38
capena porta 21.48
capena ciuitas 174 (245
capitoliũ uetus 11. 193.
capitolium deorũ domicilium 53.72
capitolium quis extruxerit, incēderit, reſtaurarit 52
capitoliũ ubi omnium deorum ſimulachra celebrantur 247 (72
capitolij pulchritudo
capitolij uaria nomina 51
capitolinus mõs 28.29
capotiæ 19
capraria ædicula 246
caprea palus 210
capys rex 38
caracallæ thermæ 164
cardinalis Spoletani domus 8

cardinalis Neapolitani domus 11
carcer à coërcendo dictus 105
carcer pleb. Rom. 5.127
carcer Tullianum 5.105
carcer 160. uirûm. 249
carceres in circo 140
carinæ 178.243
carmenta 40
carmēta unde dicta 129
carmentę fanū 129.247
carmente ſaxum 68
carmentale fanum 40
carmentalis ara 129
carmentalis porta 40. 41.247
carnæ deę templum 159
carthārea horrea, uel taſtaria uel teſtaria 243
Caſa Romuli 250
caſſandræ ſtatua 74
caſſia uia 233
caſtellum quid 157
caſtellarius qs. ibidem
caſtoris & Pollucis templū 27.95.246.251 (118
caſtoris ſtatua 64.115.
caſtrū Cuſtodiæ 18.234
caſtra lecticariorū 153
caſtra ꝑegrina 153.240
C. Aquilij domus 189
C. Ceſtij Epulonis ſepulchrum 23.174
C. Marij trophæa 184
Cærulæus fons 158
cæſaris ſtatua 114.117
cæſaris uilla 232
cæſaris columna 115
cæſaris obeliſcus 230
cęſaris horti 227. & naumachiæ ibidem
cæſaris forum 116
cæſaris domus 187
cæſaris Mutatoriū 239
cæſaris Baſilica 185
cæſaris equus 116
cęſaris templū, et ara 116
cæſaris templū 96. 246
Catuli domus 5
catilinæ domus 5.89
Cecilij poëtæ ſepulchrum 228
ceioniorū domus 250
cellæ Capitolij 72
cella ædis Cōcordiæ 73
cenſorij uicus 254 (251
cereris templū 84.114.

cereris ſtatua 74
ceſeti uicus 253
ceſtius pons 224
ceura porticus 205
Chalcidica Miner. 250
chalcaria porticus 204
chilonis domus 252
chriſtianorum affligendi locus 230
chryſocola quid 24 (251
Ciceronis domus 3.89.
ciceronum auita domus 243
ciconiæ nixæ 249
cimbrum locus 184
circus quid 139.140
circus Maximus 3.24.25.141.142.251
circenſes ludi 140
ciſpius mons 177
citorus mons 214
ciuitas quid 43
Clatræ mons 11.193
claudia aqua 158.159
claudij Centimali domus 160 (159.240
claudij Cæſ. templum
claudij amphithea. 217
claudia porticus 118
cliuus Capitolinus 67
clitellæ 233
cloaca Maxima 111.
cloacæ ſub amphitheatro 1
cloacæ Romanæ 111
cloacina Venus unde dicta 99 (237
clodius ubi interfectus
clypeus Martis 71
clypei aurati in Cap. 71
Cn. Domitij delubrum 249
coclitis ſtatua 97.114
coclitis arcus 131
coclidis colūnæ 6.247
codetanus campus 255
cœle Vibenna dux 151
cœli & Terræ ara 144
cœlicolus mōs 15.21.151
cœlimontana porta 20.47
cœlius mons 20.30.151
cœliæ ſtatua 121
cohortes .3. uigilū 245
cohortes ſeptem uigilum 244.245.254
colapeti paſtoris Vicus 252

a 5 collatia

collatia oppidum 46
collatina porta ibidem
collatina uia 233
collina porta 9.12.46
coloſſeum 176
coloſſus quid 1.181.243
coloſſus Martis 205
columna Mœnia 115
coloſſus Neronis 181
columna roſtrata 71
columnæ 69
columnæ ligneæ Vicus 253
comitium 105.113
comitia intra mœnia haberi, fas non eſſe 9
commodianæ thermæ
comitiorũ locus 9 (239
commodi ſtatua 66
conſus deus 143
conſi templũ 8.251.253
conſi ara 143 (70.246
conſtantini porticus
conſtantini equus 116
conſtantini thermæ 15.192 (151
conſtãtini arcus 2.149.
conſtantinorũ ſtatuę 10
conſtans Heraclij nepos 7
conſualia feſta 143
cõcordia unde dicta 73
concordiæ templum 2.5.61.73.97.247
coragium Samiũ 240
corinthia porticus 204.
corneliæ ſtatua 65 (249
cornelij Domitiani domus 138
corneliorũ domus 192
corneliorum uicus ibi.
cornificij domus 252
corniſcæ 254
cornucopię ſtatuæ 11
coronã qs inuenerit 59
coronatorum quatuor templum 20.153
coruina domus 210
coruini ſtatua 118
coruorũ macellum 210
coſmę & Domiani templum 99 (89
Craſsi oratoris domus
creſcentij arx 231
cremera locus 41
crypta Balbi 249
Cultores primi urbis Rom. 35

cupidinis

cupidinis templum 152
cupidinis ſimulacrũ 231
curia Calabra, ubi pontifex minor dies pronunciabat 247
curia 74.122.123
curia ſenatus templum
curia noua 178 (123
curia uetus ibidem
curiæ Hoſtiliæ duæ 110
curſus equorum 23
curtius la us 247
curtius fons 158
curtij ſpecus 4
cuſtodes urbis dij 144
cuſtodiæ caſtrũ 18.234
curtarum uicus 250
cuniculares aquæductus 156
Cyumbellalocus 206
cybele 11
cyclopis antrum 160

D

DAcicus ludus 240
Daphnidis Balineum 243
Decẽ Tabernæ 188.245
decianæ thermæ 171
decij palatium 188
D.Claudij ſepulchrum 219
decimæ Herculeanę 133
delphini ſignum 252
deorum immitium templa ubi 234
deorum Magnorum ara 144
Dianæ temp. 152. 166. 167.253
dianæ uicus 252
dijouis ædis 251
dioclitianæ thermæ 15. 189.245
Domus Dionyſi 251
D. Hadriani templum 107
ditis patris ædes 251
domitianus ubi natus
domitiani ſtatua 3 (195
domitiani de Germanis triumphus 3.109
domitiani ſtatua 66
domitiani arcus 206
domitiani ſimulachrũ in ſinu Iouis 59 (247
domitiani equus 116.
domitiãi ſepulchrũ 199
domitij hortus 154

Doliola locus 112.253
Druſianus uicus 239
druſi arcus 239
druſi ſepulchrum 219

E

EGeriæ lucus 237
Elephantus herbarius 248
elephantini libri 108
elis ab Hercule uaſtata 36
Emporium 238
Ennij ſepulchrum 237
Eppij populi 36
epulones qui 174
epulonũ ſepulchrũ 174
Eſquilinus campus 182.244.& uicus.244
eſquilinus pons 224
eſquiliæ 14.19.32.177.178
eſquilina porta 17.47
equiria 249
Euander Arcadia relicta Romam uenit 30
euentus Boni ſtatua 63
euentus boni templũ 8
euſtachij templũ ibidẽ

F

FAb. Maximi ſtatua 65
fabiãus arcus 12
fabaria porticus 253
fabiorum interitus 41
fabriti uicus 239
fabricius pons 224
fagutal ſacrificium 189
fagutalis lucus 180.244
fana unde dicta 225
fauna 61
faunus unde dictus 152
faunus primus dijs templa inſtituit 225
faunus Aboriginũ rex 36
fauni antrum 171
fauni templum 152.224.254
fauſtinę templũ 95.243
fauſtinæ porticus 4.119
faſtulus paſtor 38
fauſtuli ſtatua 110 .eiuſdem interitus eodem
febris templum 85
febris ara 250
Fedra 87
felicitatis templum 182
felix ciuis Rom. 179
Fictilium uſus 172
ficulenſis porta 46
ficulnenſis uia 234
ficus Ruminalis 78

fidei

fidei temp. 61.75.85
fidius deus 196.245
fidei templum 250
fidij uicus 253
figlinæ Romanæ 47
figulorũ multitudo 172
Flaminia porta 46
flaminia uia 219.232
flaminius circus 202
flauij Sabini dom. 195
flauij Conſtantini pala
tium 153 (218.245
flauiæ gentis templum
flora ſcortum 198
flora dea 197.198
floræ circus 245
floræ ſimulachrum 95
floræ templũ 144.198.
245 (245
floralia feſta 11.67.197
flumentana porta 45
fluuiolus 22
Foculus 182
fornices Sertinij 147
fontinalis porta 49.238
forum Romanum 104
forum Latium ibidem
fora unde nomina ſor=
tita 212
fora ſeptendecim 256
forum Eſquilinum 183
forum holitorium 252
fortunæ bonæ ſtatuę 63
fortunæ primigeniæ,
Maſculæ, Cõuertentis
Beneſperãtis, Ridẽtis
Paruę tẽpla 61.134.181
177.135.227.254.129
250.130.196.57.239
fortunæ muliebris tem
plum 236
fortunæ malæ fanum
& ara 183
fortunę publicę ędis 191
fortunę dubię uicus 253
fortunæ Seiæ temp. 145
fortunæ arcula 134
fortunæ ſimulachrum
ex ſphengite 181
fortunati uicus 253
Frontinus de aquis 158
frumentarius uicus 253

G

GAbij pop. 236
gabiorũ ciuitas 48
gabini templum 12
gabiuſa porta 48.236
ad Gallinę uillã 232.245

galieni

galieni arcus 18.183 (238
galbæ impatoris horti
gallicus ludus 240
galutij thermæ 185
ganymedis ſtatua 98
ganymedis lacus 245
geminij uicus 254
gemoniæ ſcalæ 170
genius 144
genij ibidem
genij ara eodem
genij ſangi ſacellũ 246
gentiana caſtra aliteſi- ana ibidem (ria 251
germaniciana uicto-
germanica horrea 248
γερουσία 122
getæ horti 255
gordiani domus 185. & Thermæ ibidem
gordiani arcus 17.183
gorgonis caput 254
græci 36
græcoſtaſis locus 122
gregorij templum 2.20
Gymnaſiũ Traiani 101

H

HAdrianus Fauſtinæ maritus 95
hadriani moles 231
hadriani thermæ 179. 208.249
hadriani priuata 252
hadrianelus 179
haſta Romuli in arbo- rem creuit 91
Heliogabalus 86
heliogabalus Fauſtinæ filius 95
heliogabali templũ 86. (95
heliorũ familia 148
herculis Cuſtodis tem- plum 203.248 (24.197
herculis templum 11.8.
herculis ſimulachrum 64.207 (133
herculis ſtatua 63.110.
herculis Victoris tem- plum 167.132.248
herculis ſacra 132
hercules Triũphalis 133
herculis decumæ ibidẽ
hercules ſullanus 244.
hercules cubans 254.
hercules oliuarius 251
herculis Muſagetis tem plum 204.
hercules Elidem ua- ſtauit

ſtauit 36
ἑσία quid 130
holitorium forum 128
Honoris templum 161. 197.233.237
Horatia pila 116
horatianæ pugnæ campus 237
horatiorū ſepulchrū ibi.
Horologium Campi Martij 9
horrea Pop.Ro.23.174
hortulorum collis 9. 33.198
hoſtia à quo cōdita 238
hoſtienſis uia ibidem
hoſtilia curia 240 (123
hoſtilia curia cōſecrata
hoſtiliæ curiæ duæ 152
hoſtilius rex 153
hoſtienſis porta 49
Hieroſolymitani tēpli uaſa & ornamēta Romam translata 98. 122
hieroglipliicę notę 146
hircij ſepulchrum 219
hygiæ ſtatua 74
hylerna lacus 174

I

IAniculus mons 33
ianiculum 228.254
ianiculum urbi coniunctum 42
ianualis porta 41
ianiculenſis pons 223
ianiculenſis uicus 254
ianuarius menſis unde dictus 57
ianus unde dictus 59
ianus rerum omnium initium 94.124
ianus quadrifrōs 57.94
ianus bifrons 94
ianus bifrōs quid ſignificet 58.125
ianus primus dijs ſacra inſtituit 126. ſacrificijs prçeſt 126.137
ianus Vertumnus cur dictus 59
ianus Aboriginū rex 36
ianus Septimianus 254
iani duo celebris mercatorum locus 26.247
iani plures 126.256
iani Cuſtodis temp. 58
iani ſimulachrum 64

iani

iani templum ter tan=
tum clauſum 125
iani templum cur ape=
riretur tēpore belli 126
belli inditium 125
iani temp.94.137.247
Interaggeres porta 17.
47.190
intermontiū temp.57
inſula Transtyberi.224
inſula ædis Iouis & Ae=
ſculapij 254
in ærario locus 56
Ioannis Lateran. tem=
plum 20
ioſeph templum 18
iouis Cœnatio 92.250
iouis Cuſtodis tem.59
iouis Elicei temp. 169
iouis feretrij templū 53
iouis Magni temp.27
iouis Opt. Max. tem=
plum 54.248
iouis Piſtoris templū 62
iouis Sponſoris tem=
plum 62 (74.204
iouis Statoris templū 3.
iouis ſtatua in Cap.62
iouis ſimulachrum in=
iurãdo adhiberi 175
iouis Tonãtis temp.57
iouis templū 11.194.225
iouis Victoris temp.86
iouis Viminei temp.46
iouis Vltoris templū 7
Iſæum 211.250
iſis Aegyptiorū dea 211
iſidis Antenodoricæ tē=
plum 161.252
iſidis temp.101.186.210
iſis patricia 244
Itali domus 171
Iugæ Iunonis 79
iugarius uicus 79.248
iulia aqua 158
iulia curia cōſecrata 123
iulia porticus 247
iuliæ ſepulchrum 219
iulij ſtatua 225 (229
iulij Pauli poëtę horti
iunonis Liciniæ lu=
cus 183 (244
iunonis lucinæ templū
iunonis Monetæ tem=
plum 5.169 (128.252
iunonis Matutæ ædis
iunonis Reginæ tem=
plum 61.253

iunonis

iunonis Soſpitæ templum 83
iunonis ſtatua 74
iunonis templum 230.
iunonis Iugæ 79
55.168.191
Iupiter deorum rex 55
iupiter Pōpeianus 249
iupiter Syrius 95
iupit Vimineus 14 (160
iunij Senatoris domus
iuturna unde dicta 216
iuturnæ ædis 249
iuturuæ fons 148.216
iuuentæ ædicula 247
iuuētutis templum 145
iuuentutem Ioui cedere noluiſſe 60

L

LAbicana porta 47
labicana uia 235
lacus paſtoris 243
lacus Curtius 111
laci tecti uicus 252
laci uicus 253.254
lactaria columna 128
lælia domus 187
lamina Capitolij 72
lanam olim uelli morem fuiſſe 5.90
lanatarius campus 252
laocoontis ſtatua 179.
larum ædis 85 (231
larū ruraliū uicus 254.
lata uia 210
lateranorū Baſilica 153
lateranorū domus ibi.
latinus Syluius 37
latinus Fauni filius ibi.
latini ciuitate Rom. donati 42
latina porta 48
latina uia 236
latonæ ſtatua 74
lauacrū agrippinæ 244
lauandi ſtudiū 162. 164
lauinia Aeneæ uxor 37
lauinium oppidū.ibidē
laurentina uia 238
laurentiūm ſylua 169
laurentij porta 18
laurentij in Lucina templum 8
laurentij panis pernæ templum 16
laurus unde coronantur triumphaturi 91
Lenęus grāmaticus 180

leucothoës dea 24
libera porta 41
liberæ templum 144
liberi templum ibidem
liberi patris ſtatua 74
libertatis templum 85. 168.253
ligurum uicus 247
libertatis atriũ in auentino 253
libertatẽ in primis coluerunt Rom. 168
libri Numæ 228
licinij ſepulchrum 234
lintei libri 190
literarum inuentio 146
liuia Auguſti neptis 118
liuia Druſilla 98
liuiæ porticus 118.240
liuianũ macellum 183
longi aquilæ uicus 254
loreti minoris uicus 253
lotreglio locus 216
Lucanus pons 235
luciæ templum 2
L. [illegible]li balnea 15
L. [illegible] ſtatua 153
lucullani horti 249
ludus magnus 240
ludi literarij 148
ludi piſcatorij 228
ludi ſcenici 140
lunæ ædis 168.253
lunæ obeliſcus 191
lupa Rom. & Remi nutrix 27
lupæ ſimulachrũ 66.76
lupanaria 148.187
lupariæ 240
lupercal uirginis 246
lupercal quid & ubi 76 27.77.251
lupercalia feſta 78
Lybiæ macellum 183
lycæus mons 77
lycaonia inſula 224

M

MAcellum unde dictum 184
macellum antiquũ 128
macellum liuiani 244
macellum Magnũ 160. 240
macidij baſilica 249
Magiſtratum petituri unde aut quò proficiſcerentur 10
magnorũ deor. ara 144

Maior

Maior porta 47
maia 61
malum punicũ 195.245
mamæ ſacellum 254
mamertini balineũ 239
mameus pons 235
mammeæ 251
ad mamæam, hoc eſt, Dietæ 250
mammoſa fortuna 252
mammoſæ fortunæ uicus ibidem
mamolo pons 235
mamuri ſtatua plumbea 245
mamurri Formiani domus 159
mamurrij ancilia 12
mamurri uicus 195. & ſtatua ibidem
mamurij uicus 12.245
manalis lapis 236
manlij domus 72
ad Manſuetos 246
mappa aurea 253 (249
marcelli theatrũ 5.201.
marcellinus de notis hierogliphicis 146
marcellini templum 20
M. Agrippæ ædificia & ruinæ 7.8
M. Antonij domus 120
M. Attij ſtatua 115
M. Craſſi domus 189
M. Curtij uotum 121
M. Ludij ſtatua 246
M. Papyrius ubi interfectus 237
M. Scauri domus 89
Marij trophęa 184.219
maria Maior 182
marię Maioris temp. 19
maria Noua 41
mariana monimēta 185
mariæ in Dominica tēplum 20
mariæ Gratiarum templum 76
mariæ Nouæ horti 2
mariæ Rotũdæ temp. 7
mariæ in porticu prochodochium 4
mariæ de populo templum 9 (105.106
marforiũ ſimulachrum
marſiæ ſtatua 74
martia aq̃ 157.158.186
martialis horti 229

martialis campus 240
martialis domus 10
197
martiani baſilica 249
martis Bellatoris uel
Gradiui templum 236
martis campus 249
martis tem. 203.161.239
martis Vltoris templũ
96.247
martius cãpus. 8.212.213
martij campi ornamen
ta 213
martini templum 19
martis templum 229
martis ſtatua 74
martis Vltoris temp. 61
martem noluiſſe Ioui
locum dare 60
mater Deûm qd & eius
templum 84.250
materiarius uicus 253
matuta dea 24
matutinus ludus 240
matutæ templum 134.
135.169.248
mauſoleũ Auguſti 218
maximiani thermæ 15
maximus circus unde
dictus 142
maxentius Maximiani
filius 2 (182
Mecœnatis horti 181.
mecœnatis turris 16.181
medius fidius 196
megaleſia ludi 84
meleagricum 249
melij domus ſolo æ-
quata 120
mentis templum 61
mercurij fons 237
mercurij porticus 205
mercurij ſtatua 74
mercurij templum 101.
merulana 185 (145.251
meſa turris 193
meta Sudans 175
metelli porticus 70
metelli ſtatua 65
metellorũ ſepulchrũ 237
metius Curtius 111
metodeum 101
methres rex 147
metrodij porta 48
metrodori porta 21
mezẽtius Hetruſcorum
rex 37
mezẽtius ſuperatus 151

Mica

Mica aurea 240
miliariũ aureũ 108.246
militiarum turris 192
milonis domus ubi 68
miluius pons 9.222
milites intra urbem legi non licere 9
mimitia frũentaria 249
mimitia uetus ibidem
mineruæ quæ tribuantur 55
mineruæ atriũ 116.247
minerua in auẽtino. 253
minerua medica 244
mineruę ſimulachrum 207
mineruæ templum. 55. 168. 194. 211. 237. 239. 247. 248
mineruæ ſtatua 74
mineruium 250
miſenatium caſtra 243
miſericordiæ temp. 57
mithridatis equi 10
Mœcenatis horti 244
mœnia columna 115
moles Hadriani 231
moluius pons 222
moneta unde dicta 58
monetæ templũ & officina 58.72
montanaria platea 128
mundiciei uicus 253
munera in circis 140
munera gladiator. 154
mugonia porta 41
murtea ara 169
murtiæ ædis 251
murtiæ Socordiæ templum 138
mutia prata 228 (132
Myagirus muſcarũ deus

N

NAE uia porta 47
næuiarũ temp. 234
naualia 228
nauigandi artis inuentor 59 (217
naumachia Domitiani
naumachia Circi Max.
naumachiæ 254 (145
nemeſis ſtatua 63
neptunus eques 144
neptuni ſacellum 192. 202. 209. 215
neptuni ara 204
nerua primus aquæductus reperit 155. 156

neruæ forum 103
neruę columna ibidem
neruæ palatium 104
neruæ porticus ibidem
neruæ ædificia 6
Neronis Circus 230
neronis horti ibidem
neronis naumachię ibi.
neronis ſuburbanũ 234
neronis ſepulchrum 9.
199
neronis thermę 8.249
Nicolai in carcere templum 5
nili ſimulachrũ 64.230
nicoſtrata poſtea Carmenta uocata 129
Nouus Vicus 253
nomentana uia 14
noſocomion 225
notę hierogliphicę 146
noua uia 160
nouitianæ thermæ 189
Numæ regia 75
numæ ſacrarium 128
numę ſepulchrũ 228.254
numentana porta 47
numentana uia 234
numentanus pons 234
numeriani ſtatua 91
numi ænei inuentor 59
numæ regia 247
numæ myſtica 112
Nymphęum Iouis 245
nymphęa undecim 257

O

Obeliſcus quid 145
obeliſci quibus erecti 147
obeliſci Auguſti 219
obeliſcus Campi Martij 217
obeliſci circi Max. 145.
obeliſc⁹ Lunę 191 (147
obeliſci magni ſex 255
obeliſci parui ibidem
obeliſci ij. iacet alter, alter erectus 251
obſequẽtis fortunę templum 61 (201
Octauiæ bibliotheca
octauiæ curia ibidem
octauiæ porticus ibidẽ
Oenetrius Lycaonis filius 35
Officina Monetæ 58
officinæ minij 198 (244
olympiadis thermę 188.

Opimiȷ curia & baſilica
oppius mons 177 (122
ops quid ſignificet 61
ops ſaturni uxor 4
opis templū 4.61.246
Oreſtis oſſa 56
Oſiris 211
Otto Mediolanenſis 12
Ouidiȷ domus 81
ouidiȷ horti 232
ouiliȷ ſepta dicta 214

P

PAcis ara 99
pacis temp.3.98.243
padi uicus 250
palatho Hyperborei filia 82
palatia Latini uxor ibi.
palatium 25
palatium Maius 93 (36
palantiū Arcadię urbs
palantium caſtellū ibi.
palatiȷ porta 93
palatina ara 251
palatiū Licinianū 186
palatiȷ amœnitas & frequentia 92
palatina porticus 90
palatinus mons 25
palatinus primum Romæ inhabitatus 39
palatinus pons 226
palatini montis etymologia 81
palladium ex incendio ereptum 65
pallium purpureū Aureliȷ 71
pāphiliana domus 194
panarius Iupit 105.106
pan Arcadum deus 77
pandana porta 41
panis ara 76
pantaleonis temp. 100
panſæ ſepulchrum 219
pantheon 7.207.249
parcarum triū locus 94
parthorum ſeptem domus 252
patratilli uicus 254
patricius uicus 119
pauli balnea 15 (247
pauli baſilica 117.243.
pauli uicus 254
pauli balineæ 192.245
pecunia cudendi officina 108
pelaſgi 36

peloponnenſes ibidem
penthapylon Iouis arbitratoris 250
penates 144
penatium templum 87
penatium ara 144
peregrina caſtra 153
pertuſus lapis 246
petelinus lucus 244
petri carcer 5
phaneti 36
phelidij inſula 250
Philippi domus 240
philippi porticus 249
philippi therme 19.179 243
phyllidis domus 171
pici antrum ibidem
piconia fons 186
pietatis exemplum 127
pietatis templum 126. 127.216.252
pila oratia, ubi trophea locata nuncupantur curia 246
pila Tiburtina 10.197
pinciana porta 46.198
pintius collis 10.198
pincij ſenatoris domus 198
piſcarium forū 129.248
piſcine publicæ uicus (252
piſtorum deus 105
forum piſtorium 253
plateæ Antonianæ 92
platanon 253
planciani, uel plauciani horti 244
ploti uicus 254
Politorium 42
pomeria capta 52
pomœrium quid 43
pomœrium quando inſtitutum 39 (194
Pomp. Attici domus 15
pompeij atrium 206
pompeij Curia conſecrata 123 (148.206.243
pompeij domus 180.
pompeij ſepulchrū 237
pōpeij theatrū 205.249
pompei ædis 251
pontificis palatium 229
pontificum curia 75
pontificales horti 230
pontes octo 255
populi porta 46
portæ urbis Rom. 44
porte neuiæ uicus 252

portæ raduſculanæ uicus 152
portia Baſilica 223
portia curia ibidem
porticus 207
porto Gallo 2.120
portumnalia feſta 238
portunni ædis 238.251
portueſis porta 49.238
Præſides urbis qui 144
prætura pręſtantiſſima
pręneſtina uia 235 (240
praxedis templum 20
priapus ubi cultus 181
priſcillianę balineũ 254
probæ puteus 16.188
procas rex 38
promethei lac. 239.244
proſpera fortuna quæ 134
proſerpinę raptus 201
proſerpinę templũ 144
proſerpinæ ara 210
prothyron locus 7.207
Publica fortuna in Colle 245
publicolæ domus 90
publicus uicus 135
P. Africani domus 137
pudicitiæ patricię templum 133.248
pudicitiæ plebeię templum 134
pulueraríus uicus 239
puteal 121
puteal Libonis 247
puticolæ 235
puticuli locus 17
pyramis quid, & unde dicta 173
pyramis Ceſtij epulonis 23
pyſiſtratus primus bibliothecam inſtituit 201
pythagoras quando in Aegypto 147
pythagorę ſtatua 114

Q

QVAdrata urbs Roma 39
quadrati uicus 254
quęſtorum ſchola 243
Q. Catuli domus 189.
Q. Martij ſtatua 115 (251
quietis templum 177
quirinalis mons 32.191
quirinalis porta 46
quirinalis uallis 15.191

quirinalis quando inhabitatus 43
quirini templum 15. 11. 191.194.245.246
quirini porticus 194
quintia prata 232

R

RAciliani maiori uicus 254
raciliani minoris uicus
rauenatiũ urbs 227 (ibi.
reges urbis Ro. qui 35
remi uita & interitus 39
remi ſimulachrũ 66. 166
remi templum 243
remuria locus 171. 253
remurius mons 166
renus fluuius 3
rheni flu. ſimulachrum 106.109
reſpiciens fortuna 251
rheatinus ager etiã palatium dicitur 82
rhamnuſia 63
rhamnuſiæ ædis 250
rhea Veſtalis 38
ridiculi templum 237
ripæ porta 49
roma Aeneę filia 85
roma quãdo, & à quibus condita 39
romæ forma ac magnitudo.28.39.42.43.250
romę ptes q̃s quiq; populi inhabitarint 42
romam quis muro incluſerit 43
romã certos terminos non habuiſſe 44
romana porta 41
romanæ portę quæ primæ 40
romãi imperij ſedes 250
romanum forum 246
romuleus mons 82
romulida porta 41
romulus rex 38
romulus Proculo apparet 15
romulus & Remus ubi expoſiti 77
romuli caſa 70.88
romuli templũ 76.247
romuli ſimulachrũ 66
romuli ſepulchrum 110
romuli & Remi templum 99
roſtra quid 96

roſtra

roſtra pop.Ro. 246
roſtra templum 109
in Roſtris quę fierēt 110
roſtrati uicus 254
Ruma quid 26.78
ruminalis fic⁹ in Comitio ubi & lupercal 247
ruminalis locus & ficus 77.78.26.246.223.247
rumon Tyberis dictus 78.221

S

SAbbatina aqua 231
ſabbatinus lacus 231
ſabellorum palatiū 201
ſabellorum domus 5
ſabini uicti 42
ſabinorū māſiones 119
ſabinarum raptus 143
ſacer pons 222
ſacer ignis ubi cuſtoditus 130
ſacra uia 120
ſacriportus 243
ſalæ ſeptem 179
ſalaria porta 46
ſalarla uia 13.233
ſalarius pons 215.233
ſalinæ 131.251
ſaliorum curia 90
ſalientis aquę uicus 252
ſalluſtiani horti 14.245
ſalluſtij forū 12.195.245
ſalluſtij domus 195
ſalutaris uicus 250.254
ſalutis temp. 61.108.196.245
ſaluſtrium 195
ſamarium ſpolium 240
S. Achillei templum 21
S. Andreæ templum 88.188.120
S. Andreę in Mentuza templum 128
S. Alexiæ templum 22
S. Alexij templum 167
S. Aloiſij templum 208
S. Anaſtaſię templū 144
S. Angeli templum 205
S. Angeli pons 223
S. Agnetis templū 47
S. Balbinæ templū 164
S. Barbinæ templum 22
S. Bartholomęi pōs 224
S. Blaſij temp. 104.209
S. Catharinæ temp. 124
S. Crucis templum 19
S. Crux in Hieruſal. 152

ſanctus

ſanctus deus 196
S.Euãgeliſta uirgo 152
S.Gregorij templũ 67
S. Gregorij in Damaſo templum 183
S. Gregorij in Velabro templum 135
S.Laurentij templũ 95
S.Laurentij in fontana templum 180
S.Laurentij porta 47
S.Laurẽtij in panis perna templum 188
S. Laurentius in Miranda 93.119
S.Ioannis porta 48
S.Ioannis & Pauli templum 20
S.Marcelli ædis 210
S.Maria Auentina 167
S. Mariæ Aegyptiacæ pons 226
S.Maria Dominica 152
S.Maria in febribus 229
S.Maria de Inferno 96
S.Maria Rotunda 207
S. Mariæ Aegyptiacæ templum 129
S.Mariæ de gratia templum 80
S.Marię in porticu templum 129
S.Mariæ de conſolatione templum 81
S.Martinæ tem.97.106
S. Martini templũ . 178
S.Nerei templum 21
S.Nicolai in carcere tẽplum 126
S.Pancratij porta 49
S.Pantaleonis tem .120
S.Pauli porta 22.49
S.Petri templum 20.18
S.Petronillæ temp . 229
S.Priſcæ templũ 22 . 168
S.Prudentiæ temp. 189
S.Sabinæ temp. 22 . 166
S. Saluatoris templũ 56
S.Sebaſtiãi porta 21.49
S.Sebaſtianus ubi paſſus 238
S.Sixti templum 161
S. Stephani Rotundi templum 21(130.152
S. Stephani temp . 24 .
S.Suſannę templũ 195
S.Theodori templũ 76
S . Thomę templum 20

S.Vita

S. Vitalis templum 188
Satrium 206
ſaturnus Creta pulſus 36. Aboriginũ rex ibi.
ſaturnus primus nummum ſignari inſtituit
ſaturni ædis 246 (108
ſaturni tempora qualia 107
ſaturni temp. 4.56.107
ſaturni ſtatua 193
ſaturnia urbs 41.51.228
ſatyrus 201
ſaufei uicus 254
Scalę Gemonię 170.253
ſcelerata porta 41
ſcelerata uia 195
ſceleratus uicus 119
ſceleratus campus 195
ſceptrum in iureiurando adhiberi ſolitũ 175
ſcipionum fons 249
ſcipionis ſtatua 65 (231
ſcipionũ ſepulchra 237.
ſchola Caſſij 253
ſcribonij ſedes 121
ſcyphus Ro. & Remi 4
ſcyphi ferrei 96
Seia fortuna 181
ſeiuges 71
ſemnefreteus rex 147
ſemproniana Baſilica
ſenaculum 122 (137
ſenatorum pons 225
ſenatulũ locus quis 80. 197.245.246
ſenatula tria 255
ſenatus, niſi in loco augurato haberi nequit 93.123
ſenonum cineres 113
ſepta Trigaria 249
ſepta campi Martij 214
ſeptiſolium 149
ſeptimij arcus 107
ſeptimiãa porta 50.254
ſeptius mons 177
ſeptizonium Seueri 2. 149.148.251
ſeptodium 149
ſeptorum mons 215
ſerapæum 211.245.250
ſerapidis templum 101
ſergij uicus 254
ſertinij fornices 147
Ser. Tullius rex 43
Ser. Tulli regia 244
Ser. Tullij ſtatua 129

ſeruiliorum

ſeruilioru͂ ſepulchra 237
ſeruoru͂ dies feſtus 167
ſeſoriani domus 153
ſeuerianæ thermæ 239
ſeueri ſeptizoniu͂ 2. 148
ſeueri arcus 67. 45 (149
ſeuerinę thermæ 227
ſex. Lucei uicus 254
ſex. Ruffus de aqs 158
ſer. Tullius è ſerua natus 167
Sicciana ſtatua 254
ſibyllæ ſtatuæ 110 (114
ſibyllini libri combuſti
ſibyllini libri 72 (92
ſicilia locus in Palatio
ſiculos primu͂ Romam incoluiſſe 35
ſicinini Baſilica 19
ſignu͂ Iouis impatoris Præneſtę deuectu͂ 248
ſilex per quem iurabãt olim 71
ſimi Publici uicus 254
ſimulachra ex publico facta 101
ſinueſſa 237
ſiſimini Baſilica 182
ſiſinius de ludis 140
Socordiæ templum 138
ſororiu͂ Tigillu͂ 119. 243
ſolis templu͂ 144. 246
Spei temp. 128. 237. 246
ſpoliarium 160 (ſa 100
Sp. Caſſij domus euerſa
Sp. Melij domus 138
Stabula IIII factio. 248
ſtatæ matris deæ ſimulachrum 114. eius deæ contra ignem uis ibi.
ſtatilij amphitheatr. 153
ſtationes Municipioru͂ 247
ſtator Ro. reip. 74. 250
ſtatuę cornucopiæ tenentes 11 (254
ſtatuæ ſiccianæ uicus
ſtatuaru͂ uaria genera
ſtercoraria porta 68 (62
Suarium forum 22. 246
ſublitius pons 23. 226
ſuburra 2. 243. 187
ſuburra plana 187
ſuburranus cliuus 183
ſuccuſanus pagus 187
ſubuelia domus 90
ſubtus Ianum porta 50
ſudans meta 243
ſulpiti citerio. uicus 239

ſulpiti

ſulpiti ulterioris uic. ibi
ſummanus deus 54
ſuſannæ templum 12
Syluani templum 188
ſyllæ ſtatua 65
ſyllæ ſepulchrum 219

T

TAbernæ decem 188
tabernæ Laneę 137
tabernę ueteres & nouę
tabernolę regio 185 (116
tabulæ 68
tarpeius mõs 51. 27. 68
tarpeius pons 224
tarquinius Supbus urbẽ muro cingit 43 (90
tarquinij priſci domus
tatius quæ templa dedicarit 97
taurina porta 47
Tegulæ Capitolij 72
telluris templũ 99. 243
tempeſtatis ædis 239
templa olim in altum ædificata, & gradibus in ea aſcẽdebãt. 8. 207
templa Ro. Curiæ 74
tepula aqua 158. 236
terentus 209. 221
tergemina porta 49.
terminalia feſta 238 (238
termino nullus loc. 59.
cur eius temp. in Capitolio 60
teſtaceus mons 23. 172
tetricorũ tyrannorum domus 160
Theatrum quid 200
theatra q̃ primi ędificarint 200
theatrum Marcelli 5
theodori templum 26
thermę unde dictę 162.
earũ uſus. eodẽ, luxus ibidẽ & ſequentibus
thermę Cõſtantinianæ
thermæ duod. 256 (245
theſſali 36
thuſcus uic⁹ 79. 89. 151
Tiberij domus 89. 250
tibur uetus 10
tiburtina porta 47
tiburtina uia 235
tiburtina pila 10
tiburtina uilla 195
tiridatis equi 193. 246
titi thermæ 19. 240 (160
T. Clau. Clypti domus

titi Impatoris thermæ
Torq̃ti balineũ 239 (178
Traiana aqua 186
traiana uia 238
traiani arcus 102.239
traiani columna 7.102
traiani Dacica uictoria
traiani equus 102 (7
traiani forũ 6.101.247
traiani mors 103
traiani numiſma 102
traiani ornamenta 6
traiani palatium 102
traiani porticus 6. 102
traiani priuata 253
traiani cæſa. Au. ther=
mæ 243
traiani uicus 252
trãſtyberina regio 227
trãſtyberina inſula 224
tranſtyberinæ regionis
ſitus 34 (243
tranſitorium forũ 104.
trẽbij Aedilis ſtatua 65
tremelij ſtatua 115
trigemina porta 251
trigonia porta 41
trinum numen 196
tripolis arcus 217
trium alitum uicus 253
trium uiarũ uicus ibi.
trium ararũ uicus 239
triumphalis pons 223
triumphales arcus 150
triumphalis porta 48
triumphalis uia 230
trophæa 18
trophęa unde dicta 219
Tulli Regia 240
tulli Hoſtilij domus 89
tullianum carcer 5.105.
248
tulliorũ ſepulchrũ 237
turnus ab Aenea inter=
fectus 37
turris militiarum 192
turres Romæ 50
Tyberina uia 233
tyberina inſula 213
tyberinus rex 38
tyberinus campus 213
tyberinus flu. 220
tyberis unde dictus ibi.
tyburtina porta 17
tyburtina pila 246
tygris ſimulachrum 64.

V

VAEiouis temp. 27
Valẽtia Itali filia 81

ualen=

ualentinus pons 237
ualerij uicus 253
ualeriana ſtatua 254
uallis Martia 217
uallis uaticana 230
uani ducis domus 89
uarianæ thermæ 171
uarronis ſtatua 91
uaticanius 254
uaticanũ palatium 93
uaticanus campus 229
uaticanus pons 223
uaticanus deus 229
uaticanus mons ibidẽ
Vectiliana domus 240
uectij balineum 239
uæiouis temp. 57.247
uelabrum 26.136
uelabri templum 135
uelabrum Maius 252
uelaturam facere 135
uelatura quid 26
uelia 251
uelia locus 5
uelia curia 89
uelia unde dicta 90
uelia Summa ibidem
uellendi lanã mos ibi.
uenus Myrtea 173
ueneris almæ uicus 252
ueneris templum 145.
152.243
ueneris Caluæ tem. 62
ueneris Cloacinæ templum 99
ueneris Erycinæ templum 61.233.244
ueneris Genitricis templum 96.114
ueneris Murcię ara 169
ueneris ædis opus Fabij 251
ueneris ſimulachrum 207.231
ueneris Victricis templum 206
ueneris Verticordiæ ſimulachrum 233
uerbenæ unde ſumerentur 71
uergilij domus 182
ueri Parthici arcus 239
uertumnus deus 136
uertumnus deorũ Maximus 142
uertumni templum 136
uertumni ſigna & feſta ibidem

ueſpaſiani & titi templum 247
ueſpaſiani arcus 121
ueſpaſiani thermæ 19
ueſta unde dicta 130
ueſta ſimulachro caret
ueſtæ lucus 75 (ibidem
ueſtæ templum 88. 75. 130.247
ueſtales ubi punirentur 195
ueſtalium carcer 13
ueſtalib. condẽnatis ſacra deponẽdi ritus ibi.
uia Collatina 233
uia Hoſtienſis 23
uia lata 245
uia noua 22.79
uia publica 1
uia Sacra 120.243
uiæ Romanæ ſtratę 232
uiæ uigintinouem 257
uiberini uicus 254
uictoriæ templum 61. 83.100.168.246
uictoriæ ara 123
uictoriæ uirginis ædicula 83 (246
uictoriæ ſtatua 63. 74.
uictoris Iouis ædis 251
uicus Ceios 252
uicus Cyprius 119
uicus Fortunæ 92
uicus padi ibidem
uicus Victoris 252
uicus Inſusq́ꝫ diei 250
uicus patricius 119
uicus publicus 135
uicus Sceleratus 119
uilla publica 215.249
uiminalis porta 46
uiminalis collis 32.188. 244
uiminalis inhabitatus primum 43
uiminalis campus 190
uiminei Iouis templũ 46.244
uiminum ſylua 46
uinearum primus cultus 36
uiſpſani lacus 239
uirbius cliuus 180
uirgo aqua 157.158
uiriplacæ ſacellũ 85.250
uirgo aqua 235
uirtutis templum 161
uitalis templum 16

uitellianum

uitellianum bellum 52
uiti templum 18
uiturbij domus 89
uiuaria unde dicta 190
uiuariolum 235
uiuarium 17
uiuarius puteus 190
Vortumni ædis 248
Vmbilicus urbis 247
Vnguĕtarius uicus 248
Vulcani templum 97
uulcani ædis in circo Flaminio 241
uulcani area cum uulcanali ubi lotos à Romulo ſata 243
uulpia bibliotheca 190
uulcani templum 203
Vrbis Romæ ſitus 28. 29,&c.
urſus pileatus 18
Xyſtus pons 223.

BASILEAE, PER THOMAM PLATTERVM, ANNO M. D. XXXVIII.
Menſe Martio.

POMPONII LAETI DE ANTIQVITATIBVS VRbis Rom. Libellus.

AMPHITHEATRVM.

IN media urbe Amphitheatrum: inchoatum à Veſpaſiano, perfectũ à Domitiano cum incruſtatione intrinſecus, & extrinſecus cum ſignis. Et in ſingulis ſuperioribus arcubus erãt ſtatuę marmoreę. Ibi fiebãt ludi: ſub tãto ædificio ſubſunt cloacę, adeo ut pars ędificij ſuſtineatur à cloacis. Ab latere ædificij, uerſus Septentrionem & orientem, erat Via publica, ſtrata lapidibus quadratis magnis. Amphitheatrum nunc appellatur Coloſſeũ, ab coloſſo qui ibi erat. Eſt autem coloſſus magna ſtatua, quando fiebant ludi, ædificium cooperiebatur linteis.

Buſta Gallica.

Poſt Capitolium inter ſeptentrionem & orientẽ, eſt locus appellatus Buſta gallica, ubi Galli in magna copia à Camillo interfecti fuerunt, & ibi habẽt ſepulchra, locus nunc dicitur Porto Gallo.

Templum Aeſculapij & templum Concordiæ.

In horto ſanctæ Mariæ nouæ, eſt ueſtigium templi Aeſculapij, & templũ Concordiæ.

Arcus Triumphalis Conſtantini.

In radicibus mõtis Palatini uerſus Coloſſeum, eſt arcus Conſtantini principis cum uictorijs allatis poſt profligatũ Maxentium filium Maximiani.

Septizonium Seueri.

In templo ſanctæ Luciæ, ſub colle ſancti Gregorij, eſt Septizonium Seueri, ornatum columnis, dictum à ſeptẽ zonis.

Suburra.

Suburra inde ubi eſt Coloſſeum incipit, & producitur uſq; ad ſuperiores Exquilias.

Fragmentum.

Fragmentũ minimæ rotunditatis prope Coloſſeum, cinctũ erat marmoribus, ſupra erat Iouis ſimulachrum.

Circus Maximus. templum Iouis Statoris. Domus. M. T. Ciceronis.

In ea parte Palatini montis quæ aſpicit Circum maximũ, templũ fuit Iouis Statoris, propè quod templũ fuit domus M. Ciceronis.

Templum Pacis.

Poſt Palatium ſtatim uerſus Septẽtrionem, ſunt ruinæ templi Pacis, quod templum Veſpaſianus poſt bella ciuilia ædificauit.

XIII. *columnæ Domitiani in ſignum ſui triumphi.*

Inter Capitoliũ et Palatiũ, ubi remanſerunt tantummodo tres columnæ altæ, erãt XIII. ſatis ornatæ, ſupra has columnas erat ſtatua equeſtris, Domitiani Auguſti, et ſub pedibus erat Rhenus fluuius Germaniæ. Triumphauit enim de Germania.

Apertura Curtij.

In eodẽ loco fuit olim illà apertura terræ, in quam ſe demiſit Curtius armatus unà cum equo : terra tunc ſtatim coiuit, & peſtis euanuit. Iſte locus eſt in parte fori Romani, circum quod fuerunt multa templa & ornamenta: inter quæ tẽplum Vulcani, ante quod templum pendebat ſcyphus, qui tenuit Remũ & Romulũ.

Porticus Antonini & Fauſtinæ.

Prope forum, ubi nũc hoſpitale eſt aromatariorum, fuit porticus Antonini Imperatoris & Fauſtinæ.

Templum Saturni & Opis. ærarium Po. Rom.

Sub Capitolio eſt parua eccleſia diruta, quæ imminet hoſpitali ſanctæ Mariæ de porticu. ibi fuit templũ Saturni & Opis eius uxoris, in quo templo fuit ærarium pop. Rom.

Arcus triumphalis Seueri. Templum Iunonis Monetæ.

In radicibus Capitolij, uerſus Aquilonem & Zephyrum ad ortum æſtiuum, eſt

eſt arcus triũphalis Seueri Imperatoris. Propè fuit tẽplum Iunonis Monetæ, & templum Concordię. & inde fuere multi gradus ad Capitolium.

Tullianum.

In radicibus Capitolij, ſupra forũ Romanum, uerſus Septentrionem, eſt carcer, nunc dicitur ſancti Petri, olim fuit illa pars carceris, quam conſtruxit Tullus Hoſtilius, & appellabatur Tullianum.

Carcer. Theatrum Marcelli.

Ex altera parte Capitolij, uerſus meridiẽ, ubi eſt eccleſia ſancti Nicolai in carcere, fuit pôſt ædificatus carcer ab Claudio Decemuiro, appellauit carcerem urbis Romanæ. propè eſt Theatrum Marcelli, nunc domus Sabellorum.

Velia domus Catilinæ.

Illa pars montis Palatini quæ uidet forum Romanum, appellatur Velia. quia ibi antiqui paſtores ante tonſurã ouium, uellebant lanam ex ouibus, eadem pars habuit domum Catilinæ & Catuli.

Aedificium Neruæ Imperatoris.

Inter Capitoliũ & Eſquilias, uerſus Arcton, adhuc ſunt magna ueſtigia, cum inſcriptione Neruæ Imperatoris.

Forum Traianum, & amplæ porticus.

Inter Capitolium & Quirinalem montem ſeu collem, ab ædificio Neruæ uſq; ad columnam Coclidem, & radices Capitolij, fuit forum Traiani. circum quod erant ornamenta innumerabilia, huc fuerant ornamenta aduecta ex toto orbe terrarum.

Verſus occaſum porticus cum amplis & excelſis columnis, & cum magnis epiſtilijs, adeo mirabile opus fuit, ut qui intuerentur nõ poterant adduci ad credendum, ut illa eſſent facta manibus hominum, ſed gigantum: pars tota quæ uergit ad occidentẽ quia mõs Quirinalis impediebat, illa pars mõtis tota exciſa fuit, et ſolo æquata, ne forum ſpacio fraudaretur.

Sepulchrum Auguſtorum.

Locus ille qui uidetur eſſe mons, ſupra

flumen

flumẽ eundo ad populum, ſepulchrum fuit quorundam Auguſtorum.

Columna Traiani.

Columna quæ eſt in foro Traiani, erecta eſt à Po. Rom. in honorem Traiani, poſt uictoriam de Dacis, facta eſt columna, & ipſe Traianus columnam non uidit, conceſſit enim ad Indicam expeditionẽ. Hæc columna ab radice, ſiue à pede uſq; ad uerticem imaginibus egregie ornata fuit, ut hodie partim apparet.

Pantheon.

Vbi nũc eſt eccleſia ſanctæ Mariæ Rotundæ, ibi fuit Pantheon, dedicatum Ioui Vltori, cuius cognomen fuit ex laminis argenteis, illas laminas ſuſtulit Conſtans nepos Heraclij ueniens ad urbem.

Antipantheon.

Antipantheõ appellat̃ Prothyriõ, locus ante portã tẽpli. M. Agrippa fecit illud.

Templum Conſi. templum Herculis.

Antiqui ingrediebantur tẽpla per gradus aſcendendo, in unum tantum deſcẽ-

debant, quod fuit ædificatum in hono-
rem dei Conſi. qui erat deus conſilio-
rum, quod templũ erat prope templum
Herculis in Circo maximo.

Templum boni Euentus.

Prope ſupradictũ Pantheon, erat tem
plum boni Euentus.

Ruinæ M. Agrippæ.

Aedificia propè Pantheon, ſunt ruinę
M. Agrippæ: & extenduntur uſq; ad do
mum quæ fuit Cardinalis Spoletani.

Thermæ Neronis.

Aedificia quæ ſunt in ſancto Euſta-
chio, fuerunt Thermæ Neronis, poſtea
inſtauratæ ab Alexãdro Imperatore, di
ctæ ſunt Alexandrinæ.

Campus Martius. Horologium.

Vbi eſt eccleſia ſancti Laurentij in Lu
cina cũ hortis, ibi fuit Campus Martius,
in quo habebant comitia. Et ubi eſt do-
mus noua facta, quæ eſt capellanorum
cuiuſdam capellæ ſancti Laurẽtij, ibi fuit
baſis horologij nominatiſſimi.

Horologium

Horologium effoſſum.

In campo Martio ubi eſt epithaphium capellanorum, ibi fuit effoſſum horologiũ, quod habebat ſeptẽ gradus circum, & lineas diſtinctas metallo inaurato.

Solum cãpi erat ex lapide amplo quadrato, & habebat lineas eaſdem, & in angulis quatuor uenti, cũ inſcriptione, ut Boreas ſpirat: ex opere miſino.

Collis Hortulorum.

Collis ille qui ſurgit à dextris, eundo ad eccleſiam beatæ Mariæ de populo, uocatur Collis hortulorũ, in quo ſepulta fuerunt oſſa Neronis. Pars quę ſubiacet plana, uergẽs ad auſtrum, et libim, habebat hortos, & eſt tota humida.

Porta Collina.

Antiqui cogitauerũt à porta Collina protẽdere mœnia urbis, uſq; ad Pontem Miluium, propter ſecuritatem iſtius planitiei, ſed aruſpices uetuerunt, quia non licebat intra urbem comitia facere, & legere milites pro exercitu.

Pintius.

Collis Hortulorū, nūc appellatur Pintius, à quodam ciue.

Candidati.

Ex colle Hortulorū deſcendebant candidati, albis ueſtibus, qui erāt petituri magiſtratum.

Pila Tiburtina. domus Martialis.

Inter collem Quirinalem, & Hortulorum, eſt locus depreſſus ubi nunc eſt uinea, qui appellatur Pila Tiburtina, prope quā Pilam fuit domus Martialis: unde ait: Sed Tiburtinę ſum proximus accola Pilæ, iſta pila nūc uocatur Tibur uetus.

Duæ ſtatuæ equorum.

Exeundo à domo Pomponij, per dorſum montis Quirinalis uerſus ſeptētrionem, ſunt equi cum ſtatuis marmoreis, fuerūt miſſi à Mithridate rege Armenię ad Neronem Imp.

Tres ſtatuæ marmoreæ.

Sunt tres ſtatuæ marmoreæ Conſtantinorum.

Duæ

Duæ ſtatuæ marmoreæ.

Sunt duæ ſtatuæ marmoreæ tenentes Cornucopiæ ſiniſtra manu, hæ ſunt ſtatuæ fluminum Deorũ, ſignificant rerum copiam.

Cybele.

Cybele ſedens ſuper duobus leonibus turrita, quia præeſt turribus & caſtris.

Floralia,

Mons Clatræ, & Apollinis.

Eundo à ſiniſtris eſt uallis incluſa parietibus, ubi fiebant Floralia: & mons à ſiniſtris habens domum Cardinalis Neapolitani, & eſt pars Quirinalis mõtis, & uocatur mons Clatræ & Apollinis.

Capitolium uetus.

Mons à dextris uocatur Capitoliũ uetus, et eſt pars Quirinalis, ubi fuit tẽplum Iouis, quod templũ antiquius eſt quàm templum Capitolinum.

Templum Herculis. templum Quirini.

In medio ferè dorſo à ſiniſtris fuit templũ Herculis. A dextris templũ Quirini.

Spoliatio

Spoliatio templi.

Quidam Otto Mediolanenſis ſenator urbis expoliauit templũ: & ex ornamentis facti ſunt gradus in Ara cœli, & gradus quibus aſcenditur in ædificium Capitolij.

Vicus Mamurij.

Adhuc per dorſum Quirinalis, ubi eſt templum ſanctæ Suſannæ, à ſiniſtris, ibi fuit uicus Mamurij, et ibi erat eius ſtatua.

Forum Salluſtij.

Poſt templũ ubi fuit eccleſia ſancti Gabini, ibi fuit Salluſtij forum.

Mamurius Ancilia.

Fuit autem iſte Mamurius faber ærarius, qui fecit ancilia Numæ Pompilij. Eſt autem breue ſcutum, longius ꝙ latum ſit, dictum quaſi ambeciſum.

Porta Collina.

In ipſo colle Quirinali eſt porta Collina, quæ olim fuit ultima pars urbis, & mœnia non multo ſpacio extẽdebantur uerſus occaſum & erat finis.

Antrum

Antrum Veſtalium impudicarum.

A ſiniſtra intrinſecus exeuntibus, eſt locus editus & eleuatus, ubi erat antrum ex artificio factum, teſtudinatum, cum exiguo foramine, unde demittebātur ueſtales, id eſt, moniales, quæ commiſerant ſcelus impudicitiæ: & ne perirent fame, in antro erant excauatæ duæ paruæ feneſtræ. In altera erat lucerna accenſa, in altera lac & aqua. Poſtea populus mittebat terrā, quouſq; terra ad ſummitatem perueniret foraminis, ita moriebantur.

Ritus ſacerdotum circa hoc.

Illic ſacerdotes cū ueſtibus ſacerdotalibus, priuſquā hoc fieret intrinſecus ante portam auferebant ſacra monialibus, & poſtea egrediebantur portā, ſed nō poterant uertere caput. Deinde nō licebat exire ſacerdotē per illam portā per unū annū, & totus populus ea die in luctu erat.

Via Salaria.

Via extrinſecus Salaria, qua Sabini ferebant ſalem ex urbe.

Horti

Horti Salluſtiani.

Intrinſecus à porta Salaria à ſiniſtris, eſt uallis longa, ubi fuerunt horti Salluſtiani uerſus uentum Libyn, circũdati pulcherrimis ædificijs, qui fuerunt nõ modò pomorum, ſed etiam propter ſumptum, & ornamentum ædificiorum ſatis amœni. Aquæ ſubterraneæ manu factæ irrigabant hortos.

Propè portam Viminalẽ, quæ proxima eſt portæ Collinæ, cõiunguntur duo colles Viminalis, & Quirinalis.

Via Nomentana.

Extra portam Viminalem incipit uia, quæ uocatur Nomentana, ubi Viminalis collis à Ioue Vimineo dictus, & Exquiliæ cõfunduntur, qui ſunt duo montes urbis.

Eſquiliæ.

Eſquiliæ ab excubãdis, id eſt, excubando, quaſi excubiæ, quia Seruius Tullus Rex in urbe Rom. in eo colle habuit uigilias, propter prædones & alios.

Thermæ

Thermæ Diocletianæ, Thermæ Maximiani.

Vbi ſunt Thermæ Diocletiani, & Maximiani quæ non fuerunt inchoatæ ab ipſis, ſed à ueteribus, inter ipſas Thermas à Septentrione fuit templum Quirini.

Alta ſemita.

Dorſum Quirinalis mōtis, appellatur alta ſemita.

Balnea L. Pauli.

In deſcenſu Quirinalis montis uerſus meridiē, ubi nūc eſt domus de comitibus, & turris militiæ, fuerūt balnea L. Pauli.

Thermæ Conſtantini.

In ipſo colle Quirinali, erant Thermæ Conſtantini Imp. quę extenduntur uſq; ad domum de Columna.

Vallis Quirinalis.

Domus Pomponij Attici.

Inter Viminalem & Quirinalem, ualles eſt, Quirinalis dicta, ibi templū eſt ſancti Vitalis, ubi Romulus ante lucem apparuit Proculo, cū aſcenderet in cœlum; ibi fuit domus Pomponij Attici.

Puteus

Puteus Dominæ Probæ.

In eo Quirinali templũ eſt ſanctę Agathæ, & in ipſa ualle, nõ longe à tẽplo ſancti Vitalis, eſt puteus qui dicitur Puteus Dominæ Probę, nã Proba uirgo fecit.

Lauacrum Agrippinæ.

In Aſcenſu Viminalis collis, uerſus Septentrionem, eſt templũ ſancti Laurentij panis perne. Vbi lauacrum eſt Agrippinæ matris Neronis, quod lauacrũ adornauit poſtea magna impenſa Adrianus Cæſar, ubi nunc ſunt moniales.

Turris Mecœnatis.

In uia quæ eſt poſt Thermas inter oriẽtem & aquilonem, ubi eſt aſcenſus, in illa parte eminentiore fuit turris Mecœnatis. Vnde Nero Imp. dicitur conſpexiſſe incendium urbis.

Campus ubi cõburebantur cadauera mortuorum horti Mecœnatis.

Sub illa turri, uerſus ſeptentrionẽ, eſt campus Eſquilinus, ubi olim comburebantur cadauera mortuorum: cuius rei nidor

nidor multum urbi nocebat. Auguſtus qui ſtuduit emendare aërẽ, conſenſu Po. Rom. & ſenatus conceſſit campum Mecœnati, ubi faceret pulcherrimos hortos, nunc appellant campũ illum Viuarium, quod ibi poſtea detinebant animalia.

Porta Eſquilina & Tyburtina.

In hoc campo ſunt duæ portæ urbis, altera Eſquilina, quæ eſt clauſa, inde & Tyburtina.

Porta Interaggeres.

Inter hanc portam, & portam Viminalẽ, erat porta quę uocabatur porta Interaggeres, quæ nunc eſt clauſa, ubi uia erat ſatis munita.

Arcus Gordiani Imp.

Intrinſecus ė regione huius portæ erat Arcus Gordiani Imp.

Puticuli.

Extra portam Eſquilinam erat locus, ꝗ dicebatur Puticuli, ubi erant frequẽtes putei, in quibus condebantur oſſa combuſtorum cadauerum.

Caſtrum Cuſtodiæ.

Caſtrũ Cuſtodiæ extra portã erat Interaggeres. Porta ſancti Laurentij eſt in aquæductu, & eſt arcus, & non porta.

Ad Vrſum pileatum.

Iuxta portam ſancti Laurẽtij ad dextrã eũtibus, eſt templũ ſanctæ Bimanę, & ſex militũ martyrũ, qui locus uocabatur antiquitus ad Vrſum pileatũ, ꝙ ibi fuit imago urſi habẽtis pileum in capite.

Duo trophæa.

Poſt eccleſiam ſancti Ioſephi, eſt pars ædificij diruti, ubi ſunt duo Throphæa, id eſt, ſpolia hoſtiũ, alterum habet thoracem cum ornamentis & clypeis, & ante imaginẽ Victoriæ. Alterum habet inſtrumenta omnia ad pugnãdum, et clypeos, & habet ueſtes.

Prope triuium unã ad ſanctum Ioannem. Aliam ad ſanctã crucem, aliam ad ſanctam Mariam.

Vbi eſt eccleſia ſancti Viti, eſt arcus dirutus cum monimento Galieni Imp.

Templum

Templum ſanctæ Mariæ Maioris eſt in Eſquilijs.

Ruinæ Thermarum Titi.

Poſt eccleſiã ſancti Martini uerſus oriẽtem, ſunt ruinæ Thermarum Titi & Veſpaſiani.

Capotiæ.

Ciſternæ Thermarum Titi, uocantur nunc Capotiæ, id eſt, capaces aquarum.

Thermæ Philippi Imp.

Poſt Thermas Titi inter Aquilonẽ et Eurum, ſunt Thermę Philippi Imp. poſt eſt uallis inter Eſquilias & Cœlium montem, quæ ducit ad portam ſanctę crucis, quæ eſt pars aquæductus.

Eſquiliæ.

Eſquilię incipiũt à tẽplo ſancti Petri ad Vincula, et protendũtur uſq; ad eccleſiã ſanctæ crucis. Inde ad Thermas Diocletiani, illic uſq; circũeundo, includit eccleſiã ſanctæ Mariæ Maioris, prope quam erat Baſilica ſtrenui Romani Sicinini, et

ſanctæ Praxedis, uſque ad ſanctum Petrum ad uincula.

Cœlius mons. Ioannes Lateranenſ.

Cœlius mons incipit ab eccleſia ſancti Ioannis Lateranenſis: dicitur autem à familia Lateranorũ ciuiũ Romanorum.

Porta Cœlimontana.

Porta ſub S. Ioanne appellatur porta Cœlimontana.

Via Campana.

Via Campana extra portam eſt.

Latitudo Cœlij montis.

Finit mons Cœlius ubi eſt eccleſia S. Gregorij, & eſt magni ambitus, & includit eccleſias quatuor Coronatorũ, ſancti tẽpli rotundi, S. Ioannis & Pauli, S. Petri, Marcellini in radicibus mõtis Cœlij, q mõs à quodã Cœlio Vibenno, qui præſtitit auxiliũ Romanis, dictus eſt: ſupra eſt quadruuiũ inter Cœliũ & Eſquilias. Poſt templũ ſanctę Marię in dominica, ſiue in nauicula, ubi eſt nauicula marmorea propè eſt eccleſia ſancti Thomæ

ſancti

ſancti Stephani rotũdi: ſunt iſtę tres eccleſiæ in Cœlio mõte, ducta uia à ſancto Ioanne Lateranẽſi uerſus aquę ductũ.

Porta Metrodori. Cœlicolus.

Inter portam Cœlimontanam & portam in uia Latina, eſt porta quæ appellatur Metrodori, clauſa nunc: & ille mons parui ambitus qui eſt poſt Cœliũ montem ad orientem, appellatur Cœlius minor, id eſt, Cœlicolus, eius meminit Martialis.

Regio portæ Capenæ.

Regio portæ Capenæ, eſt poſt Cœliũ montem & Auentinum uſq; ad radices, & aſcenſus uſq; ad ſanctum Ioannem.

Porta Capena. uia Appia.

Porta ſancti Sebaſtiani uocatur porta Capena, & extrinſecus uia, uocatur Appia, quæ eſt regina aliarum uiarum, ducit uſq; Brunduſium.

Via noua. Thermæ Antonini.

Iſta uia priuſquã peruenias ad eccleſiã ſanctorum Nerei & Achillei et Xiſti; uo

catur Via noua, quæ ducebat ad Thermas Antoninianas, quæ fuerunt Antonini Caracallæ, quæ Thermæ ſunt à dextris, poſt eccleſiã ſancti Nerei & Achillei.

Fluuiolus.

Fluuiolus qui oritur longius ab urbe XII. mil. paſſuum in agro Mariano, rigat radices mõtis Auẽtini, & ingreditur Tyberim.

Auentinus.

Auentinus ab auibus dictus eſt, & incipit à flumine, magnũ habet ambitum, & extenditur uſq; ad mœnia, ubi eſt porta ſancti Pauli.

Ambitus Auentini.

Mons Auentinus, eſt lõgior & latior, habet eccleſias multas, ad occidentem, ſupra Tyberim habet eccleſiam ſanctę Sabinæ, Alexiæ, Mariæ in medio, ſanctæ Priſcæ, ad orientem prope finem longitudinis, ſanctæ Barbinæ.

Pyramis Ceſtij epulonis.

Prope portã ſancti Pauli, extra quam uia

uia eſt, & appellatur Hoſtienſis, eſt Pyramis quadrata, ſepulchrum cuiuſdā Caij Ceſtij epulonis.

Curſus equorum.

Campus cis portam ſancti Pauli, poſt Auētinum, eſt campus ubi hodie fit curſus equorum.

Mons teſtarum.

In medio ſurgit collis, ubi fuerunt figuli, & ipſe collis factus ex fragmentis uaſorum fictiliū. Aliæ figlinæ erant extra portam Viminalem à dextris, ubi ſurgit collis cuiuſdam materiæ.

Horrea Pop. Rom.

Poſt Auentinū montem, uerſus meridiem ſupra Tyberim, planicies magna, ubi erant CXL. horrea, quę ſeruabant triticum Romani Pop. & erant longa, & magna.

Pons Sublitius, poſtea Pons Aemilius dictus.

Sub Aeuētino mōte eſt pons, qui olim appellabaẽ Sublitius, erat enim ligneus quia ſublicæ intelliguntur magnæ arbores,

res poſtea ab Aemilio prætore factus eſt lapideus, & appellatus Aemilius.

Templum Matutæ Leucothoës.

Parua eccleſia rotũda ſupra Tyberim, dicitur ſancti Stephani, olim fuit Matutæ Leuchothoës, id eſt, albę deæ, hoc eſt, deæ matutini temporis.

Templum Herculis

Poſt muros ædificiorum ſcholæ Græcæ, ſtatim non longe fuit templum Herculis in foro Boario rotũdum, cum multis antiquitatum ueſtigiis, & dirutum tẽpore Xiſti. IIII.

Circus Maximus, Ara maxima.

Non longe ab hoc tẽplo uerſus Auentinum montem, fuit altum templum, appellatum Ara maxima: ſupra hoc templo ad oriẽtem, circus eſt Maximus, circũdatus columnis cum epiſtoliis aureis, id eſt, columnis & ſtatuis.

Duo obeliſci magni.

Pauimentum Circi fuit ex criſocolla. Eſt autem criſocolla dura materies quæ

naſcitur

naſcitur poſt quàm aurum effoſum eſt, ex auro retinet colorem, in cætero eſt lapis. In hoc circo fiebant ludi: ubi erant duo magni obeliſci, quorum alter maximus omnium, qui ſunt in toto orbe. Eſt autem hic circus inter Palatinum montem & Auentinum.

Mons Palatinus.

Mons Palatinus habet in circuitu mille paſſus: & fuit prima ſedes Pop. Rom. & primus locus habitatus, & ſedes Imp. ibi conſtituta (propterea quod Hercules in eo mõte hoſpitio fuit exceptus ab Euãdro rege) ferebatur.

Palatium.

Palatium appellatur à Palãto urbe Arcadiæ, unde Rex Euander uenit.

In eo mõte fuit ſedes Imp. Pop. Rom. propter quã cauſam, ubicunq; eſt ſedes magni principis, Palatiũ appellatur, ſed malum omen eſt Imp. Rom. quod propria ſedes eſt inhabitata.

Duo Iani.

In foro Boario duo Iani, id eſt, logiæ ubi recipiuntur mercatores, & habet in ſe quadruuium unus Ianus qui extat, hęret eccleſiæ ſancti Georgij.

Velabrum.

Non longe hinc inter Auentinum fuit Velabrum, ita dictum, quod cum locus eſſet paludinoſus, homines qui uolebant tranſire in Auentinum, ferebantur cymbula, & ſoluebant ſtipē. Pecunia autem quæ ſoluitur nautis, uelatura appellatur, unde Velabrum.

Sinus Tyberis.

Sub Capitolio Tyberis inferebatur ſinus, qui pertingebat radices Palatij, ubi nunc eſt eccleſia ſancti Theodori.

Romulus & Remus expoſiti.

In eo ſpatio propè fuit templū, & ibi expoſitus Romulus & Remus in alueolo, id eſt, ſcypho ligneo, ibi fuit ficus Ruminalis, nominata à rumine Lupę, eſt autem ruma mamma.

Lupercal

Lupercal.

Supra in Palatio è regione iſtorum locorũ fuit Lupercal, hoc eſt, manſio Lupę quę nutriuit Romulũ & Remũ. Erat autẽ Lupercal antrũ prope tres columnas.

Templum Caſtoris & Pollucis.

In fine fori Romani fuit templum Caſtoris et Pollucis, prope quendam paruulum fontem.

Mons Tarpeius.

Tarpeius mõs diuiditur in colles duos, in Capitolium & Arcem. In medio erat uallis in qua fuit Aſylum, ad quod confugientes tuti erant.

Aſylum.

Eſt autem Aſylum templum inuiolabile, & ibi fuit templum Vęiouis.

Templum Iouis magni.

In Capitolio fuit tẽplum Iouis magni Capitolini quod erat quadratũ quoquouerſus pedes. C. altitudine C L.

FINIS.

IO. BARTHOLOMAEI MARLIANI PATRICII MEDIOlanenſis, de Antiquæ Romæ topographia,

EPITOME. LIBER PRIMVS.

DE SITV VRBIS Cap. I.

PRIVSQVAM ad ædificiorũ urbis declarationẽ aggrediamur, pauca quædã de ſitu ipſius attingenda ſunt. Ab ipſo igitur deorum immortalium domicilio (à quorum inuocatione ordiri poëtę in re ardua & difficili cõſueuere) auſpicabimur.

Capitolinus mõs qua parte latiſſimus eſt, 800. non excedit pedes: longitudo autem occaſum æſtiuum uerſus. 1500. Habet autẽ utrunq; cornu in hemicycli formã, & in orbẽ 7. formè ſtadia continet.

Ab

Ab hoc ſecundum longitudinem, con ualle eiuſdem, uel paulò amplioris latitu dinis diſterminatur Palatinus mõs, quadrangulum cõſtituens 1200. paſſuum, la terum inæqualium: quippe quorũ uno 600. pedum, Capitolino iminet: ſecũdo 700. pedum in ortũ æſtiuum uergit: tertio duplici propè lõgitudine, hyemalem ortum Cœliumq́ mõtem reſpicit: quarto cæteris omnibus maiore, circum Maximũ continet, eq́ regione Auentinum ſpectat. Ad ſecundum eius latus planicies à capite fori Romani ad extremam collis Quirinalis partem, in Suburram uergentem 500. pedum eſt. Longitudo autem propè mille paſſibus, ab utraque frõte inter Capitolium, forum Neruæ, Cœlium montem, itemq́ ab eodem Cœ lio & Palatino, Suburra & Eſquilijs, ad S. Marcellini uſq; ædẽ cõſtat. Altera pla nicies ad alterum Capitolij cornu, apud Marcelli theatrum, ab ipſo monte ad Ty berim in 500. pedes extenditur, moxq́ è regione

regione cõuallis, ex obliquo fluuij curſu, Auentini que à Palatino receſſu, latius diffuſa, inter eoſdem deinde montes coarctatur, uſq; ad Cœliolum & portam Capenam ipſam; tãtum uia Auẽtino à Cœliolo dirempto: mille quoq; paſſuum longitudo eſt, à dextra Tyberim & Auentinum, à ſiniſtra Capitolium, Palatinũ, & Cœlium habens.

Sequitur Cœlius à Palatino diſtãs planicie, pyramidis formam ita conſtituente, ut baſis 500. pedum prope Amphitheatrum ſit: ab eodem uero etiam uia Appia diſterminatur, apud circum Maximum, quæ ad portam Capenam tendens, à ſiniſtra uallẽ relinquit latitudine 600. pedum, inter Cœliũ & Cœliolum, longitudine ad ſtadia quatuor extenſa, moxq; ad ſtadium mœnia, quę in Aſinariam uſq; portam cum Cœlio iungũtur. Hic igitur inde ad 4. ſtadia ſecundum urbis muros in ortũ æſtiuum fertur. Hinc muri occurrũt à fronte ad ſtadia duo, ad

portam

portam Næuiam uſq;, unde redeuntibus in occaſum æſtiuũ Labicana uia ab Eſquilijs diſpartitur: mox à fronte apud S. Marcellinũ ſeſe offerens, ad Amphitheatrum uſq; progreditur: nulla deniq; certa forma 2500. paſſuũ ambitu cõſtat. Cœliolus porrò ea qua diximus ualle, uiaq́; Appia, & ab ortu æſtiuo ac hyemali, mœnibus urbis clauditur. 1000 propè paſſuum ambitu.

Auentinus, duos montes complecti uidetur: cuius pars ad Tyberim latior, pariq́; forma ſecundum lõgitudinem à Tyberi ad mœnia, mox prope portam Hoſtiẽſem ſcinditur obliqua uia ad circi Maximi & Cœlij montis angulum ducente: alteramq́; eius partem, à dextra diuiſam à Cœlio uia Appia uſq; ad Capenã portam relinquente. Ambitu fuit ſtadiorum 18. Dionyſ. quoq; atteſtãte, ab occaſu hyberno campũ habuit ampliſſimũ, quatuor laterum inæqualiũ meridiẽ uerſus ſtadiorum fermè 6. in occaſum 5. paulò

minori

minori in ortum ſpacio: quatuor autem ſtadijs Tyberim reſpiciens.

Eſquiliæ à meridie uia Labicana, ab occaſu æſtiuo, ualle inter Cœlium, Palatinum, & ipſas Eſquilias poſita, ſeparantur à Septentrione Suburra, à Viminali colle Patricius uicus uſq; ad thermas Diocletiani dirimunt, ambitu quidem circiter 4000. paſſuum, nulla certa fama, ut non ab re Varro & duos eſſe mõtes putet, & in plures partes diuidat.

Viminalis ab occaſu Quirinalem reſpicit, interiacente circa ſtadium Suburra plana: à ſeptẽtrione uallẽ habet Quirinalem, inter eoſdem colles, 4. iugerum latitudo, ſtadiorum uero duorum cum dimidio longitudine. Mox cum Quirinali et Eſquilijs, uſq; ad mœnia continue fornicum frequentia, æquatis montibus iungitur, ambitu 2500. paſſuum oblonga forma, latitudine uaria.

Quirinalis à ſiniſtra, recta à turri Militiarum ad ſtadia quatuor, planã urbem

ad

ad occaſum pertinentem deſpicit, dextra ut ex iam dictis liquet, Viminali expoſita. Tertio latere ſeptentrionem uerſus, ſtadijs ſex ad Hortulorum collem. Interiacet uallis latitudine 4. iugerum, ad portam Salariam propè extenſa. ambitum habet paſſuum ferè 3000.

Proximus eſt Hortulorum collis, quãquam extra antiquum urbis pomerium ſitus: ualli autem Martiæ, inter ſe & Tyberim iacenti, ad 3. ſtadia incumbit: longitudine à porta Flumẽtana ad Collinã, ſecundum urbis muros, cæteris lateribus 1000. paſs. productiore: ambitu ſtadiorum plus minus octodecim.

Supereſt Ianiculus mons, Transtyberinæ regionis, ultra dimidium intra mœnia non cõtinetur, à Vaticano quidem campo ad 3. ſtadia in meridiem extẽſus, flumini adiacet: reliqua eius parte muris clauſa, ad quinque ſtadia.

Porrò ſupra Vaticanum campũ, eiuſdem nominis collis, duo cornua porri-

git, ad Ianiculum alterum , alterum aqui lonem uerſus, arcu maximè intenſo, cuius cõuexum mille paſſus complectitur.

Iam planiciẽ percurremus, quę à Capitolio inchoans ad portam Flaminiã nũc terminatur ab ortu æſtiuo, ſeu ſeptentrione, 8. propè ſtadiorũ curriculo Quirinali Hortulorũq́ꝫ colle ſepta: ab occaſu ſpacio propter ripas maiori paulo, Tyberi alluitur. Cęterũ recta linea à colle Hortulorũ, qua Domitiani Naumachiæ imminet, ad ripam Tyberis, è regione molis Hadriani, duobus ſtadijs deducta, quatuor laterũ inæqualium, 3000 paſs. amplius capax: quadrangulus conſtituetur: relicta etiam extrà ualle Martia, quanta eſt inter Hortulorum collem, mœnia urbis, & Tyberim , arctata eius ſubinde magis magisq́ꝫ ad Flamineam portã latitudine.

Supereſt Trãstyberina regio, quæ unà cũ Ianiculo ambit paſs. circiter 3000. Ex ipſius autem Tyberis curſu facilius obſeruabitur, qui urbẽ ingrediens, ad dextram

portæ

portæ Flaminiæ per Martiam uallẽ defertur, moxq́ ſenſim à ſeptentrione in occaſum cõuerſus, hemicycli formam conſtituit, cuius conuexu Vaticanus, concauum, Martius campus exiſtit, infra autem Hadriani molem ad priſtinum curſum reuerſus, ad primas Auentini radices uſque: in meridiem obliquo curſu, haud longe à Portuenſi porta urbẽ egreditur.

Hactenus de urbis, regionis q́ eius ſitu & forma, uſq; adeò mutatis hodie, ut ueuſtæ illius uix reperire ueſtigium liceat.

De *urbis* Romæ *conditoribus*, Regibus, *atq; cultoribus.* *Cap.* II.

VRbem Romam in occidente ad Tyberim conditam, centum & uiginti ſtadijs à mari diſtantem, Siculos primum inhabitauiſſe conſtat. Aborigines deinde, Arcadiam deſerentes, duce Oenetrio Lycaonis filio, in hãc plagam deuenere, lociq́ fertilitate allecti, Siculis expulſis, locum occupauere. Poſtea Pe-

laſgi, Græci cũ Theſſalis Aboriginibus aduerſus finitimos auxilium ferentes; in his ſedibus ipſi quoq; (uolentibus Aboriginibus) permanſerunt, ad bellũ uſq; Troianum: ſeruata tamẽ Aboriginum, ut qui priores regnũ armis occupaſſent, appellatione. Longo poſt tempore Saturnus Creta à Ioue filio expulſus, in Italiam fugit. Ibi Ianum Aboriginũ regem, uinearum ac falcis uſum docens, partem regni ob hoc beneficium à Iano dono accepit: defuncto Iano ſolus regno potitus eſt. Arcades deinde Palãtio urbe relicta, Euandro ductore, alias ſedes, patrię pertæſi, quærentes, in locum ubi nunc Roma eſt, delati, à Fauno rege Aboriginum portionem agri accipiẽtes, caſtellum in colle haud procul à Tyberi ædificant, Palantiũq;, ob patriæ urbis à ſe relictæ memoriã, nominant. Poſt hoc Peloponnenſes, Phaneti, Epĳ, uaſtata prius Elide eorũ patria ab Hercule, ab eodẽ abducti in Italiam, in monte Saturnino ſedẽ poſuerunt.

rũt: uixerũt hij aliquãdiu ſuis legibus, moribusq́;, donec uicti ab Aboriginibus, ab ijſdem in ciuitatem communẽ accipiuntur. Latinus deinde Fauni filius regnauit: Donec Aeneas Anchiſæ filius, poſt Ilij deuaſtationẽ cum ſocijs Troianis in Italiam uaria fortuna uexatus, fatis uolẽtibus ad Latinũ uenit. Eiusq́; filia Lauinia uxore accepta, in ſocietatẽ regni à Latino adoptatur. Iunctis igitur Aboriginibus Troianisq́;, communi nomine Latinos uocauit. Aeneas à Turno, quòd Lauiniam ſibi prius promiſſam uxorem duxiſſet, bello prouocatus, Aeneas uictor ſingulari certamine Turnũ occidit. Quo tẽpore etiã Latinus Aenea genero regni hęrede relicto, obijt. Aeneas à Mezẽtio Hetruſcorũ rege aliquot annis pòſt interfectus, Aſcanius eius filius regno ſuccedit. Hic Lauinio Albaq́; oppidis extructis, è uiuis decedẽs, Syluio fratri regnũ dedit. Poſt hũc ſequuti ſunt reges, Aeneas Syluius, Latinus Syluius, Alba,

Atys,Capys,Capetus, Tyberinus, Agrip pa,Romulus, Auẽtinus, Procas, Amulius. Hic regnum q̊d Numitori fratri propter ætatẽ debebat̃, fraude occupauit. Et ne uindex regni ex fratris genere oriretur ac ipſe regno eijceretur, Rheã filiam Numitoris Veſtæ ſacerdotem conſecrauit. Hæc perpetuæ uirginitati deuota, à Marte grauida facta, geminos procreauit pueros, Romulũ ſcilicet ac Remum. Amulius igitur hac re cognita pueros exponi iubet. Hij à Fauſtulo paſtore in ripa fluminis Tyberis reperti, inter paſtores ab ipſius uxore nutriuntur. Remus ubi ætatem uirilem eſt adeptus, captus à prædonibus, perductusque ad Amulium patruũ regẽ. Accuſatur, ut qui Numitoris greges abigere ſolitus ſit. Itaque Numitori traditur ut ipſe de eo pro arbitrio, pœnas ſumat. Verum Remus multis ſermonibus uiciſſim habitis, & ſignis cognitis, nepos Numitoris ex filia agnitus eſt. Superuenit et Romulus cum Fau ſtulo,

ſtulo, auxilium fratri Remo laturi. Cõiuratione igitur facta, ex inopinato Amalium obruunt atq; obtruncãt, regnumq; patruo Numitori reſtituunt. Anno Numitoris regno ſecundo, Romulus & Remus urbem Romam in eo loco ubi expoſiti fuerãt (anno à capto Ilio quadringẽteſimo trigeſimo ſecũdo, ad XII. Cal. Maias) condiderunt. Exorto poſtea bello inter Romulum ac Remum de imperio, Remus occiditur, Romulus ciuitati ac ciuibus Romanis nomen dedit.

De forma ac magnitudine urbis Romuli. Cap. III.

ROmulus urbem quadratã deſignauit, ut autor eſt Plutarchus: Vnde Quadrata à quibuſdã appellata eſt. Alij formam & ambitum incertum & ob ueruſtatem hodie incognitum affirmãt. Palatinus mons primũ à Romulo, quod in eo educatus foret, munitus fuit. Ad huius radices pomerium inſtitutum. Poſtea Capitolium, & Romanũ forũ additum.

Vrbs deſignari cœpta eſt à foro Boa-rio: inde certis ſpacijs interiecti lapides, per ima montis Palatini, ad aram Con-ſi: mox ad Curias ueteres: tum ad ſacel-lum Larium, forumq; Romanum meta ducta, mœnijs locus, & urbi ſpaciũ de-ſignatum fuit.

T. Tatius à ſaxo Carmentali, ad uiam quæ nõ longe abeſt à Tyberi: inde in me ridiem, uſq; ad circi Maximi partem ex-tremam: hinc in ortum æſtiuũ, ad forum Neruæ murum duxit: & tãdem coniun-xit cum altero cornu Capitolij, Capito-lium ipſum & Palatinum incluſit. Addi dit poſtremo ad urbis magnitudinẽ etiã montes Quirinalem, & Cœlium.

De Portis urbis Romuli. *Cap.* IIII.

ROmulus urbem Romã poſt ſe re-liquit tribus portis patentem, Car-mẽtali, Romana, & Pandana: Alij quar tam addunt Ianualem.

Carmentalis à Carmenta Euandri ma tre, cuius fanum Carmentale ante por-

tam

tam fuit, nomẽ accepit. Hæc ſub Capitolio à dextra, inter ſaxũ Tarpeium, & Tyberim, è regione ædis D. Catherinæ, uerſus circum Flaminium ſita fuit. Huic poſtea Sceleratæ nomẽ fuit, quod extra portam hanc in æde Iani S. C. de mittendis trecẽtis Fabijs ad Cremeram factum ſit. Qui per hanc portam egreſſi, omnes ad Cremeram ſunt interfecti.

Romana à Romulo ſic dicta: ædificata eſt in hortis ædis D. Mariæ nouæ, non procul ab angulo Palatini, in infimo cliuo Victoriæ. Hãc poſtea Mugoniam, à boum mugitu appellatam alij affirmãt: alij Trigoniã à tribus angulis nominãt.

Pandana, ſic uocata, quod rebus in urbem inferendis pateat. Eidem Liberæ & Romulidæ nomẽ fuit. Locum illi dedere ubi Saturniæ ueteris et dirutę urbis Saturnia porta ſtetit.

Ianualis à Iani fano, quod haud longe diſtat nomen traxit. Conſtituta ad radices collis Viminalis.

De uario ambitu, & mœnibus urbis. *Cap.* V.

CVm Romani finitimis Italię populis ſubinde bellum inferrent, ab illis illatum à ſe depellerent. Vnde plerũq; bello ſuperiores, uictos in ditionẽ ſuam redigentes, ciuitate tandẽ donabant, accidit ut urbs à Romulo condita, tantã multitudinẽ non caperet. Tullus igitur Sabinis Albaniſq́; deuictis, Cœlium mõtem, & Eſquilias urbi addidit, & ciuitatẽ ampliauit. Politorio deinde capto, & multitudine Romam traducta, Ancus ſecundo ciuitatem auxit, mõtem Auentinum nouæ multitudini cõceſſit. Veteres itaq; Romani Palatium, Sabini Capitolium, Albani Cœlium, noua multitudo Auentinum inhabitabant. Poſtq; & Latini in ciuitatem ſunt accepti, Ianiculum quoq; (traiecto Tyberi põte Sublitio) urbi adiunxere, Quiritium foſſa urbis planioribus locis circumducta. Sic regio Tranſtyberina urbi coniuncta, ciuitatem fecit ampliorẽ, auguſtioremq́;. Poſtremo Ser.

Tullius

Tullius collem Viminalem & Quirinalem ſupradictis quinq; collibus addẽs ciuitatẽ ampliauit. Tarquinius Superbus, ciuitatem prius ruderibus, uilibusq; ſtructuris munitam, muro ex lapidibus primus incluſit. Atq; iidem muri qui hodie quoq; ſunt, à poſteris in antiquorum fundamẽtis ſunt reſtaurati. Verum antiqua urbs dum floreret maximè longè ampliores terminos habuit. Nam Plinij tempore, totus ambitus muro compræhenſus, paſſus continebat circiter mil. XX. Noſtro tempore uix XIII. mil. paſſ. complectitur. Totius uero ciuitatis, id eſt, omnium ædificiorum, quæ etiam circa murum extrinſecus erãt latè diffuſa, quę tamen ſub ciuitatis nomine comprehenſa, ambitus Plinij tẽpore erat mil. paſs. L.

De *urbis pomerio.* *Cap.* VI.

SPacium quod intra extraq; mœnia neq; arari, neq; habitari fas eſt, pomerium dicitur. Aliquãdo etiam pro totius urbis ambitu ponitur. Pomerium ſæpe à

Romanis

Romanis imperatoribus propagatũ, at=
que mutatum eſt. Neq; cuiq; id concede
batur, niſi qui Imperio Romano aliquid
adieciſſet, aut ciuitatem ingẽti aliquo be=
neficio affeciſſet, ut Claudius Imperator,
& alij complures. Quemadmodum ue=
ro Imperij certos limites Romani nõ ha
buere, ſic nec ciuitatis, nec pomerij certi
fines erant conſtituti.

De Portis Romæ antiquis quæ hodie non extant & quæ extant. Cap. VII.

QVemadmodum urbis & pome=
rij termini ſæpe ſunt mutati, ita
portæ quoq; aliæ dum muri extendun=
tur intra urbem relictæ, nomenq; amiſe=
re: alię omnino uetuſtate collapſæ, nomi
ne manente, locus ignoratur: aliæ nouæ
factæ, nomen quoque nouum ſunt ade
ptæ, aliquæ nomen retinuerunt: aliquæ
locum mutarunt, antiquo etiam nomi=
ne retento, aliæ duo habuerunt nomina
aliæ plura. Fuerunt autẽ hæc ferè porta=
rum nomina,

Flumentana

Flumentana, ſiue Flaminia.
Quirinalis, ſiue Agonenſis, uel Collina.
Numentana, ſiue Viminalis.
Ianualis, ſiue Sabiuſa, quę in Sabinos ducebat. Eſquilina, ſiue Taurina.
Næuia, ſiue Labicana.
Cœlimontana, ſiue Aſinaria.
Capena, ſiue Appia.
Tergemina, ſiue Hoſtienſis.
Portuenſis, ſiue Naualis.
Ratumena, ſiue Vientana.
Triumphalis, ſiue Vaticana.
Carmentalis, Mugonia, Pandana, Querquetulana, Raduſcula, Saginalis, Sancualis, Collatina, Interaggeres, Tyburtina, Gabiuſa, Latina, Aurelia, Catularia, Laurẽtia, Fontinalis, Lauernalis, Ferentina, Minutia, Salutaris, Mutia, Piacularis, Præneſtina, Libitinẽſis, Valeria, Tarpeia, & Ferentina.

Flumentana porta dicta eſt à flumine Tyberi, nam in ripa eius fluminis haud procul à ponte Xiſti principio eſt conſtituta,

tuta in fine uiæ Latæ, ad principiũ uiæ Flaminię. Poſtea in eum locũ ubi nũc eſt translata. Flaminia, deinde à uia Flaminij appellata. Nunc Populi porta dicitur. Sita eſt autem in colle Hortulorum.

Collatina, à Collatia oppido, q̊d haud longe à Roma diſtat, habet nomen. Nũc Pinciana, à Pincio ſenatore quodã nomen ſeruat. Hæc quoq; in colle Hortulorum conſiſtit. Diſtat autem à Flumentana paſs. mille.

Quirinalis à Quirini ſacello nomẽ traxit: aut quod olim eũtibus in collẽ Quirinalem hàc iter fuerit. Hæc & Agonenſis, quaſi ἄγωνος, id eſt, ſine angulo dici uidetur: Deinde Collina: Poſtremo Salaria, quod ſal per eam in urbem ferretur eſt uocitata. Hoc nomen etiamnum retinet. Abeſt hæc à Collatina ſtadijs ſex.

Viminalis à Quirinali recedit quinq; ſtadijs: ſic nuncupatam ferunt, à uiminum ſylua, quę olim iſthic fuiſſe creditur: Vel, à fano Iouis Viminei. Hæc & Ficulenſis

culenſis à figlinis quæ extra ipſam fiebãt eſt dicta. Nunc S. Agnetis & Numentanam uocant.

Interaggeres, ſita in campo Viminali inter portam Viminalem et Eſquilinam, à Tarquinij aggeribus, inter quos ædificata, nomen ſortita eſt.

Tiburtina, inter Eſquilinã et Numẽtanã, ita ut duodecim ſtadijs diſtaret ab Eſquilina conſtituta, in campo Eſquilino, in aquæductu aquæ Mariæ.

Eſquilina, ab Eſquilijs denominata. Ea dẽ olim Taurina ab antiquis à capite tauri illic inuento dicta. fuit nãq; longo poſt tempore caput tauri in fortiſpicio interiori depictum. Hodie porta S. Laurentij uocatur.

Næuia à propinquis nemoribus nomen traxit. Olim etiam Labicana, nunc Maior appellatur. Fuit & arcus eodẽ nomine, & eodem loco à ueteribus Romanis inſtructus.

Cœlimontana à Neuia octo ſtadijs diſtans,

ſtans, à Cœlio monte, in cuius margine eſt facta, ſic cognominatam nominis ratio probat, Hæc & Aſinaria ab aſinis dicta eſt: qui per eam Neapolim mitti conſueuerũt: Hoc tempore portam S. Ioannis uocant.

Gabiuſa, ad Cœlium montem extructa, uerſus ortũ hyemalem à Gabiorum ciuitate, uerſus quam ſpectat, nomen eſſe inditum eſt uериſimile.

Metrodij à menſura nomẽ accepit: diſtat à Cœlimõtana ſtadijs circiter quinq;.

Latina à Gabuiſa abeſt quinq; ſtadijs. Sita nõ procul ab æde S. Ioannis Baptiſtæ. Ita uero dicta quod Latium uerſus euntibus præbeat iter.

Capena à Capenatibus populis Latinis ad quos ſpectabat eo nomine appellatur. Hæc etiam Camœna à luco & Camœnarum æde, ante eam portam ædificata nomen retinet. Et Appia, à uia Appia uocatur. Hanc uiã muniuit Appius cenſor, à quo etiã nomen accepit. Trium

phalem

phalẽ quoq; nominãt: quod ttiumphantes per eam pompam ducant. Fontinalis etiam à quibuſdam dicitur: à fontiũ ubertate. Hodie porta S. Sebaſtiani uocatur.

Tergemina à uetuſta porta eodem nomine, ſibi idem adaptauit. Per hanc contra hoſtem egreſſi Tergemini, qui & portæ nomen primum dederunt. Huius portæ quædam adhuc ueſtigia iuxta Salinas cernuntur.

Hoſtienſis, quod ad Hoſtiã ciuitatem mittat, ita nominare placuit antiquitati. Nunc portã S. Pauli uocant: Diſtat à Capena ſtadijs fermè octo.

Portuenſis Tranſtyberina porta eſt, â flumine Tyb. dimidio diſtãs ſtadio. Ideo ſic dicta, quia ad Hoſtienſem portum ducit. Hodie portam Ripæ uocant.

Aurelia Ianiculũ fuerſus eſt. Diſtat à precedenti ſtadijs fermè ſeptem. Hac ætate S. Pancratij portam appellant.

Aelia ab Aelio Hadriano ędificata, ab eodem nomen ſumpſit.

Septimiana à Septimio Imperatore de-
nominata. Hæc quia Ianiculo ſubiacet,
Subtus Ianũ hodie uocat̃. Quidã Fonti
nalẽ hanc eſſe aſſerunt, quia è mõte, qui
Aureus dicitur fontes ſcatent: huic mon
ti porta hæc coniungitur: Diſtat ab Au-
relia ſtadijs quatuor, à Tyberi flumine iu
geribus ſeptem.

Hactenus de portis Romanæ urbis, & earum etymologia.

Turres murorum tercẽtum & ſexagin ta numerabantur olim: harũ quędam col lapſæ, aliæ reſtitutæ, multæ iam olim rui nam minantur.

Tempus nunc & rerum ordo exigere uidetur, ut relictis turribus ac portis intra mœnia nos conferamus, & ædificiorum quæ intra muros in montana planaque urbe ab antiquis exædificata ſunt, origi-nem et locum commonſtremus. Ac pri-mum quidẽ à digniſſimo deorũ omnium terreſtri domicilio, nempe Capitolio au-ſpicabimur.

DE

DE VARIIS NOMINIBVS CAPITOLII, LIBER Secundus. CAP. I.

CAPITOLIVM à ueteribus Romanis Saturninus mons uocabatur, à ciuitate quæ ſub ipſo mõte Saturnia nomine in eo loco ubi nũc Roma ſtat, fuit ædificata. Aut quòd Saturnus olim in iſto monte habitauerit: Siue, ut alij uolũt, quod in Saturni tutela mons ipſe fuerit. Hic deinde à Tarpeia uirgine (de qua Liuius) Tarpeius mons eſt dictus. Poſtremo Tarquinius Priſcus in eo monte Ioui templum ædificaturus, cum fundamẽta apperiret, caput hominis eſt in imo repertum, hinc Capitolinum uocarunt. Vnde augures ſuper ea re conſulti, quid capitis inuentio ſignificaret. Reſpõderunt: Arcẽ hãc, locum fore Imperij, et caput mũdi totius. Diuidunt autem montẽ hunc in Arcem & Capitolium: Arcemq; aquilonem uerſus,

ſus, tanq́; firmiorem locum ædificãt: Capitolium uero ad Tyberim locum natura munitum extruunt.

Capitolij fundamenta quis primus iecerit, quis abſoluerit, quoties incenſum, & à quibus reſtauratum. Cap. II.

TArquinius Priſcus bello Sabino Capitolium ędificaturum ſe uouit: at confecto bello poſtq́; iecit fundamentum obijt. Poſt hunc Tarquinius Superbus ex ſpolijs captæ Pomeriæ ædificium ex quadratis lapidibus abſoluit. Hoc Roma ob tyrannidẽ expulſo, Horatius Puluillus Cos. Capitolium Ioui cõſecrauit. Stetit itaque incolume quadringentis & quindecim annis, donec bellis Marianis, Scipione & Narbone Coſſ. igne cõſumptum eſt. Reſtituit Sylla, Q. Catulus uero cõſecrauit. Durauitq́; ad Vitellianum bellũ: hoc bello ſecũdò incenſum, clauſis foribus indefenſum, indireptũq́; cõflagrauit. Reſtituit Veſpaſianus, eoq́; adhuc uiuente tertio igne abſumptum, cum ipſo

Capitolio

Capitolio Veſpaſianus quoque mortem obijt. Domitianus deinde magnificentius quàm antea unquã fuiſſet, ſupra duodecim millibus talentis inſumptis, reſtituit. Capitolij turres, ſtatuas, ac imagines fulmine tactas ſæpe meminere autores.

De templis Iouis Feretrij, Iouis Opt. Max. Iunonis & Mineruæ. Cap. III.

CApitolium Deorum domicilium à Cicerone nimirum eam ob cauſam appellatũ, quod omniũ fermè Deorum templa, ſtatuas, atque ſimulachra contineret. Templorum uero omnium primũ Romę à Romulo in bello Cenenenſium uotum, Iouis Feretrij fuit. Peracto igitur bello, uictoria Romam reportata, Templũ in uertice Capitolini mõtis extruit. Feretrium autem Iouem, hinc à Romulo uocatum uolunt, quod ei in hoſte feriẽdo, ubi templum uouit, Iupiter tulerit auxiliũ: Aut quod per eius ſceptrum & ſilicem iurantes Romani, pacem referre ſint ſoliti. Tecta huius templi ob ue

tuſtatem & Romanorum negligentiam collapſa, reſtituit Auguſtus. Ampliauit poſtea Ancus Martius.

Iouis Opt. Max. templũ celeberrimum maximumq́ꝫ cæteris fuit: Hoc alio nomine Capitolinum uocabant. Vouit Tarquinius Priſcus. Poſt eũ Tarquinius Superbus libris quadraginta millibus argẽti in fundamentum impenditis, anteq̃ꝫ abſolueret, regno ob tyrannidẽ eiectus, imperfectum Romanis abſoluẽdum reliquit. Dedicauit Horatius Publicola. Extructum fuit autem in Capitolini montis crepidine, Tyberim uerſus, quemadmodum etiam ſupra indicatum eſt. De forma, magnitudine, & pulchritudine huius tẽpli uide Dionyiſum, et alios paſſim autores q̃ res Romanas, ipſamq́ꝫ Romã ſcriptis celebrauere. In ueſtigio erat fictilis Summanus deus: huius de cœlo tactũ caput decidit in Tyberim. Habebat preterea cellam, quam ingredi prophano non concedebatur. In ipſa cella coronæ

aureæ

aureę erant duæ: alteram Galli Ioui Opt. Max. conſecrarũt: alteram Carthaginenſes, ob partę uictoriæ in Samnites cõgratulationẽ, Romam Ioui miſerunt. Erãt inſuper ſacella in eodem templo tria, ſcilicet Iouis Opt. Max. in medio, à dextra Mineruæ, à ſiniſtra Iunonis. Et quia Mineruæ numerorũ inuẽtio à ueteribus tribuebatᷓ, lex erat ſcripta ut qui maximus Prætor eſſet, clauum iuxta eiuſdem ſimulachrum pangeret, unde annorum numerus cognoſceretur. Cõflagrauit autẽ ſimul totum hoc tam præcioſum ædificium bello Vitellino. Nunc locus ubi ſtetit prophanus eſt: Cernuntur tamen ueſtigia etiamnum, & fundamenta, ſed inculta, atq; omnia diſſipata.

De Saturni tẽplo, Iouis Tonantis, et Iouis Cuſtodis, Fortunæ, Væiouis, Miſericordiæ, Iunonis Monetæ, & Iani templo, Oreſtis ſepulchro, Aerario publico, Domo Manlij, fanoq; Carmentæ. Cap. IIII.

POſtq; Iouis Deorũ Regis templum quo loco ſitum, & à quo conſtitutũ,

 deſcripſimus

deſcripſimus, par eſt deinceps aliorum quoq; qui ſua domicilia in Capitolio habuerũt meminiſſe, ac primo quidẽ de Iouis patre Saturno.

Saturnus antiquitus arã quà itur ex foro in Capitolium ſecundum uiam habuit, ab Hercule in eum locum, ut nõnulli uolunt conſtitutam. Sunt qui ab Herculis comitibus, Saturno tẽplum ædificatum uolunt: alij Tatium conditorem dicunt. Verum huius autorum uariæ ſententiæ hæc poterit eſſe ratio, quod duo templa Saturno ſacra fuiſſe quidam, ſed diuerſis locis atq; temporibus excitata confirmant. alterum ad Saxum Carmentæ ante cliuum Capitolinum. (Quo etiã oſſa Oreſtris ab Aritia allata condita fuerũt: alterum in eo loco ubi nunc S. Saluatoris ſacellum eſt, extructũ fuit: ubi adhuc hodie turris apparet, quã uocant in Aerario, & illic omniũ primum fuit ærarium publicum Romanis. In templo Saturni à Catulo Luctatio dicato, Ianus quadri

frons

frons erat: hic quatuor anni tẽpora ſignificabat, unde etiam Ianuario primo mẽſi nomen eſt impoſitum.

Iouis Tonantis templum ad cliuum capitolinum ad ortum brumalem ædificauit primus Auguſtus. Hic dũ noctu in expeditione Cantabrica lectica latus, fulgur lecticam perſtinxit, & ſeruus dux interijt, Hinc Ioui Tonanti hoc tẽplum uouit, & abſoluit.

Fortunæ quoq; templum haud procul inde ædificatum fuit.

Væiouis templum inter arcem & Capitolium fuit, hac parte ubi hodie Conſeruatorum ædes extant. Væiouem aũt ueteres ideo uocabant, ut cui iuuandi poteſtas adempta eſſet: Ei capram ſacrificabãt: Hic cũ ſagittas teneret, pleriq; Apollinem eſſe opinati ſunt.

Aſylum, id eſt, Miſericordiæ templũ in Capitolio fuit, ad lucum opacum, mediũ inter Capitoliũ et Arcẽ, in ualle conſtitutum. Vocatur autem templum inter

montium duorum quercetorum. Hoc Romulus conſtituit, ut quicũq; reus illuc cõfugiſſet liber eſſet. Tiberius poſtea hũc maleſaciendi anſam ratus, irritum fecit. Aſylum autem omnium primum Herculis nepotes conſtituiſſe dicuntur.

Templum atq; Officina Iunonis Monetæ in area ubi olim Manlij domus ſtetit. Hanc ædem alij L. Furium: alij Cicereium prætorem: Ouidius à Camillo uotam refert. Moneta autem à monendo dicta, quod ex eo loco ubi poſtea ędis cõſtituta, uox Iunonis de clade à Senonibus futura monentis ſit audita. Hoc loco nũc Senatoris Romani domus eſt.

Iani Cuſtodis arcis Capitolinæ, templum eo loco, ubi hac ætate facinoroſorum cuſtodiæ ſunt & carcer, uerſus occaſum hyemalem, è regione fori Romani fuit. Ianum autem in Capitolio bifrontem Romulus & Tatius, quaſi duorum populorum imaginem effinxerunt. Alij propter ſolertiam prouidẽtiamq; bifron

tem

tem pictum uolunt. hic enim primus co ronam, rates, nauigãdi artem, & æneum numum, aliaq; multa reperit. Ab eundo Ianus dictus, quod hic cœlum cæteraq; omnia uertat. Idẽ & Vertumnus eadem de cauſa uocatus eſt. Veteres unum, po ſteritas plures credidit fuiſſe Ianos.

Iouis Cuſtodis templũ Domitianus re gno accepto exædificauit, ſeq; in ipſius dei ſinu conſtituit. Fuit in eo loco ubi ho die Salinæ ſunt, prope Iani templum.

De templis deorum incertam ſedem nunc haben-tibus in Capitolio. Cap. V.

INter deos quibus in Capitolio certus locus ubi fuerit deſignatus ignoratur, primus eſt Terminus, ut cui in toto orbis terrarũ nullus ſit locus proprius conſtitu tus. Erat autẽ Terminus lapis rudis atq; informis. Huic Tatius templũ primus uo uit: alij Numã uolunt dedicauiſſe: utcũ-que ſit, antiquũ, admodum fuiſſe, ut in ſe quentibus facile colligitur, dubium non eſt. Cur uero in Capitolio ueteribus deus

fuerit

fuerit exiſtimatus, hæc cauſa fuit. Cum Tarquinius Superbus Ioui tẽplum ædificare decreuiſſet, conſuluit Augures de loco, ne quid inauſpicato ordiretur. Indicant Tarpeium. At hic locus iam antea à dijs occupatus, quorum illic ſacella erant ſacra. Hi igitur ut Ioui cederẽt ſacrificijs euocandi, & in alium locum transferendi. Dij omnes libenter Ioui deorum regi loco ceſſerunt, ſolus Terminus locum dare recuſauit: itaq; remãſit. Templum ubi abſoluit, prima tecti pars quæ lapidẽ ſpectabat, nuda apertaq; relicta, ut qui deus includi nec debeat, nec poſſit. Augures igitur ea de re conſulti, quur Terminus omnibus abeuntibus ſolus cũ Ioue manſiſſet: Reſpondent, æternum cum religione imperium ſignificari. Huic non niſi ſub dio ſacrificabatur, & publicè, ut qui finium deus cuſtosq; eſſet. D. Auguſtinus, Martem quoq; & Iuuentutẽ cum Termino Ioui cedere noluiſſe teſtatur, quod Imperium Romanum nullos haberet

beret terminos, necꝫ ulla labefactaretur ſenectute.

Menti, & Veneri Erycinæ Attilius, & Q. Fabius Max. duumuiri ædes in Capitolio, unico canali diuiſas dedicauerunt.

Iunoni Reginæ bello Ligurtino Cn. Flaminius templum in Capitolio uouit.

Opi uero Tatius Rex templum conſecrauit, quòd hæc terra dicatur, quæ quidem terra mater rerum omniũ eſt, quum omnia procreet, in ſeꝗ reſumat. Eadem Ops etiam Maia, Fauna, & Bona dea uocatur. Hoc templum de cœlo tactum ſcripſit Liuius.

Marti Vltori templum extruxit in Capitolio Auguſtus in colle Saturnino.

Fidei in eodem Attilius Colatinus templũ dedicauit.

Saluti, Concordię, Libertati, Victoriæ tẽpla in Capitolio extruxerũt. Licet Concordię etiam in urbe multa tẽpla fuerint.

Fortunæ Primigeniæ, & Obſequenti, Tullus templum dicauit.

Veneri

Veneri Caluæ in Capitolio templum poſuerũt in memoriã matronarum Romanarum & laudem ſempiternã, ut quę capillos ultro dederint ut tormenta ex illis bello gallico cõtra hoſtẽ conficerẽtur.

Ioui Sponſori ædẽ poſuit Tarquinius Superbus, dedicauit Sp. Poſthumius.

Ioui Piſtori itẽ in Capitolio templum antiqui conſecrarunt Romani.

De ſtatuis quæ in Capitolio olim fuere, uel etiamnum ſunt. Cap. VI.

STatuarum priſcis temporibus uaria erãt genera, & ex uaria materia conflata. aliæ nãq; marmoreæ, alię argẽteę, aureæ aliæ. Harum plurimæ in Capitolio, uarias ob cauſas & in genus humanũ beneficia dijs immortalibus ſunt erectæ, longoq; tempore cultæ atq; obſeruatæ. Viris item claris & bene de Rep. meritis mos fuit antiquis ſtatuas in templis, quæ alijs ad uirtutem ſtimulum adderẽt conſtituere.

Ioui in Capitolio ſtatuam Sp. Caruilius,

lius, deuictis Samnitibus, ſumpta ma=gnitudine effegieq́ à ſtatua Iouis Latia=rij in templo poſuit. Hanc à fulmine ta=ctam meminit Florus. Idem & Ioui To=nanti ſtatuam erexit.

Victoriæ in templo Iouis Opt. Max. & Fidei ſtatuas ſingulas poſuerunt pri ſci Romani.

Nemeſi in Capitolio ſtatua conſtituta, quod hæc dea ſuperbos, & perfidos ul=ciſcatur. Eadem à Rhamnunte uico At=tico, in quo colebatur, Rhamnuſia: Et Adraſte ab Adraſto qui primus ei tem=plum extruxit, eſt dicta.

Herculi ob inſignes res geſtas pluri=mas in Capitolio ſtatuas erexerũt. Vnã P. Sulpitius, & P. Sempronius. Aliam Q. Fab. Maximus attulit à Tarentinis deuictis.

Euẽtus boni, & Fortunæ bonæ ſtatuę Praxitelis opera in Capitolio fuere.

Appollinẽ diadematũ, eiuſdemq́ Co=loſſum, cubitorũ triginta, centũ & qua=dra=

draginta talentis in eo inſumptis, Lucul-lus ex Apollonia Ponti in Capitolium tranſtulit.

Iani ſimulachrũ in Capitolio trecento rũ in dextra, ſexaginta quinq; numeros, q anni dies ſignificent, in ſiniſtra tenens.

Caſtoris & Pollucis ſtatuæ aureæ duæ à D. Claudio in tẽplo Iouis ſunt dicatę.

Nili & Tygris fluminũ ſeminuda ſunt ſimulachra ante Conſeruatorũ ædes col locata: Alterum Sphinga, alterum tygri-dem animalia humeris habent: Vtrunq; cornucopię in ſiniſtra, quod rerũ affluen tiam ſignificat tenet.

Herculis ſimulachrum nudũ, æneum, auro perfuſum, imberbe, dextra clauã, ſiniſtra Heſperidum aurea mala habẽs, prope ſcholam Græcam, & forum Boa-rium in ruina aræ maximę eſt repertum.

Sunt etiam ſimulachra quædam parie tibus incluſa, ex æde S. Martinæ triumpho Parthico Dacico' que ſublata.

Statuæ

Statuæ Viris illuſtribus in Capitolio con ſtitutæ. Cap. VII.

SCipioni ſtatuā chlamyde & crepundijs indutam, ob Antiochū uictum, in perpetuam rerum geſtarum memoriam, in Capitolio erexerunt.

Syllæ pedeſtris ſtatua in Capitolio conſtituta.

Aemilio Lepido adhuc puero, quia hoſtē in acie uiciſſet, ciuemq́ꝫ liberaſſet, ſtatua eſt à populo Rom. extructa.

Metellū uero ideo quod Palladium ex æde Veſtæ incenſa eripuit, hoc honore ut ſuperiores affecerunt.

Corneliæ Gracchorum matri, quod in annonæ caritate frumentū aſſibus præſtitiſſet, ſtatua poſita beneficium rependerunt. Sic & Trebio Aedili.

Fab. Maximus ſibi conflauit ſtatuam & iuxta Herculis eam erexit.

Bruto Romani, quia à Tarquinij tyrannide Romam liberaſſet, inter regum ſtatuas mediam ipſi poſuerunt.

Domitianus non tulit ullam ſibi erigi ſtatuam niſi ex auro argẽto ue certi ponderis conflata eſſet.

Cõmodus Imperator ſtatuæ quam in Capitolio habuit, caput quod ex Neronis coloſſo auulſit, ſuę impoſuit: huius coloſſus in Cõſeruatorum ædibus fractus cernitur.

Lupę æneum ſimulachrum in ædibus Cõſeruatorum extat: ex cuius uberibus cõditores urbis Romulus et Remus pendere cernunur.

Romuli & Remi forma iuuenili ſimulachra in Capitolio remanſerũt: alterius ſtantis, et ſeruili habitu induti: alterius ſedẽtis, paſtori haud abſimile, curuato corpore, è planta pedis ſuppurati ſpinam euellit.

Statuæ innumerabiles fuere in Capitolio, præſertim deorum, aliunde Romam allatę, hinc exterarum nationum templis ſpoliatis, ſua ornarunt, atque ditarunt Romani.

De

De Cliuo Capitolino, Tarpeia Rupe, Saxo Carmētali, & Porta Stercoraria. Cap. VIII.

CLiuum Capitolinum uocabāt antiqui, locum, & uiam qua in Capitolium aſcendebatur. Verum is locus ubi fuerit olim, uariæ ſunt opiniones. Alij ad eam arcis partem quæ Auentinum reſpicit, ubi nūc S. Gregorij templum in Velabro eſt, fuiſſe affirmāt: Alij inter Saturni & Cōcordiæ templa, prope Seueri arcum, ad Senatoris ſtabula. Arcus autem Seueri ad radices Capitolij in fori Rom. capite excitatus: ſub quo tranſeūtes triūphaturi, Capitolium aſcendebant. Fuit ergo Cliuus Capitolinus ad forum Romanum, ſilice à Cenſoribus ſtratus, porticum ab æde Saturni in Capitolium ad ſenaculum, & ſuper id curiam conſtituerunt. Cor. Tacitus Capitoliū priſcis temporibus uarios habuiſſe aditus ſcribit, & hinc tam uarię de Capitolino cliuo natæ ſunt opiniones. In cliuo autem Capitolino olim Floralia feſta celebrata: cuius rei

quædam in eodem adhuc extant ſigna. Domum etiam Milonis ſcutis refertam & armis, in eo fuiſſe, autor eſt Cicero.

Tarpeia rupes locus is dicitur ex quo ſontes præcipitati olim, etiam hodie in eo loco puniuntur, ſupra forũ Romanum.

Saxum Carmentæ Tyberim reſpicit, è regione pontis Senatorum.

Stercoraria porta in cliuo Capitolino cõſtituta: ad eam ſordes, è Veſtæ templo expurgatæ abijciebantur, mox in Tyberim transferendæ.

De tabulis, columnis æneis, anſere argenteo. *Cap.* IX.

TAbularum genera duo in Capitolio fuere: alterum quod fortium uirorum res geſtas cõtinebat depictas, aut pugnas, ciuitatumq; opugnationes. Fuere enim alij ita laudis cupidi, ut non eſſet illis ſatis, ſtatuas in Capitolio erectas cernere, niſi etiam geſta ſua tabulis deſcripta depictaq;, et in publico poſitis, gloriã ſuam etiam poſteris celebrandam relinquerent.

querent. Alterum tabularũ genus leges antiquiſſimas, ut Romuli, Numæ et alio rum regum: item poſterorũ legislatorum ſtatuta, acta publica, fœdera, ritus ſacros, & antiqua monimenta in tabulis æneis inciſa continebat: quarum adhuc hodie quædam extant, quædam uetuſtate, bello, incendio, negligentia periêre. His antiquitus cuſtodes certi conſtituti, ne quid fraudis in re tã ardua fieret, erãt ordinati.

Columnæ quoq; æneæ in Capitolio à Domitiano ſunt poſitæ, quas Auguſtus Aegypti domitor, ex multis roſtris æneis in quatuor columnas ingentes conflauit, Romam'que aduexit. Sylla etiam ex Iouis templo Athenis columnas æneas Romam perduxit; & in Capitolio Ioui conſecrauit.

Anſeris argẽteum ſimulachrum in arce à Romanis, ob perpetuã memoriam, quòd anſer clamore cuſtodibus arcis hoſtium aduẽtum ſignificaſſet, Capitoliũq; ſeruaſſet, conſtitutum fuit. Hãc ob cau-

ſam Romæ etiam longo poſt tempore è publico anſeribus cibus dababatur. Sunt item aliæ complures antiquitates in Capitolio tabulis æneis et marmoreis inciſe ut epitaphia, aliaq́ꝫ quæ hic breuitatis cauſa omittuntur.

De quibuſdam ædificijs in Capitolio, alijsq́; rebus in genere. *Cap. X.*

POſtq̃ꝫ de ſtatuis, tabulis, & columnis quæ notanda uidebantur, indicauimus, de ædificijs uetuſtis quædam obiter hoc in loco notanda.

Calabram Curiam Romulus in Capitolio ædificatam, culmis texit. Ad hanc Senatus populusq́ꝫ Romanus, à rege Sacrificulo, ut ludorũ, & ſacrificiorũ diẽ ex ipſo diſcerent, calabatꝰ, id eſt, uocabatur.

Non procul à dicta curia diſtabat caſa Romuli.

In eodẽ fermè loco ſtetit Porticus Metelli & Conſtãtini. Bibliotheca item Maiorum, columnis marmoreis artificioſiſſime extructa. Atriũ præterea publicũ.

Erat

Erat & locus in Capitolio ſacer, unde uerbena ad coronas fœcialibus & Patriſpatratus, quibus fœdera pacem'que facturi, aut bellum indicturi coronabãtur.

Silex quoque lapis iſthic reperiebatur: hunc iuraturi per Iouem in manu tenebant, hæc uerba ſonantes: Si ſciens fallo, tum me Dieſpiter, ſalua urbe, & arce, bonis, ut ego hunc lapidem, eijciat.

Habebat Capitolium cellas quaſdam ciſternis ſimiles, in quas quæ uetuſtate erãt inutilia conijciebant. Seiuges quoq; illic à Cn. Cornelio poſiti conſpiciebantur. Clypei itẽ duodecim aurati, hi facti ex pecunia, qua Aediles frumentarios, qui annonã compreſſerant, condemnarunt. Clypeus Martis Aſdrubalis imagine inſignis: & Columna Roſtrata, de qua Liuius, iſthic cernebatur. In tẽplo Iouis Capitolini pallium breue, purpureum, laneſtrum fuit, ad quod alię purpureæ ueſtes admotæ, cineris, diuini fulgoris colorem trahebant. Hoc muneris Perſarum Rex

ab extremis Indis allatũ, Aureliano de=diſſe perhibetur. Lamina ipſius Capito=lij ænea ſunt fabricata. Tegulas quoque æreas, Q. Catulus inaurauit. Locus ubi auguria à Numa fiebãt, in Capitolio fuit: à Tatio in Arce, ubi olim Manlij domus ſtetit, poſtea Monetæ Iunoni ædes extru=cta: Libri Sibyllini in templo Iouis Ca=pitolini, ſub terrra in arca lapidea à cuſto=dibus decem conſeruantur. Tot præte=rea ædificia, tanta Capitolij pulcritudo, diuitię tam ingẽtes, tot ornamẽta & deo=rum delubra artificioſè extructa fuerè, ut merito deorum & Iouis domicilium ter=reſtre ab antiquis ſit dictum. Ita namq; extructum & ornatũ fuiſſe, ſaluis adhuc Rom. rebus ferunt, ut quantũ diuina ter=renis, tantum hoc ædificium omnia to=tius mundi ſuperauit, quæ uocant mira=bilia, ut à dijs potius, cum humana ſupe=ret ingenia, ædificatum uideatur. Hodie omnia nuda relictaq; cernuntur.

De

De Concordiæ & Iouis Statoris templo: deniq; quid ſit Curia. Cap. XI.

INter Capitolium & Palatinum montem, uallis eſt, (de qua ſuperius,) huius templa, ædificia, & loca poſt Capitolium deſcribere ordo requirit. In ea igitur ualle primus locus meritò Concordiæ templo debetur: ut quæ à corde congruente dicta: ſola quicquid in orbe eſt augeat atque conſeruet.

Concordiæ igitur templum Camillus, ſi plebem patribus reconciliaſſet uouit. Populo itaq; in gratiã ſenatus reducto, ædem Cõcordiæ ſupra Comitium in forũ uſq; produxit. Huius porticus adhuc ad radices Capitolij extant. Ab hoc templo centum gradibus ad Monetæ ædem aſcendebatur. Concordiæ templum uetuſtate collapſum, à Senatu poſtea reſtitutũ fuit. In eo ſæpe Senatus cõgregatus, & conciones ad populum ſunt habitæ. In hoc etiã cella fuit, in qua dum conciones dimitterentur, ſæpe latrones, ar-

mati, & ſicarij tanq́ in carcere incluſi reſeruabantur. Habuit & multas artificioſas ſtatuas & imagines: ut ſtatuas Iunonis, Apollinis, Latonæ Apollinē & Dianam infantes ſuſtinentis. Item, Aeſculapij & Hygiæ à Nicerato fabrefactas. Iouis ſtatuam, Cereris, Mineruæ, & matronarum lachrymantium & adorantium ſtatuas à Stene factas. Martis & Mercurij Piſicratis opera. Marſiæ ligati à Zeuxide factam. Liber pater & Caſſandra à Theodoro picta. Victoria ipſa in pronao fulmine icta uidetur.

Ioui Statori Romulus in bello Sabino, ut fugam Romanorum ſiſteret, templū uouit: Vnde & Stator Reip. Romanæ dictus eſt. Parta ergo uictoria, templum in radice Palatini montis, è regione ædis Concordiæ, ubi hodie ſpōdę murorū altiſſimæ ædificauit. In hoc quoq́, ſicut & in Concordiæ templo, Senatus cōuocabatur ſæpe. Item in alijs templis. Curiæ in quibus Senatus habebatur tēpla

pla erant, & illic fiebant S.C. at in ædibus ſacris neq; Senatus cõueniebat, neq; con ciones ad populum fiebant. Templum Statoris Neronis incendio exuſtum fuit neq; deinceps reſtitutum.

De templo ac luco Veſtæ, & templo Fidei, atque Romuli. Cap. XII.

VEſtæ deæ templũ inter Capitolium & Palatinum montem, nõ procul à foro Romano, ubi hodie Mariæ Gratiarum templum conſpicitur à Romulo conditum fuit. Prope hanc ædem Numæ Regia extructa. Pontifices Romani conſultaturi de rebus magnis ad religionem pertinẽtibus, in Veſtæ atrio con ueniebãt: Quemadmodum Senatus po pulusq; Rom. de rebus maximis in Fidei templo cõſultabant. Fuit autẽ Fidei tem plum antiquiſſimũ in Palatio à Romulo, uel ut alij uolũt, à Numa extructum.

Veſtæ lucus item erat ſacer, qui à Pala tij radice, in Nouam uiam uſq; pertinge bat. Ex eo luco ante urbem captam, uox audita

audita, futurũ ut caperetur niſi muri portæq́ꝫ reficerentur.

Romuli templum, ad radices Palatini, in medio eius lateris quod Capitoliũ reſpicit ſitum fuit, eo in loco ubi nunc D. Theodori templum eſt. In templo Romuli lupæ ſimulachrum uetuſtiſſimum eſt, quæ conditoribus urbis ubera lactanda præbet.

De Lupercali ficuq; Ruminali. Cap. XIII.

LVpercal ſpelunca in radicibus Palatini montis fuit, arbuſtis tecta, fonteſq́ꝫ ſub petra profundi. In intimo antri loco ara Pani ſacra fuit. Verum de nominis ipſius etymologia uariæ ſunt, ſicut de ſitu quoqꝫ opiniones: ut nãqꝫ locus erat latebroſus & incultus olim, ſic iã undiqꝫ habitatur, ut ne ueſtigium quidem appareat ubi fuerit Lupercal: maior tamen autorum pars in ea urbis parte fuiſſe affirmat, ubi hodie S. Theodori templũ conſpicitur: in hunc locum namqꝫ ad forum Romanum aliquando Tyberis ſinu fa-

ĉto alluebat, & proximum erat ubi pue=
ri exponerentur. Igitur in Lupercali Ro=
mulum & Remum expoſitos conſtan=
ter autores quidã affirmant, & in locum
qui poſtea Ruminalis dictus delati, ſub
ficu à lupa nutriti ſunt. Hæc in antro Lu
percali ſuam manſionem habebat, & ex
eo ad ripam ſub ficum Ruminalem ad
pueros lactandos decurrebat, ipſiq́ʒ ſpe=
luncæ nomen dedit: ut ſit Lupercal lupæ
manſio & latebra. Sunt qui Euandrum
ſpeluncę nomen dediſſe uolũt. Hic enim
(ut ſuperius demonſtratũ) ex Arcadia
natus, qui Panem deũ paſtorũ antiquiſ=
ſimo ritu ornatiſſime colunt. Cui etiam
mons in Arcadia ſacer Lycæus dictus,
quòd λύκους, id eſt, lupos ab ouibus pro=
hibeat, gregemq́ʒ cõſeruet. Euander ita=
que in Italiam ueniẽs, in his partibus con
ſiſtens, lucum hunc & ſpeluncam Pani
conſecrauit: eum patrio ritu coluit. Ara
itaq́ʒ in ea ſpelunca extructa caper in ea
ſacrificabatur, ut deo cuſtodiq́ʒ gregis: &
quum

quum lupos à gregibus arceat, locus in quo colebatur Lupercal eſt dictus.

Lupercalia autem feſta à Romulo & Remo inſtituta. hi enim à Numitore loco extruendæ ciuitati impetrato in eo loco ubi expoſiti fuerãt, ſodalitium ad conuiuium lęti aduocant. Sacrificantes cibo refecti, ubi largius bibiſſent, iocantes pellibus immolatarum caprarũ ſeſe induunt & ſaltando geſtiunt. Inde poſteri eius rei celebrantes memoriam, Lupercalia feſta egerunt. Lupercalia autem à loco ubi primum cœpta ſunt agi, nomen retinuerũt. De his uide plura apud Val. Maximũ, Seruiũ, & Plutarchum in Antonij uita.

Ficus autem Ruminalis à Tyberi flumine qui Rumon dictus eſt, nomen habet. Alij à Romulo nomẽ habere uolũt. Quidã à lacte infantibus dato: pars enim gutturis, quo lac attrahitur, ruma dicit. Fuit autem locus is è regione ædis DD. Coſmę et Damiani, ad latus Palatini mõtis: circo Maximo oppoſitum. Romulus

&

et Remus in Lupercali expoſiti, et in hũc locum delati, in Comitio ſub Ruminali ficu ſunt educati. Huius arboris ueſtigia ad Auguſti uſq; tempora perduraſſe, teſtis eſt Ouidius.

De uia Noua, uico Iugario, & Thuſco uico. *Cap.* XIIII.

VIa Noua è regione tẽpli Iouis Statoris, per uallem inter Capitolium & Palatium ducta, foro Rom. coniungitur. Hæc tametſi dicatur Noua, antiquiſſimã eſſe conſtat, & diuerſa eſt ab ea quã Caracalla ſub thermis ſuis reſtituit.

Iugarius uicus, qui alio nomine etiam Thurarius dicitur, à porta Carmẽtali per Capitolij radices, ad forum Romanum ducit. In eo uico Iunonis Iugæ, quæ matrimonia iungere putabatur, ara fuit, & hæc uico Iugario nomen dedit.

Thuſcus uicus à foro incipit, & per Palatini radices in Velabrum iter præbet. Nominis etymon hoc eſt. Thuſci aduerſus Aritios pugnantes, ſuperantur ab illis,

lis. Multis itaq; in bello occiſis, pauci Romam confugiunt. Hi igitur urbis amœnitate, & loci commoditate ſecum perſuaſi, illic manere decreuerunt. Itaq; à Senatu illis loco inter Capitolium & Palatium ad quatuor ſtadia cõceſſo, eum inhabitarunt. Hinc Thuſcus uicus ab illis dictus, nomen hoc multis pòſt ſeculis retinuit. In hoc uico lenones, aliiq; eius generis homines poſtea habitarunt, unde ignobilis factus, nomẽ quoq; amiſit.

De arcubus Romuli, Senatulo & Ouidij domo. *Cap.* XV.

ARcus ueteres (quos Romulũ quidam extruxiſſe putãt) lateritij longo tempore manſere, neq; paſſi ſunt Romani ut quiſq; marmoreos faceret, ut cõditoris urbis memoria mentibus hominum tenacius remaneret. Verum longo tempore pòſt uetuſtate collapſi, in loco urbis, ubi nunc templũ S. Mariæ de gratia eſt, nunquam reſtaurati.

Senatulũ uocabant Rom. eum locum

qui

qui inter Capitolium & forũ fuit, in quo Senatores cõſultandi gratia conſiſtebãt.

Ouidij domũ ſub Capitolio ſitam fuiſſe Ouidius ipſe teſtatur, ubi hodie templum D. Mariæ de Conſolatione.

Hactenus de Capitolij & uallis adiacẽtis ædificijs. Sequitur mons Palatinus.

DE VARIA PALATII ETYMOLOGIA, LIBER Tertius. CAP. I.

QVANQVAM Palatinus mons longo tempore ante urbẽ conditã inhabitatus fuerit, ut à Valentia Itali filia: & poſt eam ab Euandro: qui & arcem in eo conſtituit: Suceſſerunt huic poſt urbẽ conditã Reges & Imperatores, adeò ut Romæ uix alius locus, ſcriptis magis celebratus ſit hoc monte, tamen nominis, cur ita uocatus ſit, ratio certa, quam tuto ſequaris inueniri uix poteſt. Volunt alij hinc di-

ctum quod Arcades cum Euandro pa-lantes, nullo ordine in eum locum, & Pa-latini ex agro Rheatino, qui etiam Pala-tiũ appellatur, uenerint, & montẽ hunc occuparint. Alij à Palãte Euãdri proauo. Liuius à Palanteo Arcadiæ urbe primũ Palantiũ, poſtea Palatiũ, uocari cẽſuit. Sunt preterea qui à Palatia Latini uxore nominis originem ducant. Vel à Pala-tho Hyperborei filia, quæ ex Hercule La-tinum ſuſcepit, & montẽ hunc incoluit. Vel à Palantia Euandri filia, quæ in hoc monte ſepulta fuit. Aut à Palante qui & ipſe illic ſepultus. Quidã à pecorũ bala-tu, quę olim antequã incoleret, illic paſce bãtur ſic dictũ autumãt aut q̊d balare, id eſt, errare illic ſoleãt greges. Atq; hinc Nę uius Balantium nominauit. Tremellius Romuleum montem uocat, à ſtatua Ro mulei quæ in ipſius mõtis pede inuenta fuit. Hæc de nominis etymologia dixiſ-ſe ſat eſt.

De

De Victoriæ, Cereris, Iunonis Soſpitæ, Matris deûm, & Libertatis templo, & eiuſdem porticu ac de Caßij domo. Cap. II.

POſt Palatini nominis declarationẽ eiuſdem mõtis templa atq; ædificia, quemadmodũ in Capitolini montis deſcriptione factum eſt, perſequemur.

Cũ Romani multa feliciter armis geſſiſſent, uictoriamq; ab hoſtibus ſæpe retuliſſent, ne dijs, quibus pręclare geſta accepta ferebant ingrati arguerẽtur, ac deinceps minus proſperis ſucceſſibus uterentur, Victoriæ deæ templum in Palatio in ea parte quæ Mariæ Nouæ hortos ſpectat, in infimo cliuo ad Portam Romanã conſecrauere. L. Poſthumius Aedilis Curulis ex multatitia pecunia extruendum curauit, abſolutum Victoriæ deæ dedicauit.

Prope hoc fuit & ædicula Victorię uirgini ſacra, quam Portius Cato uouit.

Præterea Iunonis Soſpitę templum, in eodem loco fuit.

Arcades qui ad Palatinum cum Euandro uenerant, Victoriæ templum, ſed à ſuperiore diuerſum, & multo antiquius in Palatio extruxerunt, & annua ſacra in honorem deæ celebrarunt.

Iidem & Cereri in Palatio templũ ædificarunt.

In libris Sibyllinis carmẽ erat: Pelli Italia alienigenam hoſtem poſſe, ſi Mater Deûm Romam allata eſſet. Lapis uero erat quem incolæ ſic appellabant. Miſſi ergo in Aſiam Peſſinuntem Phrygię oppidum legati, Magnam deûm matrẽ mari in Italiã aduexerunt: P. Cornelius deinde à mari in Palatiũ portauit, & in Victoriæ templo, tantiſper dum & illi ædificaretur collocauit. M. Liuius et C. Claudius Cenſores Matri Magnæ deûm ædẽ faciendam ſtatuis, columnis & pauimentis, ex uarijs lapidibus prætioſam locauerunt. Dedicauit aut Iunius Brutus. Ludi quoq;, quæ Megaleſia uocant, ob dedicationem inſtituti: de quibus Cicero.

Libertati

Libertati autem templum & porticum ſtruxit P. Clodius, in parte domus Caſſij prope Iouis Statoris templum.

De Fano & Ara Febris, Aede Larum, deæ Viriplacæ ſacello, templo Fidei, & Iouis Victoris æde. Cap. III.

NOn ijs ſolum dijs, qui generi mortalium benefacerent templa conſecrauerunt Romani, ſed etiam ijs qui nocebant, ut minus nocerent, ac mitius punirent, ſacella ſtatuerunt. Sic Febri in Palatio templũ & arã cõſecratam fuiſſe certum eſt. Sic & Nemeſi, de qua lib. 2. &c.

Larum ædem præterea in Palatio extruxerunt.

Deæ item Viriplacæ ſacellum in Palatio ſacrum fuit. In quod ſi maritus cum uxore etiam diſcordes ueniſſent, concordes, compoſitis animis mutuo ſimul domum redebant.

Fidei templũ, poſtq̃ Aeneas cũ Aſcanio & Roma filia in Italiam uenit, exædificarũt in Palatio: Quod tamen filiæ no-

mini dicatum, & in frõtiſpicio templi inſcriptũ. Multis ergo pòſt annis, cum Romulus & Remus de nomine urbi imponendo contenderẽt, S.P.Q.R. nomẽ Aeneæ filiæ in templi frontiſpicio legentes, ab ea ciuitatẽ Romã nominare placuit.

Ioui Victori Q. Fabius bello Sabino ædem uouit, & poſtea in Palatio monte conſtruxit, dedicauitq́;.

De Heliogabali, Apollinis, & Penatium templo, de æde Orci, loco Palladij, & templo Augusti. *Cap.* IIII.

ANtonius Heliogabalus, deum Heliogabalum in Palatio cõſecrauit, & templum in eo loco ubi prius Orci fuerat extruxit. Verum ut huic nouo & fictitio deo, nomẽ autoritatemq́; faceret, magna ueneratione typũ Magnę deûm matris, Veſtæ ignem, Palladium, ancylia, & omnia quæ inſigniter Romani colebant, in ſuum templum transferre contendit. Chriſtianorum quoq; & Iudæorum religionẽ aſſimilans, ut nemo eſſet cui

cui non in huius templi & dei ueneratione prætextum facere queat, quo minus ſalua conſcientia hunc coleret.

Apollinis præterea templum uetuſſimum in Palatio extructum fuit. Hoc fulmine deiectum, cum deſiderari à deo auruſpices dicerent, Auguſtus, addito porticu ad illius ruinas, et templum q̃d prius ſteterat, nouum excitauit. In quo templo Auguſtus iam ſenio cõfectus, ſępe Senatum habuit, & decurias iudicũ recognouit. In eo item lychni arboris inſtar erant, quo probati poëtæ ſua ſcripta reponebant. Huius templi ueſtigia quędam, ſed obſcura extare uidentur prope Fedræ uineam, ubi Tiberia domus ſtetit. Huic ludi Apollinares inſtituti, de quibus lege Ciceronem.

Penatium deorum templum in Palatij ea parte quæ Boream ſpectat, in Velia haud procul à foro ſtetit. In hoc deorum Troianorũ imagines erant. Sunt in eodẽ adoleſcẽtes duo ſedentes & pilam in ma-

nu habent. Litui itē ferrei atq; ærei: prete rea uas Troianum fictile. Apollo quoq; & Neptunus in eo conſpiciebantur.

Veſtæ deæ templum cum conflagraſſet, Palladiū ereptum, in Veliam tranſlatum, templo D. Andreæ, quod in eo loco conſiſtit, Pallaræ nomen dedit.

D. Auguſto q̄dā templū à filia ſua Liuia extructū in Palatio fuiſſe memorāt.

De domibus Palatinis, & Saliorum Curia. Cap. V.

QVod Romulus & Remus olim paſtores in his locis fuerint, tabernæ & caſæ, quæ longo poſt tempore lignis & harundinibus tectæ ſunt inuentæ teſtificātur, quas paſtores ſi quæ uetuſtatæ corruiſſent, ex eadē materia, ad priſtinā formā reficiebāt, ut ꝑpetua Romuli & Remi urbis conditorū, qui olim fuiſſent, & quas domus habitauiſſent, ad poſteros manaret memoria. In angulo Palatij qui in Circū ducit, Caſa quam Romuli uocarunt, multis ſeculis ſtetit.

Tullus

Tullus Hoſtilius, antequā Curiam ædificaſſet, Veliam, in eo loco, ubi poſtea Penatum templum fuit inhabitauit.

Non longe ab eo loco, in ea Palatij parte quæ forum uerſus reſpicit, Catilinę domus ædificata fuiſſe dicitur.

M. Scauri uero domus paruo trāſitu à Catilinæ ædibus ſeparatur.

Ciceronis domus à L. Craſſo empta, ſupra ædē Iouis Statoris, prope Palatium in montis Palatini loco celeberrimo fuit.

Craſſi oratoris & Viturbij domus in Palatio olim euerſas, autor eſt Plinius.

Vani ducis domus quoque in Palatio fuit.

Tiberij item, de qua etiam capite præcedenti.

Auguſtus natus in Palatij regione ad capita Bubula, ubi poſt eius obitum Sacrarium illi conſtituerunt; primum iuxta forum Romanum ſupra ſcalas Annularias, in domo quæ Calui oratoris fuerat, habitauit. Poſtea Palatiū ex ſuis im

penſis ædificatum, Reip. donauit, ipſéq; in Palatino paruas Hortenſianas ædes inhabitauit.

Saliorũ curia in Palatio ædificata conflagrauit, & in eius cineribus Romuli lituus illæſus inuentus.

Publicola Foro imminentem domum Subueliã nominatam inhabitauit.

Tarquinij Priſci domus ad Iouis Statoris fuiſſe, facile ex Liuio probatur.

De Summa Velia, Statuis palatinis, alijsq; rebus in genere. *Cap.* VI.

VElia Summa fuit in Palatij parte altiori quæ in ortum æſtiuũ ſpectat, ubi nũc Mariæ Nouæ templum eſt. Velia autẽ dicta eſt, quod olim ante ouium tonſuram inuentam, paſtores illic lanam uellere conſueuerint.

Auguſtus in Palatio Latinã Græcãq; bibliothecã ex Apollinis Thuſcanici coloſſi ære nobiliſſimo inſtituit atq; exornauit. Addidit & Porticum quã Palatinam uocarunt. In hac à Senatu Numeriano

Imperatori & Oratori inſigni ſtatua con ſtituta fuit. In eadẽ Porticu M. Varrone adhuc uiuẽti ſtatua à Rom. eſt inſtituta.

Auguratorium, id eſt, augurijs captan dis locus in Palatio fuit.

Apollo item Palatinus Scopæ opus in Palatio erat. Latona eodem loco collocata fuit.

Britannico Titus Imperator ſtatuam auream in Palatio poſuit.

Arbor præterea ex haſta Romuli nata in Palatio erat. Is enim poſt auguria in Auentino monte capta, haſtam in Palatinum iecit, quæ fixa in terra, fronduit, & in arborem creuit.

Laurus item in Palatio eodem die quo Auguſtus natus, cum eo enaſcens ſubito apparuit. Ex hac lauro triumphaturi coronari ſolebant.

Balneæ Palatinę, quorum Cic. pro Roſcio meminit, in eodem Palatio fuere, & quædam adhuc ueſtigia ſupra circũ Manimum nõ multũ à uinea Fedræ extant.

In

In eodem monte etiam locus qui Sicilia dicebatur fuit. Item Iouis cœnatio.

Plateæ Antonianæ pulcherrimæ, ſaxis Lacedæmonijs, & porphyreticis ſtratæ in Palatio fuere.

Vicus Padi & Fortunæ, quoq; in Palatio extabant. Ludi ibidem celebrabantur quos Palatual uocabant.

De Palatio nũc Maiori, Atrio, & ueteri ipſius Palatij porta. *Cap.* VII.

QVãtum ſpacij olim Palatium occuparit, quàm ſplẽdide fuerit ædificatum, quàm opulentum, & quàm frequenter inhabitatum, ruinæ ingentes, picturæ, ſtatuæ, columnæq; præcioſiſſimæ illic inuentæ facilè demonſtrant. Nullus enim unquàm ſcriptũ reliquit, quis tanta ædificia primum inſtruxerit: deinde auxerit, & in tam inſigni loco domicilia cõſtituerit. Paulatim & tanquam ignorantibus antiquitatum autoribus, in tantum faſtigium creuit, nec quicq; uno tempore ſimul factum, quod memoria dignum

uideretur

uideretur fuit. Solent enim rerum ſcriptores ea ſolum poſteris tradere, quæ admiratione digna uidentur, & rara. Palatinus hodie Palatium Maius uocatur, & præter S. Andreæ ædem, uix unam aut alteram domum, quę inhabitetur habet. Reliqua uinetis, & paſcuis apta loca, ouibus, caballis, capriſq́; gramina et uictũ præbent, ut rectius Balãtium à pecorum clamore, quàm Palatiũ dici uideatur. Et idem de Palatio Vaticano, quod etiam ipſum deſertum eſt, dici iure poſſit.

Atrium Palatij augurato olim conditum, Senatus cõſulebatur in eo, quia Senatum, niſi in augurato loco habere non licebat. In quo etiã oues ſacrificabãtur.

Porta Palatij uetus, propè Roſtra, è regione D. Laurẽtij in Miranda fuit. Hanc quidam Ro muli portã olim dictã uolũt.

De templo Iani, Auguſti, & Fauſtinæ. Cap. VIII.

PAlatij templis ædificijſq́;, quæ tertia pars urbis erat, deſcriptis; Sequitur

quarta

quarta: forũ ſcilicet Romanũ. In eo Iani templum, (à Iano enim, qui rerum omnium ianua habetur, incipere rite uidemur.) ampliſſimum, quatuor portarum: Nam Ianus ipſe, qui in eo colebatur, quadrifrons, ex Faliſcis Thuſciæ ciuitate captis in Forum Trãſitorium Romam translatus erat. Templum autẽ in ea parte fori, quæ forũ Rom. ſpectabat, prope Pauli Baſilicam, extructum fuit. Procopius ſua ætate in medio foro, ex aduerſo Capitolij, paulo ſupra eũ locum, quem Romani tres Parcas uocabãt, ædificatũ fuiſſe memorat. Fuerunt & alia Iani tẽpla, ut in Capitolio ad Marcelli theatrũ Iani bifrontis, quod totum æneũ erat, portis duabus æneis: quæ pacis tempore clauſę, bello uero ingruẽte apperiebãtur.

Auguſti templum in foro Rom. poſitum fuit. Hoc Tiberio imperantę adhuc imperfectum, Caligula abſoluit, ponteq́; ſuper ipſum transmiſſo, Capitolium Palatio coniunxit.

Fauſtinæ

Fauſtinæ tẽpli quædã adhuc ueſtigia extare uidẽtur. Hoc illi maritus eius Hadrianus ſub Tauri radicibus, ut diuinis afficeretur honoribus, fundauit. Id poſtea filius eius Antonius Heliogabalus, ſibi, uel Ioui Syrio, uel Soli templum eſſe uoluit. Hodie templũ S. Laurentij in Miranda eſt.

De Caſtoris & Pollucis templo & Roſtris. Cap. IX.

CAſtoris & Pollucis templum in foro Rom. ante Roſtra, apud Fauſtinæ templum olim fuiſſe nemini dubium eſt. Hanc ædẽ dedicauit A. Poſthumius Dictator. L. Metellus deinde ex Dalmaticis manubijs reſtaurauit. In hac, ut in alijs multis Senatus eſt habitus, & conciones ad populum factæ. Cecilius Metellus hanc ſtatuis, columnis, & nobili pictura exornauit, & Floræ ſimulachrum inſigni pulchritudine in ea poſuit. Tabulam quoque, quæ ciuitatis equitibus Campanis donatæ monimenta continebat.

bat. Huius templi gradus deinde auulſit Clodius, ut teſtis eſt Cicero.

Roſtra templum, ad Palatij radices fuerunt, è regione Caſtoris & Pollucis templi, ubi nunc paruum S. Mariæ de Inferno ſacellum eſt. Ex roſtris autem ſententiæ, & s. c. ad populum referebantur.

De Cæſaris, Veneris genitricis: & Martis Vltoris templo, & Atrio Veneris Cap. X.

DIuus Cæſar prope forum ſuum ad uiam Sacrã, poſt Fauſtinæ ædem templum habuit. In eo ab Auguſto Victoria, & Caſtor dij ſunt poſiti.

In eodem Cæſaris foro, fuit etiam Veneris Genitricis poſt Fauſtinæ templũ. Hoc Cæſar bello Pharſalico uotum ædificauit.

Poſt uictoriam contra Pompeiũ, Cæſar Veneris templũ Atrio incluſit, quod Hadrianus deinde reſtaurauit.

Marti Vltori Auguſtus in bello Philippẽſi templũ uouit, quod poſtea in ſuo foro extruxit. In quo ſcyphi ferrei Marti dicati,

cati, & Alexandri Magni tabernaculum ſuſtinẽtis ſtatuæ duæ. Hoc templũ quod hodie D. Martinæ uocãt, fuiſſe putatur.

De Vulcani, Concordiæ, Pacis, Romuli, ac Veneris Cloacinæ templo. Cap. XI.

VOlcani templũ ſupra Comitium & forum Rom. ad radices Palatini poſuit Romulus. Tatius autem Volcani, ſicut & Solis, Lunę, Saturni, Rheę, Veſtæ, Dianæ, & Quirini dedicauit. In templo Volcani Romuli æneus currus quo ſecundo triumphauit, Volcano fuit dicatus. In quo & Coclis ſtatua erecta manebat. Conciones ſæpe in hoc templo ad populum ſunt habitæ.

In area Volcani templi, Concordiæ ædem Fuluius libertino patre natus, 303. annis poſt Capitolij extructionem, ſi populo ordinẽ Senatorium, & equeſtrem recõciliaſſet, uouit. Extructũ deinde ex condemnatorum fœneratorũ multaticia pecunia, in Palatini radicibus. Opimius Cos. poſtea reſtaurauit. In eadem area

G biduo

biduo ſanguine pluiſſe, teſtis eſt Plinius.

Liuia Druſilla in Porticu ſua ob ſuam & mariti mutuam beneuolentiam, Concordiæ templũ erexit. Quód poſtea Tiberius dedicauit.

In quo loco Druſilla prius Concordiæ poſuit, Veſpaſianus deinde Pacis templum à Claudiano antea inchoatum mira celeritate poſt bella ciuilia abſoluit. Fuit admodum amplum hoc, & quadratum, maximis pulcherrimis'que columnis exornatum, templorum omnium locupletiſſimum. In hoc uaſa & ornamenta templi Hieroſolymitani à Tito triumpho allata impoſuit Veſpaſianus. Habebat & Ganymedis ſtatuam, & alia innumerabilia ornamẽta, quibus decoratum fuit. Hoc templum igne accenſum, ſubito totum exhauſtum eſt, necꝫ uncꝫ cognitũ unde iſte ignis acciderit, niſi quod quidam putant, in terremotu, qui eadem hora fuerat ex lapidum attritu, ignem fuiſſe excuſſum.

Ara

Ara Pacis ab Auguſto primũ excita-ta, quo in loco, poſteris incognitũ. Hanc poſtea auxit & exornauit Agrippa. Inter Pacis & Fauſtinæ extat adhuc templum antiquiſſimum, & eiuſdem porticus co-lumnæ duæ, quod nunc DD. Coſmæ & Domiano dicatum eſt. Hoc Romuli & Remi fuiſſe putant, nempe quod Carui-lius Cos. uictis Samnitibus dedicauit, & ex ſpolijs, quæ innumerabilia erant ex-ornauit.

Veneris Cloacinę templũ prope uiam Sacram conſtitutum fuiſſe, teſtis eſt Oui-dius. Cloacinæ autem ſimulachrum in Cloaca maxima repertũ, cõſecrauit Ta-tius. Et quia, cuius effegies eſſet ignoraba-tur, ex loco ubi inuentum fuerat, nomen illi eſt inditum.

De Telluris, Salutis, Victoriæ, Solis et Lunæ templis, de domo Caßij, deq; Armamentario. Cap. XII.

TElluris ædis locum alij incertũ, alij non longe ab Eſquilijs, prope cliuũ

quod ad D. Petri in uinculis ædẽ ducit, fuiſſe putant, ubi nũc S. Pantaleonis templum eſt. Vouit hoc Sempronius: Qui dum ad Aſculum Picentinorum caput cum hoſte pugnat, terra tremuit. Vt igitur deam Tellurem, quam iratam putabat, placaret, templum hoc illi uouit. Aedificatum eſt autẽ in area ubi domus Sp. Caſſij regnũ affectantis euerſa eſt. Prope hoc templum Telluris Armamẽtarium fuit, cuius in quodam loco etiam Cicero meminit.

In eodem hoc ambitu Saluti ædem bello Samnitico uouit C. Iunius Bibaculus Cos. Hæc ab eodem Cenſore locata, & Dictatore dicata fuit.

Victoriæ ædem prope forum Rom. L. Volumnius Aedilis ex pecunia mulitaticia faciendam curauit.

In hoc loco etiam Apollinis ara fuit.

Concordiæ & Aeſculapij in hortis D. Mariæ Nouæ fuiſſe, uerſus Amphiteatrum quidem uolunt.

Mercurij

Mercurij templum quocꝫ in foro fuit. Iſidis & Serapidis templa in Emporio fuere. Hæc quidam Solis & Lunæ à Tacio dicata fuiſſe putant.

De Foro Traiani, deq́; ijs quæ in eo ſunt, uel olim fuere. Cap. XIII.

HActenus de templis, locis ſacris, & quæ ad religionem notanda uidebãtur, perſcripta ſunt breuiter, deinceps de ijs pauca quæ ad hominum memoriam & laudem pertinere uidebuntur dicemus: & ab optimo Principe Traiano auſpicabimur.

Traiani forum inter Neruę forum, Capitolium & collem Quirinalē ab Appollodoro mira induſtria extructũ fuit. Idē architectus, Traiani iuſſu Metodeum, & Gymnaſiũ ædificauit. Fori tectũ ęneum, intus undicꝫ circum ſimulachra equorum, et ſignorũ militariũ aurata tegebat. Simulachra autem hęc publico ſumptu, in eorũ, ꝗ bene de rep. meriti, aut alioqui ob facinus inſigne memoriã ponebãtur.

Arcus item triumphalis, & alia multa in Traiani laudem extructa, forum eius exornabant.

Fori porticus ampliſſimis excelſisq́ co lumnis & magnis epiſtylijs impoſita, tan tã præbebat intuentibus admirationem ut Gigantum potius quàm hominũ ope ra crederentur. In hanc ſummorum ui= rorũ ſtatuas pulcherrimas Alexander Se uerus in Traiani honorem tranſtulit.

Equus itẽ Traianus in medio altus co lumnis impoſitus ſtabat. In numiſmate etiam Traiani cum hac inſcriptione repe ritur S.P.Q.R. OPTIMO PRINCIPI. Verum de his multa Lampridius.

Idem Palatium uarijs mamoribus, in= tus picturis & ſtatuis exornaſſe fertur.

In medio foro colũna Traiani Cochli= dis ſtructura ſtabat. Hęc circumquaque rerum geſtarum à Traiano ſummã, mira arte cælata habebat; in primis uero Da= citum bellũ. Intus 185. gradibus ad ſum= mum faſtigium, quadraginta feneſtellis lucem

lucem admittentibus præbet aſcenſum. Alta pedum 120. Vel ut Eutropius ſcribit 140. In ſummo Traiani oſſa in pila aurea condita ſeruabantur. Hanc columnam Traianus ipſe nõ uidit. Nam dum hic contra Parthos bellum gereret, Senatus hãc illic abſenti dedicauit. Qui dum è Perſis redit, in itinere apud Seleuciam Syriæ urbem, fluxu ſanguinis à uita deceſſit. Cadauer uero Romam perlatum, ſolus hic, teſte Eutropio, inter Imperatores in urbe ſepultus fuit. Quod autem in columna oſſa ſeruantur ea ratio eſt: Maioribus mos fuit, Principes nobiles que ſub montibus ſepeliri. At cum mõtes ſepulchris excitandis ubiuis nõ ſufficerẽt, accidit ut pyramides altæq; columnæ ſuper cadauera collocarentur.

De foro, Palatio, & Porticu Neruæ. Cap. XIIII.

NEruæ forũ poſt S. Hadriani ædem occurrit. In medio huius columna ænea ingenti magnitudine, tecta ex lami

nis aurichalci, intrinſecus lumine ambiguo ſtetit. Forum uarijs ſtatuis & columnis, quæ Neruæ geſtorum ordinem continebãt, exornatũ fuit. Hoc poſtea Tranſitorium forum, quod inde in Auguſti & Romanum forum iretur, uocatũ eſt.

Porticus ipſius fori pars quædã adhuc apparet. Hæc incendio conſumpta, obſcura quædã, quod in eo loco Neruæ forum fuerit, ueſtigia reliquit.

Palatij quoq; Neruę pars ex quadratis lapidibus, et columnę adhuc inter Comitium, & Militię turrim cum S. Blaſij æde incluſæ ſunt.

De foro Romano, Comitio, Carcere Tulliano, & Marforij ſimulachro. Cap. XV.

ROmanum forum, quod etiam Latium uocatur, à radicibus Capitolij ſecundum longitudinẽ uſq; ad templum S. Mariæ Nouæ, quæ in Velia eſt perducebatur. Verum ab initio fines multo anguſtiores habuit. Nam ab eo quod dictum eſt initio, non ultra primas radices

Palatini

Palatini progrediebatur. Multos deinde poſt annos ampliauit Auguſtus.

Comitium foro coniunctũ, imò pars fori fuit, incipit namq; à Palatij porta & finitur ad templum D. Mariæ Nouæ.

In radicibus Capitolij, uerſus ortum brumalem, Ancus Martius carcerem, in quem rei includerentur ædificauit. Addidit deinde Tullius Rex eam partem quæ ſub terra eſt, & carceri, ut Tullianum uocetur, nomen dedit. Fuit autem ex ingentibus ſaxis, anguſtis & oblongis foraminibus, lucis umbrã recipiẽtibus factum. Camera intus lapideis fornicibus, inculta tenebris, odore tetro ac fœtido. Carcer hic in duas partes, Camerã ſuperiorem & inferiorem diſtributus. Vocatus eſt autem carcer à coẽrcendo, is enim incluſos, ne exeant coẽrcet.

Ante hunc carcerem ingens ſimulachrũ marmoreũ iacet, quod Marforium appellant. Hanc alij Piſtorum dei, alij Iouis Panarij, quod tumores panũ inſtar

undiq; promineāt, effigiem eſſe putarūt. Nam Romani olim in Capitolio à Gallis obſeſſi, moniti ſunt à Ioue in ſomnis, ut ex omni frumēto quod reliquum erat, panem facerēt, & in caſtra hoſtium proijcerent. Quo facto, Gallis, inopia ſubigi poſſe Romanos, deſperātibus, ab obſidione deſiſtunt. Romani igitur Ioui Piſtori aram & ſtatuam ob perpetuam beneficij memoriam erexerunt.

Putatur & hæc effigies Rheni flu. Germaniæ eſſe, cum in ſcopulo ſit erectum. Cur autē Marforium dicatur, niſi ea ſit cauſa quòd in Auguſti foro conſtitutum eſt, ignoratur.

De Secretario Pop. Rom. Arcu Septimij, templo Saturni: ac de Aerario, & officina cudendi pecuniam. Cap. XVI.

POſt Marforij ſimulachrum, à regione arcus Septimij, templum D. Martinæ eſt. Hinc olim Pop. Rom. Secretarius in marmore inciſus fuit.

Ex aduerſo Martinæ ædis, ad Tarpeiæ

rupis

rupis radices arcus Septimij, in utroque frõtiſpicio eius Imperatoris terra mariq́ꝫ geſta continet.

Sequitur mox rectà, nunc D. Hadriani, quod aliquãdo Saturni templum fuit. Saturni autem templum antiquiſſimum fuit. Conditorem referũt quidam L. Largiũ, alij L. Tarquiniũ, tametſi Largium dedicauiſſe ratio ſit ueriſimilior. Liuius, A. Sempronio, & M. Minutio Coſſ. dedicatum, Numantium Plancum reſtauraſſe ſcribit. Aerariũ publicũ Pop. Ro. ex Capitolio in hoc templum trãslatum fuiſſe nemo ſcriptorũ negat. Verũ quare in Saturni æde ærariũ eſſe uoluerint ueteres, uariæ ſunt opiniones: Quidã ideo hoc factum uolũt, quod Saturni temporibus furtum nullũ commiſſum ſit: Sub illo enim omnium omnia cõmunia erãt, neq́ꝫ quiſq́ꝫ auarus, aut improbus proximo ſtruebat inſidias, ſed iuſticia, fide, charitate adminiſtrabantur omnia. Cyprianus hanc refert cauſam, quia Saturnus

primus

primus numum ſignari in Italia inſtitue rit. Seruabantur autẽ in ærario promulgata publica. Libri Elephantini, in quibus XXXV. tribus Pop. Rom. continebãtur. Omnium publicarum rationum libri. Tabulæ item ærarij ueteres, & debitorum. Præterea militaria ſigna. Deniq; quæ Prouincijs ſubiugatis, ab Imperatoribus ducibusq; per triumphos adferebantur. Poſtremo, quæcunq; Reip. communiter reſeruare ex uſu erat: Vt leges, literas, et alia quę ciuitatis ſunt cõmunia. Cenſores ipſi in Saturni quoq; iuſiurandum ſubire cogebantur.

Inter templum quod nunc D. Hadriani, olim Caſtoris & Pollucis, cudendi pecuniã, priſcis temporib. ſtabat officina.

De Miliario Aureo, Ponte Caligulæ, et de Roſtris ac Curia. Cap. XVII

MIlliarium Aureũ in capite fori Ro. ſub Saturni æde, prope arcum Septimij olim fuit. Columna autẽ fuit quæ ita dicebatur, in qua omnes Italię uiæ inciſæ

ciſæ finerent, & à qua ad ſingulas portas mensuræ regionum currerent.

Caligula per forum Rom. à colle Palatino ad Capitolium pōtem marmoreum duxit: quo ædificio nihil in tota urbe ambitioſius unquàm extitit, nam pons octoginta ingentibus ex marmore candidiſſimo columnis ſuſtētabatur: quarum tres adhuc ad huius mōtis radices, totidemq́ ad illius, ut olim à Caligula ſunt conſtitutæ cernuntur. Ad ipſum pontem, in medio foro, è contrario D. Hadriani tēplo columna ſtat, hæc una ex illis fuiſſe creditur, quæ equum Domitiani æneum & inauratum ſuſtinuit. Ad pedes equi huius, Rheni fluminis Germaniæ ſimulachrum erat, quod de hac prouincia Imperator Domitianus triumphaſſet. Et hòc eſt ſimulachrū quod poſtea Marforiū appellarunt: de quo plura capite præcedēti.

Ex nauium Antiatium roſtris, ſuggeſtum in foro Rom. ad Palatij radices extructum à Romanis, quod Roſtra templum

plum uocabant, ut in ĳs s. c. fierent. Roſtra autem duplicia, Noua, quæ, ut dictũ eſt, ad Palatĳ radices, & Vetera, quæ apud Curiam in Comitio fuere. In Roſtris leges ferebantur, agebantur cauſæ, habebantur conciones. In ĳſdem uiris clariſſimis ſtatuas erigere mos fuit. In loco prçclaro fori Rom. pro Roſtris in leone lapideo, in ſtatua Fauſtuli Romuli & Remi nutritoris corpus fuit: Is enim dũ certamẽ Romuli & Remi cõditorum urbis dirimere uellet, ibidẽ cecidit, ubi poſtea ei ſtatuam erexerũt. Poſt Roſtra ſepulchrum quoque Romuli fuit. Pro Roſtris etiã ſtatua Herculis tunicata, habitu Aeleo, facie torua poſita. Sibyllç quoque tres ſtatuæ in eodem loco. Mos item fuit Romanis ut cæſorũ capita pro Roſtris aſpicienda exponerent.

Curiæ duç Romæ fuere prope forum, ad Pacis templũ Hoſtilia: Altera in Cœlio monte, de qua infrà.

De

De Lacu Curtio, Cloaca Maxima, & Doliola. Cap. XVIII.

LAcus Curtius in medio foro iuxta Domitiani equũ fuit. Nomen autẽ hic lacus à M. Curtio, qui ſe ſponte pro Rep. cũ equo armatus in hiatũ medij fori præcipitauit accepit. Hæc apud Liuiũ copioſè declarantur. Alij à Metio Curtio Sabino, qui per lacum hunc ad ſuos euaſit, dictum uolũt. Vel à Curtio Cos. qui locum eum ſepſit.

Cloaca Maxima Tarquinio iubente, montibus ſubfoſſis, & urbe penſili fornicibus ſuſpenſa, receptaculum omnium urbis ſordium facta. Hæc ad Iouis Statoris ædem in tres ductus diuiſa, duo nunc clauſi ſunt, tertius per lacum Curtium, ſub foro Rom. per Palatini montis radices, in Velabrũ aqua limpidiſſima fluit: et inde canali è ſaxis quadratis extructo, in Tyberim effluit. Olim cloacæ erãt plures, eæq; publicæ: Verum poſt urbem à Gallis captam & incenſam, dum quiſq; ſibi

ſibi domiciliũ reædificare, qua parte primum potuit feſtinant, uicorum nulla, ut antè fuerat ratio obſeruata, neq; ciuitas, ut prius in certas regiones diuiſa, neque cloacæ, quæ olim per publicum ductæ, ubi eſſent animaduerſæ, poſtea priuata ſubintrarunt tecta, unde factũ ut quæq; domus hodie ſuam ferè habeat cloacam. Hinc fit ut autor hic, cuius nos epitomẽ ſcribimus, nõ, ut ueteres ſcriptores, regiones diſtribuerit, ſed ut facilius intelligi & retineri poſſent quæ ſcribit, ciuitatem ut nunc eſt in ſuas regiones diuiſit, & cum oſtẽdit in qua parte ciuitatis olim quiſq; locus fuerit, oſtendit ea in locis quæ hodie habitatoribus nota ſunt. Sed ut dixi primum cloacas fuiſſe publicas, ita curatores quoq; publici erant inſtituti.

Iuxta cloacam Maximam, locus erat quem à doliolis quæ ſub terra erant, Doliola uocabant. Hic locus tam putabatur eſſe ſacer, ut ne ſpuere quidem in eo liceret. In hoc Numæ myſtica quædã fuiſſe putantur.

putantur. Tametſi quidam Senonũ Gallorũ cineres illic eſſe ſepultas crediderint.

De Comitio, templo Veneris Genitricis, ſtatuis & ſimulachris, quæ in Comitio, & foro Romano fuere, ac de Cæſaris ſtatua atq; columna. *Cap.* XIX.

COmitium ubi ſit, unde incipiat, & qua urbis parte finiatur, ſuperius, huius libri capite XV. oſtenſum eſt. Dictum eſt autẽ Comitium, Plutarcho autore, quod Romulus & Tatius in locum hunc ad fœdera facienda coire conſueuerint. Vbi deinde S. P. Q. R. aliquid quod ex uſu Reip. erãt decreturi coibant, ut dũ Cõſules, Tribuni, alijq́ magiſtratus crearentur, aliaq́ quæ paſſim apud autores ſcripta ſunt fierent. Is locus prope Senatulum in radicibus Palatini erat. Comitium multis annis tecto caruit, unde ſæpe comitia indicta, ob tempeſtatem ingruentẽ agere ſunt prohibiti. Lõgo poſt tẽpore ubi Annibal in Italiã uenit, tectũ impoſuerũt; reſtaurauit deinde Cęſar. In

Comitio ſæpe ludi celebrati. In eodē (ut eſt apud Liuium) libri Sibyllini combuſti. Item multa in comitijs facinora perpetrata, de quibus etiam alibi.

In Comitio Coclitis ſtatua fuit: quæ poſtea de cœlo tacta, in aream Vulcani trāslata fuit. In Comitij cornibus Pythagoræ & Alcibiadis ſtatuæ: in gradibus ad læuam Curiæ Actij ſtatua, item cos eiuſdem Actij & nouacula fuere.

Statæ matris deæ ſimulachrum in foro conſtitutum. Hanc deam qui colebant, eius lapides igne comburi nō poſſe, hinc cōiectabantur, quòd ad eius ſtatuā cum ignes, præſertim noctu, crebri fierent, neq; læderetur tamen, hanc illi, quam dixi, uim eſſe dixerunt: inde in omnibus ferè plateis coli cœpta, aræ & ſacellulæ extructæ.

Veneris Genitricis templum in foro, (ut prius oſtenſum eſt) fuit. Ante templum hoc, Cæſaris ſtatua, cometam in capite gerens conſtituta.

Columna

Columna item Cæſaris ex marmore Numidico, pedum XX. conflata manebat. Ante Caſtoris ædem Q. Martij equeſtris, Tremellij togata, M. Attij uelata ſtatua fuit.

De Columna Mœnia, Pila Horatia, de Cæſaris, Conſtantini, & Domitiani equo: deq; tēplo ac area eiuſdem Cæſaris. Cap. XX.

COlumna Mœnia in ea fori parte fuit ubi Baſilica Portia ſtetit. Dicta eſt autem à Mœnio Cenſore Mœnia. Is enim cum domum ſuam Catoni uenderet, Flaccus Cenſor iuſſit ut illic Baſilica ædificaretur. Mœnius tantum ſpacij, quantum columna occuparet, ſibi excepit, ſuper quam tectum tignis prominentibus & tabulatis in eos iniectis imponere liceret, unde ipſi & eius poſteris munus gladiatorium ſpectare ius eſſet. Id quod obtinuit. Hinc deinde & alij eadē induſtria columnas in foro, quibus concedebatur extruebant.

Petra in foro erat etiam, in qua Tergeminorum ſpolia impoſita.

Pila item, Horatia dicta.

Decorauit præterea forum equus Cæſaris, Conſtantini, & Domitiani.

Item Atriũ Mineruæ, Tabernæ Veteres & Nouæ.

Cæſaris cadauer è Curia in forum delatũ, in eo loco ubi poſtea ei aram & templum extruxerunt poſitum fuit.

In foro item magiſtratũ deponere mos Romanis fuit.

De foro Cæſaris, Baſilica Pauli, & eiuſdem Bibliotheca. Cap. XXI.

A Tẽplo Saturni, ſiue ærario publico (de quo ſupra huius libri cap. XVI) in foro Rom. uerſus ortũ æſtiuũ, forũ Cęſaris erat, in eo loco qui poſt Fauſtinæ tẽplum decliuior apparet. Ibi Veneris Genitricis tẽplum, cui Cęſar atriũ circũduxit, & forũ, non uenaliũ, ſed eorũ quæ ad iudicia conueniebãt cõſtituit. In hoc, inter alias ſtatuas, quæ ibi erãt plurimę

mæ pulcherrimæq́;, ſibipſi loricatam ex-
trui paſſus eſt. Forũ ipſum breue quidẽ ſpaciũ cõplectebatur, ſed ornatũ eximiè. Conſtitit ærea ſupra ſeſtertium millies.

Cæſar Paulum Aemilium collegã C. Marcelli in conſulatu mille & quingentis talentis ſibi amicum defenſoremq́; parauit. Hac pecunia ab eo accepta, Paulus in medio foro, prope Caſtoris & Pollucis ædem, ex columnis Phrygibus mirabilem, ac nobiliſſimã extruxit Baſilicã: quã Pauli Baſilicã deinde nominarũt.

Bibliothecã quoq; idem Paulus prope ſuam Baſilicam conſtruxit.

De *foro Auguſti*, *Porticu Antonini*, *Fauſtinæ*, & *Liuiæ*, *ac de Cæſaris domo*. *Cap.* XXII.

FOrum Romanum, Cæſaris, & Auguſti prope inuicem fuiſſe certũ eſt. Anguſti, apud Marforij ſimulachrum in urbis parte celeberrima fuiſſe adſerunt, anguſtis quidem limitibus, ſicut & Cæſaris circumſcriptũ, ſed ſtatuis inſignibus, & alijs rebus ornatiſſimũ. Habebat nãq;

ſtatuas Caſtoris et Pollucis, cum Alexan dri Magni uictoria. Coruini præterea, & in eius caſſide corui pugnātis ſimulachrum. Apollinis eburnea: & præter hęc alia inſignia ornamentaq; uirtutis.

In hoc foro publica iudicia & ſortitiones iudicum fiebant. Hic de bellis, triumphis, aliisq; rebus magnis conſultabatur. Hinc prouincias cum imperio potituri exibāt. Huc uictores qui redibant, triumphorum inſignia inferebāt. Hoc forum uetuſtate detritū, reſtituit Hadrianus.

Habuit forū hoc porticus duas in quibus omniū ſtatuæ triumphali effigie erāt exornatæ.

Habitauit Auguſtus in uia Sacra, in ædibus non uſq; adeo amplis, ſed mirè à nepte ſua Liuia inſtructis. Hanc opulentiam Auguſtus nō ferens, ſolo æquauit. In huius area, deinde extructa porticus Liuiæ. Hæc etiā Claudia uocata. Quam Nero euertit, Domitianus ſub priſco nomine reſtaurauit.

Antoninæ

Antoninæ & Fauſtinæ porticus pulcherrimæ & uarijs marmoribus exornatæ, ubi hodie D. Laurentij templũ in Miranda, olim extructæ ſunt.

De Sororio Tigillo, Vico Cyprio, Scelerato & Patricio, atq; M. Antonij domo. Cap. XXIII.

SOrorium Tigillum locus ſacer erat cauſa expiationis ab Horatio ob ſororem à ſe interfectam, in honorem Iunonis prope Carinas conſtitutus.

Vicus Cyprius prope cliuũ, qui ad D. Petri templum in uinculis ducit, eſt. Sic dictus à Cypro. In hoc Sabini primum, ciuitate donati, habitarunt.

Vicus Sceleratus ex Tulliæ facinore (de qua Liuius) ſic eſt cognominatus. Hunc alij eundem cum ſuperiore, alij diuerſum putant.

Vicus Patricius, quod ibi Patricij habitare iuſſi ſunt à Tullio, ſic eſt appellatus. Nã hic locus editior paulò erat, unde ſe facile ab aliorũ ſubita ui, ſi ingruiſſet, ſeſe è loco ſuperiore defenderent.

M. Antonius domū, ubi olim Tellūris templum fuerat, inhabitauit. Poſt Antonium in eodem loco D. Pantaliones templum excitatum fuit.

De Buſtis Gallicis, & Aequimelio. Cap. XXIIII.

BVſta Gallica, locus in media urbe, ubi Gallorum, qui Romam occuparant, cadauera combuſta atq; ſepulta ſunt. Fuit in ea urbis parte, ubi hodie S. Andreæ in Buſta Gallica templum exiſtit. Hoc corrupto uocabulo Portugallo hodie appellant: haud multum ab Amphitheatro abeſt. Varro prope Aequimeliū Buſta Gallica ponit. Aequimelium autem dicitur, quòd Melij, qui regnū affectauit, domus ſolo ibidem ſit æquata.

De uia Sacra, Arcu Fabiano & Veſpaſiano. Cap. XXV.

VIę Sacrę à Curia ueteri principium in angulo Palatij iuxta arcum in Conſtantini. Varro à Carinis & Sternię ſacello initium cepiſſe exiſtimat. Ex quo

colligitur

colligitur uiã Sacram aliquando per D. Mariæ Nouæ hortos, ad Pacis tẽplum, & forum Cæſaris, rectà ad arcem Capitolij eſſe productam. Sarcræ autẽ nomẽ obtinuit, quòd augures ex arce profecti per eam augurando procedebant, & ſacra quoque menſe per eã uiã ferrent in arcem. Vel, quòd in ea fœdus inter Romulum & Tatiũ ictum ſit. In ſumma huius habitauit olim Ancus Martius, prope Larum ædem.

Cœliæ ſtatua inſignis in hac uia conſtituta fuit.

Arcus item Fabianus in ea iuxta Regiam, ad Pauli Baſilicam à Fabio Cenſore, qui Allobroges deuicit, excitatus fuit. In hoc arcu eius ſcuta, & uictoriæ ſigna inſculpta. Ad hunc Scribonius Libo ſedem, & Prætoris tribunal, quod Puteal dictum, poſuit.

In eadẽ uia arcus marmoreus Veſpaſiani, omnium antiquiſſimus qui nunc ſunt, à Veſpaſiano deuictis Hieroſoly-

mis extructus fuit. In hoc eiuſdem uicto riæ ſculptæ ſunt cum arca fœderis ex par te una, ex altera triumphi, ſpolia, aureum candelabrum, ſeptem lucernæ, duæ Mo ſis tabulæ, uaſa templi, mēſa aurea, pon deris talenti magni, & alia multa, de qui bus Ioſephus.

De Græcoſtaſi, Senaculo, Curia, & Baſilica Opimij & Portij. Cap. XXVI.

GRæcoſtaſis locus eſt è Comitio eun tibus ad dextram Roſtrorum. Ibi exterarum nationū Legati ad Senatum miſſi, donec admitterentur, ſtare con= ſueuerunt.

Opimij Baſilica & Curia prope Græ= coſtaſim fuit conſtituta. Supra Græcoſta ſim, ad Concordię ædem Senaculum po ſitum. Senaculum autem, quod Senatus in eo, aut ſeniores conuenire ſoleant ap= pellatur. Græcè γερουσία dicitur.

Curia in Comitio fuit, & idem hic lo= cus eſt, ut quidam uolunt, cum Senacu= lo. In Curia publicas curas gerebāt. Fuit

autem

autem Curia Sacerdotum, ubi res diuinæ tractabantur: & Senatus, ubi humanæ gerebantur. Curia autem ubi Senatus conueniebat, templum erat. Non licebat enim S. C. & ſenatum, niſi in loco per augaria conſtituto, fieri. Hinc Curia Hoſtilia, Pompeia & Iulia, antea loca prophana, templa per auguria, ut Senatus in ijs haberi poſſit, ſunt cõſecrata. In Curia, Victorię ara erat: in gradibus Curiæ ſignum eiuſdem deæ ex puro auro ſignum fuit.

Cato Maior in ſua Cẽſura Baſilicã ex ære publico, foro uicinam ſub Curia ædificauit, & portiam à ſe cognominauit, Romuli etiam Palatiũ apud ædem Mariæ nouæ poſitum fuiſſe putãt. Itaq; hęc loca quæ quarta urbis regione deſcripta ſunt, eodẽ ferè loco coniuncta fuere, quæ inter eum ambitum, quo à Comitio eundo uerſus Pacis, & Mariæ Nouę templa & hortos penè uſq; ad Eſquilias incluſa continebantur.

DE

DE TEMPLO IANI ET PIETATIS, AC DE CARcere plebis Rom. Liber Quartus. CAP. I.

DESRIPTIS quatuor partibus urbis, ſequitur quinta: hęc ea loca quæ Tyberim, Auētiniq́ꝫ à dextra partem, à ſiniſtra uero Tarpeiam rupem, Palatium, Vallemq́ꝫ inter ipſos montes compręhenſam includit. Quapropter à proximis locis quæ poſt Marcelli Theatrum ſunt, memoratu dignis auſpicabimur, & per ipſius urbis planiciem percurremus. A Iano igitur, qui ab antiquis rerum ianua principiũq́ꝫ eſt creditus exordiemur. Iano templum Numa ad portam Carmentalem, poſt ſacellũ deinde S. Catharinæ ad imũ Argiletum, iuxta Marcelli theatrum extruxit. Geminæ templi ianuæ: Pacis tempore clauſæ, belli uero apperiebantur, à Conſule qui prior, tanquàm dignior fuerat

rat creatus. Hoc ter tãtum clauſum fuiſſe memoriæ proditũ eſt. Primùm ab ipſo Numa: ſecundo, à T. Manlio Cos. tertio, poſt bellum Actiacum ab Auguſto. Cur autem belli tempore apertum fuerit, uarię traduntur rationes: præcipua tamen exiſtimatur, quod accidit Romulo contra Sabinos bellũ gerẽte. Cum enim Sabini portam Carmentalem iam occupaſſent, & urbẽ irrupturi eſſent, ex inopinato copioſum aquæ feruidæ flumen, ę Iani templo, quod ante portã in propinquo erat, in hoſtes erupit. Itaq; illis in fugam cõuerſis, ciuitas liberata eſt. Vnde poſteri Iano, tanquam in auxilium prouocato, tempore belli, fores illi, ut liber ſit, apperiunt.

Alij Tatium & Romulũ tẽpli eius autores referũt, ut qui, cum fœdus inter eos ictum eſſet, communem deum tãquam fœderis icti teſtẽ, inter duos reges, et duos populos Ianum bifrontem eſſe conſenſerint, & eidem hoc templum in eo loco

ubi

ubi nunc ruinæ S. Catharinæ ædis conſpiciuntur, conſtituiſſe.

Aliȷ inſuper Cn. Duilium uouiſſe, Tiberiũ uero ædificauiſſe adſtruũt. Verum diuerſæ hæ autorum ſententiæ hinc natæ uidentur, quod apud poſteros plures Ianos fuiſſe cultos certò cõſtat, cũ apud ueteres unus ſolum ſit creditus, & quod de aliȷs atq; aliȷs dicitur, de eodẽ dictum falſo putatur. Id quod ſuperius, ubi de Iano quadrifronte, cuius templum in foro conſtitutum ſcripſimus, uideri poteſt. Ianus omnium primus diȷs templa feciſſe, & ritus inſtituiſſe fertur, & ob id in ſacrificiȷs primas meruit: figuraturq; cum claui et uirga, ut qui portarum cuſtos, et uiarum rector ſiet.

Auguſtus præterea eius ſimulachrum ex Aegypto Romã attulit, & in foro Holitorio templũ in honorẽ eius extruxit.

Pietati in foro Holitorio templum M. Attilius Glabrio, in quo loco hodie S. Nicolai templum in Carcere, dedicauit.

In

In eodẽ loco primum Ap. Claudius Decemuir Senatus decreto carcerẽ, quũ publicus, de quo ſuperius, non ſufficeret, ædificauit, & Carcerem Pl. Romanæ appellauit: in eodẽ poſtea ipſe, iudicij reus, ſibi mortẽ conſciuit. In quo etiã multis poſt annis puerpera quædam paupercula, & humili loco nata, capta, & ob flagitiũ, ut fame moreretur condemnata. Huius filia cũ carceris ianitori ſupplicauiſſet, ut illam accedere liceret, exquiſiuit prius nunquid alimenti afferet, poſtq̃ nihil habuit: admiſſa eſt: et id ſæpius factũ. Tãdem cognitum illam quæ capta erat, uberibus filiæ nutritã, itaq; mater libera dimiſſa, utriq; elementum è publico deinceps decretum, et ob illius pietatis memoriam, Pietati deæ, hunc locum conſecrarunt. Liuius non matrem, ſed patrem ea rationem à filia nutritum autumat.

De

De foro Holitorio, Aede Iunonis Matutæ, & Spei, Sacrario Numæ, columna Lactaria, ac ara, & Fano Carmentæ. Cap. II.

FOrum Holitorium hinc nomen habet, quod illic holerum copia ſit, extra portam Carmentalem, ubi olim antiquum macellum fuit. Hũc locum hodie plateam Montanariam uocant.

In eodem foro C. Cornelius Cos. bello Gallico, ædem Iunoni Matutæ uouit: quam idem poſtea Cenſor locauit, in eo loco, ubi deinde D. Andreæ, cognomento in Mentuza templum ſtetit.

Idem C. Cornelius in foro Holitorio Spei templum, uarijs ornatum marmoribus conſtruxit, quod poſtea Collatinus conſecrauit: fulmine longo poſt tempore ictum, poſtremo conflagrauit.

Columna quoq; Lactaria in eodem foro, ad quam pueri infantes lacte alendi deferebantur.

Numæ Sacrarium ad theatrum Marcelli ad imum Argiletum fuit.

Ara

Ara Carmentalis ab Euādro Carmentæ matri conſecrata, ante Carmentalem portam fuit.

Ibidem Fanum Carmētæ à matronis Romanis ædificatū. Hęc primum Nicoſtrata, ſed quia carminibus oracula reddebat, Carmenta eſt uocata.

De foro Piſcario, & templo Fortunæ Virilis. *Cap.* III.

FOrum Piſcarium ſecundum Tyberim ad Iunium, inter S. Marię in porticu, & Aegyptiacæ templa, intraq́ꝫ portam Carmentalē, haud longe à foro Boario ponitur.

S. Mariæ Aegyptiacæ templum, iuxta Tyberim, & eiuſdem cognominis pontem hodie eſt. Hoc alij Miſericordiæ, alij Fortunę atq́ꝫ Pudicitię olim tēplum fuiſſe, affirmare conātur, ſed fruſtra nam illa templa non hoc loco, ſed in foro Boario fuere. Verū hoc quo de hic ſit ſermo, Fortunę Virilis templū prope Tyberim fuit. In hoc Seruij Tullij lignea ſtatua, auro

perfuſa ſtetit, quæ incendio exorto, cæteris abſumptis, ſola remanſit incolumis.

De templo Veſtæ, Salinis, Coclitis arcu. Cap. IIII.

AD Mariæ Aegyptiacę ædem, extat adhuc templum antiquiſſimũ, nũc D. Stephano dicatũ, cuius forma eſt circularis, columnæq́ in circuitu diſpoſitę, teſtudinem, quæ unica totam ædem operit, ſuſtinent. Hoc templum Veſtæ olim ſacrũ fuit, Numa, ſumpta forma ab eo quod Albę fuit, orbiculari, in uertice foramen lucis cauſa habentem extruxit. Cæterũ dea ipſa ſimulachrum non habet, quum nec ignis, cuius dea hæc eſſe perhibetur, effigiẽ ullam certã conſtantẽq́ habere queat. Veſtã autẽ hinc appellarũt Latini, q̊d uarijs ſit ueſtita rebus. Gręci ab ἑστία, quod uis eius ad aras focosq́ pertineat. In hoc tẽplo ſacer ignis non cuſtodiebatur, ſed in eo quo de ſupra mẽtionẽ fecimus, quod Romulus inter Capitoliũ et Palatiũ extruxit, cõſeruabatur.

Salinæ

Salinæ, ſalis publici, in ea ripa Tyberis quæ à prædicta Veſtæ æde, in Auentinũ pertinet, receptacula fuerunt.

Arcus Horatij Coclitis ad primas Auẽtini radices, inter montem ipſum & Tyberim fuit.

De foro Boario. *Cap.* V.

HActenus ab huius libri quarti initio deſcripta ſunt, quæ ad dextram Tyberis partem notanda fuerunt, deinceps quæ ad ſiniſtrã eiuſdẽ fluminis memoratu digna uidẽtur, pro more percurremus, ac primum quidẽ de foro Boario.

Forum Boarium prope Velabrum & Ianum, inter Palatinum mõtem, & ſcholam Græcam apud tẽplum D. Gregorij fuit. In eo æneum tauri ſimulachrum antiquiſſimum fuit. Quidam ab hoc foro Boario nomen eſſe uolunt: Alij quòd illic boues uenundẽtur: uel quòd in eo boues immolare ueteribus mos fuerit. Vel quia Euander in eo loco Herculi ob interfectum Cacum & boues receptos, bo

uem immolauit. Ibidem erãt olim inſtrumenta cum uictimarijs, & ſacrificulis ad ſacrificia ipſa accinctis.

In hoc foro primum gladiatorium munus exhibitum.

De templo Herculis Victoris, & ara Maxima. Cap. VI.

HErculis Victoris templum rotundum in foro Boario, iuxta ſcholam Græcã, ubi olim Euander Herculi aram Maximam poſuit, extructum fuit. Hoc tanta ueneratione eſſe prædicant, ut neq; muſcæ neq; canes eius tecta ſubintrent. Hercules namq; cum ſacrificulis ſuis uiſcerationem committeret, Myagirum, id eſt, muſcarum cõgretorem deum, imprecatus eſt. Hic ergo procul ab hoc templo ſuas muſcas abigit. Clauam uero ad fores reliquit, quã ubi canes conſpexerint, procul illinc aufugiunt: & hoc ad Plinij uſq; tempora ita à muſcis canibusq; immune fuit. Huius ſacris neq; mulieribus, neq; ſeruis aut libertis intereſſe licet. Templum

plum hoc poſtremo Neronis incendio conſumptum eſt.

Statua præterea Herculi ab Euandro erecta, quæ, quia triũphali ueſte induitur quoties triumphatur in urbe, Hercules Triumphalis eſt dicta.

Euandro regnante aram ſolum, quam Maximã uocabãt, Hercules habuit. Hãc ipſi Euander ob Cacum interfectum, & boues reſtitutos excitauit. Et inſuper boum decumas obtulit. Dixerat namq; ille, Vitam hos ducturos felicem, qui ſibi bonorum decumas dedicauiſſent: Hinc etiam Decimæ Herculeanæ nomen.

De Pudicitiæ, Fortunæ Proſperæ, Matutæ, Fortis Fortunæ æde, ac de Vico publico, Velabro, & Accæ Laurentiæ ſepulchro. Cap. VII.

AD Herculis templũ, Pudicitiæ Patritiæ ædem ab Aemilio conditam eſſe conſtat. Pudicitię autẽ huius ſignum in foro Boario erat, ad cuius deæ ſacra Plebeijs uirginibus accedere nõ licebat. Quare plebeia quędam uirgo etiam Ple

beiæ Pudicitiæ ſacellũ excitauit, à cuius ſacris Patritiæ uirgines uiciſſim arcebantur. Fuerunt & alia multa Pudicitiæ loca templaq; conſecrata.

Fortunæ Proſperæ & Matutæ templa conſecrauit in foro Boario, Ser. Tullius. Proſperam autẽ uocauit eam fortunam, quæ cæca non erat. In eo loco aliquando oleam fuiſſe ferunt, ex qua cum mel flueret, augures arculam ex ea fieri iuſſerunt, in ea ſortes, quę puerorum manibus Fortunæ monitu tractatæ fuiſſent, aut miſcebantur, tanquàm felices futuræ ac nobiles, recondebantur. Ser. Tullius omnes actus ſuos qualeſcũq; eſſent, fortunę adſcripſit, ut quæ illum ex ancilla natum ſæpe iuuiſſet, & poſtremo ad regiam dignitatem promouiſſet. Hinc Fortunæ Primigeniæ & Maſculæ, Conuertenti, Beneſperanti, Videnti, ut quæ regat & faciat omnia, templa conſecrauit. Paruæ quoq; Fortunæ templum dedicauit, eo ſignificans, nihil tam paruum nobis accidere

cidere poſſe, quod non dijs acceptum referre debeamus.

Matutæ templum uouit Camillus bello Veientium, dedicauitq́ꝫ. Quod diu antè reſtaurauerat Ser. Tullius. Matutæ & Primigeniæ Fortunæ eodē die ſacra faciebant Rom. & eodē quoq́ꝫ die ædes earum ſimul ſunt igne conſumptæ. Caruilius Cos. ex Hetruſcorum manubijs prope Matutæ, Fortunæ Forti templum faciendum locauit.

Vicus Publicus à foro Boario incipiebat, & in Auentinum ad Iunonis reginę templum ducebat.

In hac uicu prope Boarium forum Velabri ædes, in eo loco ubi nūc D. Gregorij cognomēto in Velabro templum eſt.

Auentinus olim à reliquis mōtibus diſclusus Tyberi fuit. Priuſq́ꝫ enim Tarquinius Priſcus alueū Tyberis mutaret, eruptionibus, Auentini radices, ſinu facto, abluebat: quapropter neceſſe fuit, ut Auētinum aditurus uelaturam faceret, id eſt,

quadrante dato, lyntribus eò ueheretur. Hinc à uehendo Velabrum locus is hodie, quà olim Tyberis ſinu facto, tranſibat, dicitur.

Accæ Laurentiæ ſepulchrum in Velabro quoq; fuiſſe, ſcriptũ reliquit Antias.

De Vertumno, eiusq; templo, Iano Quadrifronte, ædibus Africani, Baſilica Sempronia, ac de Laneis Tabernis. Cap. VIII.

VErtumnum deum antiqui dixere, non ſolum qui rebus uendendis, emẽdisq;, fructibus deniq; ipſis, ſed etiã qui mentibus humanis præeſſet, dictus à uertendo, quòd is mẽtes cogitationesq; pro ſuo arbitrio mutaret uerteretq; ſæpe in diuerſam ſententiam. Huius ſignum & templum in uico Thuſco ad Opis & Cereris aras cõſtituerunt. Feſta eius, quę menſe octobri celebrabantur, Vertumnalia appellarunt.

Sunt qui Vertumnum & Ianũ Quadrifrontem eundem eſſe uoluerunt, hac ducti ratione, quòd Iani Quadrifrontis

tis templum in Velabro, ubi & Vertumni poſuerunt, conſtitutum eſſe uelint. Iani autem templum, de quo etiã ſuperius, quatuor columnis unam teſtudinẽ templi ſuſtinet: quatuor inſuper portas habet, & in frontiſpicio cuiuſq; duodecim feneſtellas, quę quatuor anni tẽpora cũ duodecim menſibus deſignãt. Ianũ autẽ in ſacrificãdo principẽ poſuit antiquitas, nomenq́; ab eundo impoſuit, unde domorũ quoq; tranſitus ianuæ appellãtur.

Ad Vertumni ſignum P. Africanus ædem habuit: quã deinde Sempronius cum Tabernis Laneis emit, et Baſilicam, quam Semproniam uocãt, eodem loco, prope templum S. Gregorij in Velabro conſtruxit.

De Argileto, domo Cornelij, Aequimelio, et Socordiæ ſacello. *Cap.* IX.

ARgiletus à fine Vici Thuſci incipiens, ad Marcelli theatrum terminatur. Fabius Pictor, à principio Vici Thuſci, ſub Cœliolo, inter circum Ma-

ximum, ad Auentinum uſq; deduxit. Argiletus autē, ab argilla terra, cuius illic copia eſt, nomen habet. Vel ab Argo quodam, qui cum ab Euandro hoſpicio ſuſceptus eſſet, uitæ inſidias ſtruxit, ut eo interfecto, ipſe regnaret. Verum inſidijs à ſocijs Euandri animaduerſis, ab illis interficitur. Huic Euāder ſepulchrū in eo loco & locum ipſum conſecrauit.

Imus autem Argiletus ad Marcelli theatrum eſt. In hoc uico opificum tabernæ erant, & in primis bibliopolarum. Has tabernas Argiletanas dictitabant.

Cornelius Domitianus in Velabro domum habitauiſſe fertur.

Aequimelium inter Velabrum & Capitoliū, ad tabernas Laneas fuit. Hinc uero hoc nomen habet. Quòd Sp. Melius, ciuis Romanus regnum affectās in hoc loco habitauit. Qui cum regnum affectare intelligeretur, occiditur, & bonis eius publicatis, domus ſolo æquata, area is locus à Romanis factus.

Murtiæ

Murtiæ Socordię templum ſub Auentino ad cliuum Publicū fuit, ea parte qua ad ædē S. Priſcæ aſcenditur. Hinc Auentinus quoque ipſe Murtius aliquando dictus eſt.

Aſylum præterea quidam in hoc loco ponunt. Verum in Capitolio primum Aſylum fuiſſe ædificatum à Romulo, ſuperius indicatum. At poſtq̃ in Capitolio tātæ opes ſunt cōgeſtæ, & Senatus ſubinde in eodem conueniret, non ſatis tutum uiſum eſt Romanis, in eum locum latrones, alioſq; omnis generis infames homines cōfugere atq; habitare, uiſum igitur illis tutius eſſe aliò Aſylū trāsferre. Itaq; nō ſolum uno loco, ſed pluribus deinde Aſyla eſſe cœperunt, nec Romæ modò, ſed alibi quoq; terrarum.

Circus quid ſit, unde dictus, & cuius rei cauſa inſtitutus. Cap. X.

CIrcus dicebatur locus is, ubi ludicra fiebant certamina. Dictus autē circus ob hoc quod in circuitu ſpectaculis ædificatis,

ædificatis, ibi ludi fierent, & quod illic circum metas ferretur pompa, et equi currerent. Erat autem forma oblonga inſtar arcus, in circuitu habens gradus ſpectatoribus apta ſedilia, ne alter alterius proſpectum impediret. In medio metæ duæ pari interuallo diſtantes. Carceres itē in prima circi parte. Carceres autem hinc uocati, quòd equi, donec magiſtratus ſignū pugnæ dediſſet, illic coërcerentur.

Ludorum uero celebritates, deorum feſta ſunt: ſiquidem ob eorū natales dies, uel templorū dedicationes cōſtituti ſunt, et fiunt. Et primitus quidem uenationes, quæ uocantur, munera, Saturno attributæ: Ludi uero ſcenici, Libero: Circenſes Neptuno & Cereri. Sic alij alijs dicati ludi, in eorum honorem et memoriā quotannis celebrabantur. Circenſes uero Ludi hinc dicti, quia in ripa fluminis agitabantur, in altero latere poſitis enſibus, &c. Verum de ludis, & ſpectaculis multa Siſinius.

De Circo Maximo. Cap. XI.

CIrcum Maximum primum inſtituit et fundamenta poſuit Tarquinius Priſcus, inter Auentinum & Palatinum. Cæterum magnificentiam ipſam addidit Cæſar & ampliauit. Quũ enim longus fuerit ſtadiorum trium cum dimidio, latus quatuor iugerum, Cæſarem in eam amplitudinẽ extendiſſe, & non Tarquinium, uolunt: id quod uerisimile eſt, quum Tarquinij temporibus ciuitas adhuc tam populoſa non eſſet, neq; in tantum dedita ſpectaculis, ergo non tanto opus erat ſpacio, ut Cæſaris ætate. Habebat autẽ Circus tribus lateribus effoſſum ſtagnum, altũ latumq; pedes denos. Poſt ſtagnum porticus ædificatæ triplici tectura, hæ ſedilia habebant in imo lapidea, ſuperiora lignea, baſim omnes porticus habebant eandẽ, cõiunctæ nãq; ſphericam cõſtituebant formã. Capiebãt hæ hominũ cẽtum quinquaginta millia: reliqua uide apud Dionyſiũ, Plinium, Liuiũ alioſq;

qui

qui de ędificijs Rom. ſcripſerũt. Hũc circũ exornauit deinde Auguſtus, nã carceres fecit marmoreos, metasq́ꝫ deaurauit, aliaq́ꝫ multa addidit ornamenta. Poſtremo collapſum, ampliorē & elegantiorē reddidit Traianus. Poſt hũc inſup Heliogabalus colũnas pulcherrimas addidit, auroq́ꝫ illuſtrauit, pauimenta deniq́ꝫ ipſa ex chryſocola ſtrauit. Verũ de Circi pulchritudine multis ſcribit Nazarius. Talis nãq́ꝫ fuiſſe perhibetur hic locus, ut homines non tam ob ipſa certamina, quàm loci amœnitatem illuc conuenirent. Maximus autem ideo dictus putatur, quod deorum maximo Vortumno ſacer eſſet, uel, ob ludorum magnam ſumptuoſitatem & excellētiam, uel, quòd inter circos Flaminium Intimumq́ꝫ maximus eſſet. Nam Plinius longum ſtadiorum trium, latum uero unius fuiſſe ſcriptũ reliquit, ut qui hominum ſedentium caperet ducenta ſexaginta millia.

De

De templis et aris quæ in circo Maximo, uel in circuitu fuiſſe leguntur. Cap. XII.

COnſus conſiliorum deus fuiſſe perhibetur, ut qui hominum cōſilia celet, uel prodeat hominibus. Huic in circo Maximo ſub tecto ara fuit, quæ ſignificat, tecta conſilia eſſe debere. Ob quam cauſam hęc ara etiam illi à ueteribus Romanis cōſecrata fuiſſe legitur. Illi namq; dum conſilium de raptu uirginum Sabinarū cepiſſent, ueriti ne ante tempus proderentur, huic deo aram hanc dedicarūt, & ſimulachrum quoq; eius in ea conſtituerunt. Quæ quidē ara quadam temporum iniuria, & hominum in deos negligentia, ita neglecta manſit, ut tandem penitus ignoraretur. Tādem iterum inuenta, reliquis temporibus tecta manebat, certaminibus uero equeſtribus detegebatur. Huic quoq; deo Conſualia feſta inſtituta, ludi quos in raptu uirginum Sabinarum inſtituerant, ad hanc aram ab eius ſacerdotibus celebrabantur.

Neptunus

Neptunus eques itẽ in circo Maximo templum habuit. Hoc anno à Chriſto nato M. D. XXVI. poſt D. Anaſtaſiæ templũ in radicibus montis Palatini in circi fundamẽtis repertũ eſt, et ueſtigia inuẽta, ut certis cõiecturis templũ hoc Neptuni fuiſſe comprobatũ ſiet. In huius honorẽ Circenſes ludi à ueteribus ſunt celebrati.

Genio quoq; archanorum cõſiliorum duci, arã in circo Maximo conſtituerũt.

Pręter has habuit circus Max. tres alias aras: unam dijs Magnis: alteram dijs Penatibus: tertiam dijs cœli & terræ, à quibus oriuntur omnia. Hos Romani Genios, Penates, urbisq; Præſides, & Cuſtodes uocabant.

Liber, Libera, Ceres, et Proſerpina, iuxta circum Maximũ templa habuerunt: quæ Poſthumius aduerſus Latinos bellum gerens uouit. Idem rediens, re feliciter peracta, ædificauit, dedicauitq;.

Solis deniq; & Floræ templa in eodem fuere ambitu.

Veneri

Veneri item templum prope circum Max.fuit. Hoc Q. Fabius Gurges Cos. ex ære multatitio matronarũ ob ſtuprũ condemnatarum faciendum locauit.

Iuuentuti Lucinius non longe ab eo loco extra circum Max. ædẽ dedicauit.

Mercurius item templum ad circum Max. habuit.

Fortunæ Seiæ Plinij tempore ſimula=chrum in circo Max. cernebatur.

De Naumachia circi Maximi. Cap. XIII.

NAumachia locus, hanc ob cauſam uocatur, ὅτι αὐθόσι ταῖς ναῦσι μαχέοιντο, id eſt, quòd ibi nauibus decertarẽt, nã illic loca inſtar lacunarũ effoſſa, ubi naualis pugnę ſimulachra quędã oſtẽdebant, ad iuuentutẽ Romanã exercendã, ut mari quoq; hoſtem laceſſere ac lędere noſſet. Huiuſmodi ludicra, nõ ſolũ in circis, ſed amphitheatris quoq; cõmittebantur.

De Obeliſcis duobus circi Maximi. Cap. XIIII.

OBeliſcus (Marcellino autore) lapis aſper admodum eſt, in figurã me=

tę cuiuſdam ſenſim ad proceritatem con
ſurgẽs excelſam, utq́; radium immitetur,
graciliſcẽs paulatim, ſpecie quadrata, in
uerticem productus anguſtum, manu le
uigatum artifici. In pleriſq; literæ hiero=
glyphicæ ſunt inſculptæ, quibus nimirũ
autorem aliaq́; memoranda reſerebant.
De his notis, idem Marcellinus: Forma=
rum autẽ innumeras notas hieroglyphi=
cas appellatas, quas ei undique uidemus
inciſas, initialis ſapientiæ uetus inſigni=
uit autoritas. Tantum ille. Pingebant au
tem uarias animalium ac uolucrum figu
ras, & ſæpe noua confingebant, quibus
quod memoria dignum erat ad poſteros
reſeruabant. Et is mos non in Aegypto
ſolum, ſed alibi quoq; terrarum durauit,
donec literæ ipſæ ſunt repertæ, tum hoc
ceſſauit, & primum quidem unica lite=
ra integram dictionem, dictione oratio=
nem ſignificabant. Verum de his multa
apud autores qui de notis his ſcripſerũt.
Fiebant autem Obeliſci (Plinio teſte) ex

lapide

lapide ſimithe. Hos dijs erigebant, atque conſecrabãt, in primis uero Soli, & ideo ijs excidendis radios immitabantur, ut dictum eſt, ſolares. Primus omnium Mechres rex obeliſcũ inſtituit. Romæ obeliſci nulli exciſi, ſed aliunde allati, ob rei admirationem & ornatũ erigebantur. In circo igitur Maximo obeliſci duo cernebãtur, alter erectus in altum ſtabat, octoginta octo pedum altus: Alter in naumachia iacẽs, centum triginta cum dodrante longus, præter baſſim, quẽ Auguſtus ex Hieropoli Aegypti ciuitates, Romã trãſtulit: Verum erigere cum conaretur in duas partes fractus cecidit. Hic exciſus à rege Semnefreteo, quo regnãte Pythagoras in Aegypto fuit.

De Fornice Sertinij in Circo, Loco Tuberonum in circo, & theatris, Lupanaribus, Pompeij domo, & Iuturnæ fonte. Cap. XV.

SErtinius Hiſpania deuicta, magnã copiam pecuniæ in ærarium retulit, et ex manubijs Fornices duos, alterũ in

foro Boario, alterum in circo Maximo excitauit. His fornicibus ſigna aurea, aliaq; ornamenta impoſuit.

Heliorum familia haud diues, ſed magna exiſtimatione apud Romanos erat. Inter quos tanta concordia fuit ut ſedecim ſimul uno tẽpore in ijſdem ædibus habitarẽt. Quibus ob inſignẽ uirtutem, & res bene geſtas, locus à S.P.Q.R. in Circis & theatris, ut ſpectaculis intereſſe, & certaminibus poſſent, eſt donatus.

Apud circum Maximum Lupanaria, ubi meretrices corpore quæſtum faciebant. At hic locus poſtea ſolo æquatus, nunc area eſt.

Pompeij domus, prope circum Max. & in ea ſtatua Herculis conſtituta.

Iuturnæ nymphæ fons adhuc in Velabro ſcaturire iuxta cloacam Maximam quibuſdam uidetur.

De Septizonio Seueri. Cap. XVI.

SEquebatur poſt circum Maximum urbis pars ſexta, nempe mõs Cœlius.

Verum quia Septizoniũ Seueri, & Con
ſtantini arcus, anteq́ ad Cœlium ſit uen=
tum, inter Palatinum & Cœlium occur=
runt, de his, præſertim ſtructuris tam in=
ſignibus, prius aliquid dicendum eſt. Se=
ptizonium ergo magna quædam moles
eſt, & quadrata, quæ ſeptem cingulis, id
eſt, columnarum ordinibus inuicem ſu=
perimpoſitis in modum quatuor porti=
cuum ambitur: ita ut columnæ quanto
altiores, eò minores, breuioresq́ diſpo=
nãtur: in cuius medio quatuor parietes,
loculos quoſdam facientes, ſurgunt: in
ſummo regum, & imperatorum conde=
bantur cineres. Iulius Capitolinus ſepto
dium nominat eam molem, Græci enim
loca frequentia, ad quæ multæ perducun
tur uiæ, Heptodia uocãt, ab ἑπτὰ & ὁδὸς.
Plinius Septiſolium appellat, à ſeptem
ſolarijs: In ſingulis enim ordinibus, co=
lumnæ marmoreis trabibus inuicem ſu=
perius iungebantur: alijs uero trabibus
cum mole ipſa in interiore parte èxcita=

ta, & ita ſinguli ordines unam faciebant porticum, ſiue ſolariū. Duo autem Romæ ſeptizonia fuiſſe leguntur, Titi nempe, antiquiſſimum in uia Noua, non longe à Seueri ſeptizonio: huius ne ueſtigium quidem reſtare uidetur: Et Seueri huius adhuc ſuperſunt, è regione templi S. Gregorij, tres, operis ambitioſi ueluti zonæ, columnarū pulchritudine, & magnificentia ſpectabiles. Conſtitutum fuit autem in uia Appia ab ipſo Seuero extructum, nunc quod reliquum eſt, ita inclinatur, ut iamiam ruere putetur.

De arcu triumphali Conſtantini Imperatoris. *Cap.* XVII.

ARcus triūphales erigebantur ijs ſolum qui prouincijs aut exteris nationibus debellatis, & rebus feliciter geſtis, triumphum meriti uidebantur: unde etiam triumphales arcus dicti ſunt. In his arcubus ob perpetuam rerum geſtarum memoriam, loca ipſa, ubi bellum actum, machinæ & acies, ſi in terra pugnæ commiſſæ:

miſſæ: naues, ſi maritimæ fuerant, incidebantur. Verum ante Imperatorum tempora arcus excitauit nemo, & Plinij tempore primum extrui cœpti ſunt, ut Titi ſit omnium antiquiſſimus. Ante Imperatorum ætatem, ſtatuæ & trophæa ponebantur. Poſtea multi ſunt excitati; inter quos Conſtantini arcus inſignis ad angulum Palatini, iuxta theatrum triumphalibus ornamentis conſpicitur, & adhuc hodie propemodum illæſus ſupereſt. Hunc Cōſtantinus ipſe ſibi, Mezentio ſuperato ad Miluiū pontē, conſtituit.

De Cœlio monte & Cœliolo. *Cap.* XVIII.

COelius mons, olim à quercuum frequentia Querquetulanus: poſtea à Cœle Vibenna Hetruſcæ gentis duce, cui ſedes in eo monte data à Romanis eſt, Cœlius eſt appellatus. Thuſcorū igitur populus cum eſſet propter multitudinem & loci munitiones ſuſpectus, in uicū, qui Thuſcus ab ipſis eſt cognominatus, migrare iuſſus. Qui uero extra

ſuſpicionem erant, Cœliolum, uel Cœlicolum, id eſt, paruum Cœlium occuparũt, is fuit ubi olim Diana colebatur, hodie D. Euangeliſtæ uirginis locus illic eſt & templum cõſecratũ. Mons hic poſtea à Tiberio Auguſtus eſt cognominatus.

De Fauni, Veneris, & Cupidinis templo, Curia Hoſtilia, Caſtris peregrinis, domo Lateranorũ, de Conſtantini & Seſoriani Palatio, ac de L. Veri ſtatua equeſtri. Cap. XIX.

IN Cœlij montis dorſo, templum forma circulari nunc D. Stephano, olim Fauno ſacrum, extat. Faunus autem, ἀπὸ τῆς φωνῆς, quod uoce, non ſignis futura perdiceret ſic eſt dictus. Albani antiquis temporibus montis eam partem inhabitarunt, ubi hodie S. Mariæ Dominicæ templum eſt.

Veneris & Cupidinis in Cœlio, non longe à porta Næuia, ubi nunc S. Crucis in Hieruſalem eſt, templa fuerunt.

Curia Hoſtilia duobus in locis Romæ fuit, altera namque in foro ad Pacis templum,

plum, ubi Hoſtilius Rex prius habitauit, altera in eo loco, in quo poſtea DD. Ioannis & Pauli templũ eſt conſtitutũ.

Caſtra Peregrina in Cœlio monte ad ortum æſtiuum, uerſus Eſquilias conſtituta, quo in loco hoc tẽpore quatuor Coronatorum templum colitur.

Lateranorum quoq; domus in eodem monte, ad Lateranorum Baſilicam extructa fuit.

Flauij Conſtantini Palatiũ prope Lateranorum domum, inter portam Cœlimontanam & Gabuiſam fuit.

Seſoriani uero Palatiũ, apud Næuiam portam, & S. Crucis in Hieruſalem templum eſt conſtitutum.

In Lateranenſi platea ſtatua equeſtris L. Veri fuit. Hãc alij M. Aurelij, Antonini, alij etiã Septimij Seueri fuiſſe tradũt.

De Amphitheatris, & in primis Statilij Tauri. Cap. XX.

SEquitur Statilij Tauri Amphitheatrum. Sed priuſq; de ipſo ſcribatur,

paucis, quid amphitheatrum ſit declarãdum. Dicitur igitur amphitheatrum ἀπὸ τοῦ ἀμφὶ, καὶ θεῶμαι, id eſt, circũ ſpecto, qua in unum iuncta duo uiſoria, forma eſt hemicycli. Quidam Titum primum amphitheatrũ excogitauiſſe putant: alij C. Cæſarẽ in campo Martio primum extruxiſſe probant. Verum Statilius ante Titum amphitheatrũ poſuiſſe, autore Suetonio comprobatur.

In amphitheatris præmia decertaturis cum beſtijs præponebantur. Condemnati etiam horribile ſpectaculum hominibus exhibebãt, qui capti in ea clauſtra ad conflictandum cum beſtijs à lictoribus deducebantur.

Imperatores præterea anteq̃ in bellum proficiſcerentur, munera gladiatoria in amphitheatris exhibebant, ut milites ad pugnas, arma, uulnera deniq; & ſanguinẽ nõ reformidare aſſueſcerent, ne futuri belli pericula propter nouitatem, detrectarent. Statilij amphitheatrum magna

ex parte adhuc ad S. Crucis in Hieruſa=ſalem, prope mœnia extat. Eo autẽ tem=pore ab eo extructum, cum Auguſtus ciues Romanos, ut quiſq; ciuitatẽ pro ui ribus exornare cõdenderet, hortaretur.

Aquæductus cur inuenti, quibus modis aquæ ducerẽtur, cui uſui, quis primus deduxerit, & quot aquæ deductæ. Cap. XXI.

CIuitas Roma ab initio, ut dictum eſt libro primo, anguſtis limitibus circũſcripta, ad Tyberim populus pro=pter aquæ copiam conſedit. Verum ur=be quotidie creſcente, neceſſe erat alios in hũc, alios in alium locum remotius à flumine domicilia cõſtituere, unde cum aquæ inopia laboraret, ut quæ longo iti=nere, & labore magno eſſet apportanda: Loca inſuper, quod aquas fluentes non haberent, quibus ſordes abluerent, & in Tyberim deriuarent, deniq; propter ma=lum aërẽ, qui his fœtoribus inficiebatur, inſalubria, ut plurimũ & peſtilentia erãt. Suſcepit igitur Nerua Princeps huic ma

lo

lo medendi curam, poſt hunc etiam alij, & aquæductus, ut aquam in ea loca urbis, quibus alioqui non erat deducerent, humana ſagaci induſtria excogitarũt. Et id quidem uia duplici, arcuato uidelicet opere, cum aqua ſupra terram dirigitur, certo libramine, riuulis effoſſis: & ſubterraneis cuniculis, cum per meatus ſubterraneos, ſiphones ac fiſtulas unda in urbẽ deducitur. Vnde accidit ut tanta in urbe undiq; aquæ fuerit copia, ut ſingulæ ferè domus ſuos habuerint fontes, in primis uero in Quirinalis radicibus, & eiuſdem mõtis dorſo, in uico Patricio, Saburra, uia Latina, Auẽtino, platea Iudæorũ, & alijs locis cõpluribus hac etiã ætate ſubterraneis meatibus abũdat. Deducebantur autem aquæ ex diuerſis locis, & alius aquæductus, preſertim qui per arcus fiebat alio, altior erat, ſiue depreſſior. Ductuum igitur altitudines quinque primis tẽporibus fuiſſe dicũtur, altiſſimus Anio Nouus, proximus Claudiæ aquæ, tertiũ locum

locum tenet aqua Iulia, quartum Tepula, ſequitur hũc Martia, poſt hunc Anio Vetus, cuius libram ſequitur Virgo, Appia, et infima omniũ Alſietina, hęc Trãſtyberinę regioni ſeruit, & alijs in planicie locis in infimo conſtitutis. Quæ aquę in caſtella primũ, ex illis à caſtellario certa mẽſura diſtributę in loca deſtinata efflue bãt. Caſtellũ autẽ eſt quod aquam publicam recipit, & in uaria loca tranſmittit. Caſtellarius uero caſtellorũ cuſtos. Erãt inſuper in ſolo lacus, aquarum receptacula, qui pro coriarijs, fullonibus, alijsq́ꝫ eius generis opificibus aquã pro neceſſitate conſeruabant. His aquis certi cuſtodes, & operariorum certus numerus decretus. Deniqꝫ magna erat pœna conſtituta ijs qui aquæductus uiolaſſent, uel aquam aliò quàm leges, ſtatuta publica, Cenſores, uel ipſi Aediles permiſiſſent, deriuaſſent, uel plus etiã aquæ q̃ꝫ ipſis ab initio conceſſum eſſet ſumpſiſſent. Ap. Claudius primus omnium arcuato ope-

re

re aquam in urbem perduxiſſe memora-
tur. Sed de aquis ipſis Romanis, aquæ-
ductibus, aliisq́ue rebus ad hęc conſtitutis,
ut ratione ducendi, inſtrumentis, men-
ſuris, ponderibusq́ue, lege Frõtinum, qui
uere & copioſe de his rebus ſcripſit. Prę-
terea Sextũ Ruffum, qui de eadẽ re dili-
gẽter tradidit. Frontini tempore nouem
tantum aquæ in urbem ductæ, nempe,
Appia, Anio Vetus, Martia, Tepula, Iu-
lia, Virgo, Alſietana, quæ etiã Auguſta
eſt dicta: Claudia, Anio Nouus. Ruf-
fus decem & nouem commemorat. un-
de liquet hunc longo tempore poſt Fron
tinum ſcripſiſſe.

De aquæductu aquæ Claudiæ. Cap. XXIII.

CAligula aquæductus duos inchoa-
tos, è uita decedens, imperfectos re-
liquit. Hos D. Claudius ſuſcipiens, ma-
gnificentiſſime abſoluit: Et alteri qui ex
fontibus Cæruleo et Curtio incipiens in
urbem deducebatur, Claudiæ aquæ no-
men impoſuit: Alteri uero, ob diſcrimen
aquæductuum

aquæductuum Anienis, qui duo erant, ſuum Anionem Nouum appellabat, diuerſum ſcilicet ab eo qui Vetus Anio nominatur. Claudia aqua igitur à porta Nęuia per Cœlij montis dorſum in Auentinum perducebatur. Huius partē etiam in Capitolium deriuauit Caracalla.

De ijs quæ incertam ſedem nunc in Cœlio monte habent. Cap. XXIII.

BRutus Cos. Tarqnio expulſo, Carnæ deæ in Cœlio monte templum extruxit, cui, uoti reus, etiam ſacrificauit. Hāc antiqui membris uitalibus præeſſe putarunt, & in eius tutelam membra eadem committebant, ut ſalua cōſeruaret, illius altaribus ſacra imponebant.

Agrippa item templum Claudio Cęſari extruere cœpit, quod eo defuncto Veſpaſianus abſoluit: Nero funditus euertit, hoc in eodem monte poſitum fuit.

Mamurra Formianus Cæſaris fabrorum in Gallia præfectus, Romanorum omnium primus domum, quam in Cœlio

lio habuit marmoreis cruſtis exornauit. Claudij Centimali præterea domus in dicto monte fuit. Et Tetricorum, qui duo ex triginta tyrannis fuerunt. Item, Iunij Senatoris, in cuius ædibus, cum totius mōtis ædificia igne abſumpta eſſent, Tyberij effigies inuiolata remanſit. Iſthic & T. Claudij Clypti hymnologi ædes poſitæ dicuntur. In hoc monte Macellū magnum, antrum Cyclopis, Spoliarium, & Armamentarium fuit.

De Appia & Noua uia, ac de Iſidis, Virtutis & Honoris, Quirini ſiue Martis æde, & Almone flumine. Cap. XXIIII.

SEquuntur loca quæ Auentinum uerſus, in Cœlio mōte memorabilia fuerūt. Via Appia itaq; prima occurrit, quæ à Conſtantini arcu incipiens, Brunduſium uſq; progreditur. & quia à Caracalla munita fuit, Nouę nomen poſtea accepit. At quæ uerè Noua uocatur, à Palatij porta principium capit, & per radices Palatini, ſupra circum Maximum, ad infimam

ſimā Piſcinā ubi nūc D. Sixti templum eſt protenditur. Fuerunt etiam aliæ multæ uiæ quas Nouas uocarunt, quare diligenter cauendum, ne hic erretur, quod de diuerſis ſępe dictū eſt, de una eademq́ꝫ ſcriptum exiſtimemus.

Inter Sixti ædem, Piſcinam, & thermarum Antoniarum ruinas, Iſidis Antenoricæ templum ab Antonio Baſſiano conditum fuit.

Honoris & Virtutis templum nō longe à uia Appia, à M. Marcelli patre in Gallia ad Claſtidiū uotū, annis ſeptendecim pòſt à filio M. Marcello dedicatur.

Martis templa duo fuere, unum Quirini intra urbem prope portam: alterum in uia Appia extra urbem.

Almo flu. per uiam Appiam, Auentiniq́ꝫ radices in Tyberim labitur: oritur uero ab urbe paſs. millibus X. in agro Marino: Appijq́ꝫ riuū poſtea uulgo nominarūt. In hoc flumine Mater deorū ſingulis annis à Gallis ſacerdotibus abluebatur.

De Thermis in genere. Cap. XXV.

THermæ à θερμὸν quod calidum ſigni ficat, Græca uoce ſignificationẽ trahit, nos uero loca quæ calentibus aquis, aut ſine ipſis, fornice ſolo calefacto, lauãdi, aut ſudandi uſibus deputata, eodẽ nomine, quo Græci, thermas appellamus. Romanis frequentiorem olim, quàm hodie, lauandi conſuetudinem fuiſſe, multę & uarię ſcriptorum autoritates cõteſtantur, idq; uarijs de cauſis, ſicut etiam apud nos adhuc, factitatũ, ut ſcilicet, ſudorem, pulueremq; abluerent: ſanitatis itẽ & uoluptatis gratia, unde factum ut mediocriter etiã diuites, quiſq; propemodum priuata balnea poſſiderent: ſed tamen diuerſa uariaq; ratione ædificata. Multa nãq; publica balnea inſtituta, ut plebs pro libitu cum uellet illis uteretur. Seruius Orata primus penſilia balnea inuenit, atque extruxit. Deinde poſtq; luxuria in immẽſum accreuit, mira opulentia, & ſplendore lauacra ſunt extructa, ita ut neq; modum,

dum, neque menſuram ſeruare uiderentur, id quod ex ueſtigijs & ruinis etiamnum apparet. Et hæc loca ubi iſta extruebant, Thermas appellabãt. Quæ & ipſa uaria loca in ſe, & infinita propè continebãt, uarijs nominibus inſignita, uſibusq́ue deſtinata. nam loca alia ad aquas calefaciendas, forma circulari erãt, unde aqua calida balneis in ſolo & penſilibus cõſtitutis ſuppeditabatur, quæ poſt lauationẽ immunda atq; inutilis reddita, per canales in cloacas deriuabatur. Habebant & apodyteria, in quibus balneum ingreſſuri ſeſe exuebant, ueſtesq́ue reponebant. In ijſdem locis & areæ, ampliſſimis porticibus circunductis, camerataq́ue ſuperbiſſimis fornicibus ædificata, in quibus diuerſi uariegatiq́ue coloris ex marmore columnæ. Pauimenta item lithoſtrata, parietes que marmoreis tabellis incruſtata. Xyſti, nemora, natatoria populi ludis delitijsq́ue expoſita, ubi ſeſe reficerent, oblectarenturq́ue. Hæq́ue deliciæ ita trahebant

illorũ ſtudia in ſe, ut ſæpius quidã etiam uno die lauarẽt, & in balneis reges quoque promiſcue cum aliꝫs cœnitarent, & lauarent. Habebant etiã priuata ſplendidiſſime extructa balnea: Vt Antonius Caracalla thermas ſuis ſumptibus extruxit, quę etiam ab ipſo Antoninæ thermæ ſunt appellatæ: Harũ ruinæ adhuc nonnullę ingentes conſpiciuntur, & columnæ ſtãtes quædam, quædam deiectæ cernũtur. Aliꝫ has ab Antonino inchoatas uolunt, & â Seuero perfectas, & exornatas. Conſtitutæ fuerant autem ad Auentini radices, ad uiam Ardeatinam, nunc ubi S. Balbinæ templum eſt. Sub thermis Palatium nobiliſſimum, cuius ueſtigia hodie uix apparent, poſuit.

DE

DE AVENTINI MONTIS AETYMOLOGIA ET IIS quæ in eo memoratu digna. Liber Quintus. CAP. I.

AVENTINVS mõtium Rom. in ordine quartus eſt. Cuius ambitus & forma, quoniam libro primo deſcripta ſunt, non eſt neceſſarium hic repetere. Verum unde ſic dictus ſit, & quæ in hoc tẽpla deorum, aliaq́ꝫ ædificia fuerint, reſtat cõmemorandum. Auentinum igitur ab auibus, qui à Tyberi in hunc montem cubitum uolabant, appellatum exiſtimãt: alij à Sabinorum rege, in eo occiſo & ſepulto: alij Sabinos, qui à Romulo ciuitate donati, in eõ cõſederunt, ab Auãte prouinciæ eorum fluuio, huic monti nomen dediſſe arbitrantur. Varro ab aduectu dictũ adſerit. Nam, ut paulo antè dictum eſt, mons hic ab alijs montibus & ciuitate, olim paludibus & Tyberi excluſus,

unde qui hunc adire uolebãt, ratibus ad‐
uehebantur. Sunt etiam qui ab aduen‐
tu dictum autument, quod Dianæ tem‐
plum in eo ſacrum Latini frequentarẽt,
& in eum locũ aduentarent. Hic etiam
Remurius eſt nominatus, à Remo qui
in eius uertice ad auguria capienda con
ſedit & tandem in eodem ſepultus. Ro‐
mulus itaq; inhabitari uetuit, ut quẽ fra‐
tri ſuo ſacrum eſſe uellet. Hunc poſtea
Ancus Martius muro cinxit, & ad habi
tandum uolentibus conceſſit. Tametſi
ſint qui uſq; ad D. Claudij tempora ua‐
cuum fuiſſe exiſtiment, ut quem auibus
obſcœnis ominoſum, intra mœnia reci‐
piendum uetuerint. Verum ubi indies
multitudo accreuit, hunc quoq; reliquæ
ciuitati coniunxerunt.

De Dianæ, Bonæ deæ, Herculis Victoris, Iunonis Reginæ, Monetæ, Lunæ, Victoriæ, Mineruæ, et Libertatis templo, & ara Elicij Iouis. Cap. II.

IN uertice montis Auentini, Tyberim
uerſus, D. Sabinę templum eſt, in quo
loco

loco prius Dianæ ſacrum ſacellum fuit. Idibus Auguſti Romæ ſeruis dies feſtus eſſe conſueuit, eo namq; die Ser. Tullius ē ſerua natus, ædem in Auentino Dianę cōſecrauit, & diem ſacrum ſeruis, ut qui in eius tutela ſint, eſſe uoluit. Alij ab Anco ædem hanc ædificatam exiſtimant, ex pecunia quam ciues nuper ex Politorio eò traducti contulerant. Hoc templum commune omnibus Latinis fuit, unde ſæpe illud frequentabant.

In eodem propemodum loco, S. Mariæ cognomento Auentinæ ædes ſacra conſtituta eſt. Hic locus prioribus ſeculis, Deę Bonę ſacer fuit. Nā Claudia Veſtalis templum illi in eo, idq; in Fatuę ſororis Fauni honorem, excitauit.

In eadem crepidine, ubi hoc tempore D. Alexij templum, olim Herculis Victoris ſtetit. Prope hoc Iunonis Reginæ, ex Veientana præda à Camillo extructum. In ruinis thermarum Decij Imperatoris quoque Herculis templum fuit,

ubi S. Priſcæ à Chriſtianis poſtea eſt conſecratum.

In dorſo Auētini Lunã ſacram ædem habuiſſe, Ouidius eſt teſtis.

Quæ hactenus in Auentino extitiſſe cõmonſtrata ſunt, certũ locũ aſſignatum habent; quæ ſequũtur, in Auētino quidem fuiſſe dubium non eſt, ſed qua parte, propter temporis longinquitatẽ ignoratur, ueluti eſt Victoriẹ templum, quod ab Arcadibus conditum, ſacra ab ijſdem in illius honorem quotannis celebrãtur. Mineruæ, & Iunonis templa in eodem monte fuiſſe, certis autoribus commonſtratur. Libertati ex multatitia pecunia à T. Gracchi patre templum conditum & dedicatum fuit. Atrium eiuſdem templi ab Helio Pæto & Cor. Cethego Cenſoribus refectum & ampliatum, nouiſſimè à Pollione quoqꝫ reſtauratum. Libertatem uero in primis coluerunt Romani, cuius etiam aſſertores ſeipſos conſtantiſſimos perpetuo præſtiterunt.

In

In eodem monte Iouis Elicei ara à Numa excitata. Dictus eſt autem Eliceus ab eliciendo.

Murceæ item ara uetus in eodem monte fuit. Venerem autem Murceam à myrto ei dicata nominauerunt, uel, ut alij interpraetantur, quod hominem preter modum non moueret, ac faceret hominem murcidũ, & nimis deſidioſum, et inutilẽ.

Iunonis Monetæ quoque templum in Auentino dedicatum extructumq́ꝫ fuit.

Camillus in eodem Matutæ matri templum conſecrauit.

Laurentium ſylua ibidem Ioui ſacra: in hac Valentinianus Gallæ Placidiæ filius interfectus eſt, ut teſtatur Plinius.

De *Caco, eiusq́ꝫ ſpelunca.* *Cap.* III.

CAcus, ut tradunt poëtæ Vulcani filius fuit, qui ore ignem fumumq́ꝫ euomere creditus eſt. Hic loca uicina populationibus uexabat. Sed hunc ſeruum Euandri fuiſſe nequiſſimum et furacem, uerisimilior ratio eſt. Et ideo *κακὸν* Arcades

des nominauerunt. Hic ſpeluncam in Auentino Tyberim uerſus, è regione S. Mariæ Auentinę ædis, ubi fluuius proxime montem accedit, & uaſtiſſima rupes ſcabra prominet, ſpeluncæq; aptiſſima eſt, ad Tergeminam portã, habuiſſe coniectura certiſſime colligitur. Quem cum Hercules mactaſſet, arã in ſpeluncæ propinquo Ioui Inuentori excitauit.

De Armiluſtrio & quibuſdam alijs rebus in genere. Cap. IIII.

ARmiluſtrium dicitur locus ubi milites & arma luſtrantur ac recenſentur, in quo etiam armati milites res diuinas, tubis canoris faciebant. Hunc alij in Auentino, alij in circo Maximo uolũt fuiſſe, ſed hoc parum refert: Huc milites è bello reuerſi, arma reponebãt. arma nãq; Romani priuatim non habebãt quibus ad bellũ uterẽtur, ſed uel in Armiluſtrio, uel Tarpeia rupe reſeruanda tradebant.

In Auentino iuxta Iunonis Reginæ templum, Scalæ Gemoniæ fuere, locus ſcilicet,

ſcilicet, pręceps, quà facinoroſi, unco tractí, miſerabiliter necabantur.

Phyllidis domus, in eodem mōte prope Dianæ templum aliquando ſtetit.

Remuria eiuſdem montis locus, hunc Remus ſibi ad habitādum elegit, inq́ eodem à fratre Romulo ſepultus, nomen huic dedit.

Thermas Decianas, in Decij Imperatoris honorem, in eodem mōte S. P. Q. R. ædificauit. Et prope has etiā Varianas. Traiani præterea in Franciſci Albertini uinea thermæ fuere.

Fauni & Pici quoq; antra in Auentino fuiſſe fabulātur. Italum item Auentinum incoluiſſe M. Cato refert.

Montis huius templa atque ædificia in uniuerſum D. Tyberij tempore exuſta memorantur.

De Teſtaceo monte, & de ijs quæ in eodem ambitu fuere. Cap. V.

PLanicies inter Auētinum, Tyberim ac urbis mœnia, quatuor laterū inæqualium

æqualium eſt, in qua collis, quem uulgo Teſtaceum uocant ſurgit. Ambitus huius uix duobus millibus paſs. perficitur, altitudo centum ſexaginta pedū eſt. Hic cucurbitę formam habere uidetur, cuius tamen pars altera, quæ Tyberim reſpicit latior eſt. Prope hunc collē Vitriariorum uicus, & lignariorū habitatio fuit. Mons Teſtaceus autē hinc, ut nemini dubium eſt, in eo loco creuit. Fuit olim Romæ & alijs quoq; locis, ut etiā adhuc hodie in q:busdam, magnus & frequens fictilium uſus, & id uel hinc certo colligitur, quod Numæ temporibus ſeptem figulorū fuerint collegia. Hi enim non ſolum uaſa fictilia, ſed deorum quoq; ſimulachra, templorum ornamenta conficiebant, columnæ & parietes fictilibus incruſtatæ, imò cadauera quoque in fictilibus condebantur doliolis. Cum itaq; in tanta fictilium copia neceſſario multa frangerentur, quæ ſi in agros, cāpoſuē abiecta fuiſſent, infrugifera reddita ac ſterilia: ſi in

aquam

aquam abiecta, aluei tandem expleti flu=
men redũdare neceſſe fuiſſet. Numa igi=
tur, hoc opificum genus in uno loco ha=
bitare iuſſit, & inutilia, ſordes, fragmen=
taq́ in unũ proijcere imperauit, ex quo
collis quem deinde Teſtaceum appella=
rũt accreuit. Inter hos quoq; Venus Myr
tea locum ſacrũ habuiſſe memoria pro=
ditum eſt.

De Pyramidibus, & ſepulchro C. *Ceſtij, ac* Hor-*reis* Pop. Rom. *Cap.* VI.

PYramides quadratæ moles ſunt, mo
re flammæ in altum ſurgentes, ἀπὸ τοῦ
πυρὸς appellatę. Stephanus, ἀπὸ τῶν πυρῶν,
id eſt, tritico nominatas putat, quod in
eum locum ubi erigebãtur, ex omni Ae=
gypto allatum triticum, magnam anno=
næ fecerit caritatem. Hæ à regibus Aegy
pti primũ excitari cœptæ, ut uanas opes
eo pacto effunderent, ne ſi magna auri,
diuitiarumq́ uim cõgregaſſent, uitæ in=
ſidiatores ſibi pararent: denique nè plebs
otioſa uitam trãſigat, &c. Poſtea Romæ
etiam

etiam ob admirationem & inanem glo-riam opes in illos expendebant: Harum una adhuc ad portam Hoſtienſem mœnibus incluſa erectaq́ apparet. Hanc C. Ceſtij Septemuiri Epulonũ ſepulchrum fuiſſe dictitãt: Blondus totius collegij Septemuirorum Epulonum ſepulchrũ ex-titiſſe probat.

Epulones autem dicebantur, qui epu-las dijs inſtituendi poteſtatem habebant.

Horrea Pop. Rom. CXXXX. inter Teſtaceum & Tyberim fuiſſe ſcribũtur.

In eodem ambitu ad Tyberim Hylerna lacus erat.

Capenam quoq; oppidulum aliquan-do in ijſdem locis extiſſe, quidã adſerũt.

De meta quæ Sudans dicta eſt, & Iouis ſimulachro. Cap. VII.

ESquiliæ iam ordine ſequebãtur, ſed quoniam hæ ab ortu hyemali uiam Labicanam, ab occaſu conuallẽ CCCC. pedum latitudine eandem uiam complectentem, interiacet, priuſq; montẽ Eſqui liarum

liarum accedamus, quæ in Labicana & conualle ſunt memoratu digna, recenſebimus. Ad Cōſtantini igitur arcū triumphalem redeuntes (de quo ſuperius) reliqua perſequemur. Ad hunc igitur arcū metæ antiquæ latericiæ dimidiata rotunditas apparet, quam metam Sudantē Victor appellat, quod ex ea aquas manaſſe aliquando fama ſit, unde plebs ex proximi theatri ſpectaculis ſitibunda, ſitim extingueret.

In huius uertice æneum Iouis ſimulachrum ſtabat: quod Maiores fœdera facturi Iouis ſimulachrum adhibere cōſuerint. Sed quia moleſtū erat, pręſertim ſi longinquis regionibus fœdera ferienda erant, ſimulachrum ſecum ferre, autem accerſere, ſimulachri loco ſceptrum adhibebant, quod Iouem deorum regem tanquam præſentem ſignificaret.

De

De Amphitheatro Titi Veſpaſiani, ac de templo Fortunæ & Quietis. Cap. VIII.

INter mōtes Cœlium & Eſquilias amphitheatrum fuit. Hoc Veſpaſianus ædificauit, poſtea Titus eiuſdem Veſpaſiani filius dedicauit, & exornauit, Thermis iuxtà celerrime extructis. Amphitheatrū, uulgo Coloſſeum à Neronis coloſſo, qui in porticu domus Neronis extructus erat, uocabant. In eodem Theatri loco Neronis ſtagna prius fuere, de quibus in ſequētibus, hoc libro. Amphitheatrū hoc etiam Arenam appellabant, quoniam ſolum arena ſparſum, ut decertaturi leuius caderent, minusq́; offenderentur: ſanguis denique citius abſorberetur, ne athletę, quo minus alacriter aduerſarium peterent, reformidarent: poſtremū ut uncti pugiles ea conſperſi, mutuo facilius apprehenderentur. Cauea ipſa, quæ ludorum diebus linteis opperiebatur, hominū octoginta millia capiebat. Verū de hoc uide plura apud Plinium,

Pomp.

Pomp. Lætum alioſq; rerum Romanarum ſcriptores.

Fuluius Flaccus ædem Fortunæ iuxta hoc Amphitheatrũ poſuit tanto ſplendore, ut uix aliud templum magnificentia Romæ cum eo cõferri potuerit. Pręter hoc etiam alia multa Romæ templa Fortunæ ſacra fuerunt.

Quietis templum ſimiliter in uia Labicana extructum fuit.

De Eſquilijs. Cap. IX.

ESquiliæ à Varrone, ſicuti etiam ab alijs in plures diuiduntur partes. Et ſingulis partibus olim à ducibus, qui ea inhabitarũt ante urbem cõditam, nomina ſunt indita: ut pars una Ciſpius, altera Oppius, tertia Septius, ſit dicta. Verũ de his copioſe Varro. A poſteris mutata ea nomina ſunt, ut audiemus. Eſquiliæ ab excubijs alij dictas putant: Nam cum Romulus Tatio non omnino conſideret, ne ſcilicet clàm circunuentus obtruncaretur, aut regno eijceretur, excu-

bias nocturnas habere cõſueuit. Alij ab aucupibus dictas exiſtimãt, qui illic quiſquilijs proiectis, auibus illuderent.

Partem illam montis quæ ſecundum Labicanam uiam, Quadraginta Martyrũ, Clementis, S. Petri in uinculis & Martini templis continetur, Carinarum nomine appellatam fuiſſe, probat Liuius. Ab ea parte, quoniam primum eſt inhabitata, merito auſpicandum uidetur.

De Carinis, Curia Veteri, & Noua. Cap. X.

CArinæ ſecundum modum & formam carinarum, ædificia erant, intra Telluris templum conſtituta. Ruinæ harum adhuc prope templum S. Petri in uinculis cernuntur.

Iuxta eundem locum Curia quoq; uetus à Romulo condita fuit. Noua uero prope Compitũ Fabriciũ ædificata fuit.

De thermis Titi, et Philippi, Statua Laocoontis, *Palatio Veſpaſiani, domo Balbini et Pompeij.* Cap. XI.

THermarum Titi Imperatoris ueſtigia non procul à templo S. Martini in

in montibus conſpiciuntur. Sunt namq; illic ciſternæ, quas Capaces, hodie uulgo Septem Salæ, à numero ciſternarum nominantur. Huc uſq; Aurea Neronis domus extenſa fuit.

Non longe ab eo loco, anno M. D. VI. Felix ciuis Rom. in uinea ſua Laocoontis ſtatuam reperit. Hanc ſummi artifices Ageſander, Polydorus, & Athenodorus Rhodij, ex uno lapide ipſum, liberos, draconumq́; mirabiles nexus, admirãdo artificio expreſſerunt, ſculpſeruntq́;. Nũc Vaticani in Palatio Veſpaſiani, apud Titi Thermas uiſit̃. Sed plura de hac apud Plinium. Hiſtoria ipſa apud Vergilium doctiſſime expreſſa habetur.

Poſt Titi Thermas, inter ortum & boream, ruinę aliarum quoq; apparẽt thermarum. Has Philippi Imperatoris fuiſſe ſignis quibuſdã illic inuẽtis confirmatur.

Supra Titi Thermas quidam Hadriani thermas collocant: quia hic locus adhuc Hadrianelus appellatur.

Balbini domus in Carinis fuiſſe autore Lampridio comprobatur.

Ibidē et Pompeij domus fuit, in qua Lenæus libertus eius grāmaticam docuit.

De Cliuo Virbio, domibus Ser. Tullij, Aurea Neronis, Vergilij, ac de turri Mecœnatis & eiuſdem Hortis, ſimulq́; de Fortunæ & Felicitatis templo. Cap. XII.

PArs ea Eſquiliarū, quæ S. Laurentij templo in Fontana imminet, Cliuus Virbius eſt appellata. Illic & Fagutalis lucus. in qua Ser. Tullij domus fuit.

Neronis Aurea domus, id ſpacij quod à Palatij ea parte quæ nunc S. Gregorij ædem, habet, inter Conſtantini arcum, Coloſſeum, Carinas, Eſquilias, & Mecœnatis hortos fuit, totum occupauit: Quæ cum ipſa quoq; Neronis incendio conſumpta eſſet: eam ubi reſtituit Aureā nominauit. Cuius amplitudo tanta fuit, ut in circuitu porticus triplices miliarias haberet. Stagnum præterea maris inſtar, ipſum denique circum ſeptum urbis ſpeciem

ciem præbebat, rura item, & uineta, paſcua, ſyluas, pecudum & ferarum omne genus. Domus ipſa et porticus auro perfuſa, gemnis diſtincta: deniq; nihil omiſſum quod ad uoluptatē luxūq; faciebat.

In ueſtibulo huius coloſſus, altus CXX. pedes. Hic Nerone defuncto, Soli dedicatus, nomen ipſum quoq; permutauit. Coloſſum autem ab omnium primo inuentore denominatum putant.

In eadē domo ædem Fortunæ quoq; incluſit Nero. Hæc dea ex lapide ſphengite, foribus ædium clauſis, totā domum illuſtrabat, tantum à ſe ſplendorem hic lapis prębebat. Hāc Ser. Tullius primus conſecrauit, & à Segetibus Seiam denominauit.

Apud Dioclitiani thermas, uia eſt quę ducit ad S. Antonij ędē in Eſquilijs, iſthic turris celeberrima Mecœnatis, in hortis eiuſdē cōſtituta fuit. Horti ipſi amœniſſimi in Cāpo Eſquilino erāt. In his Priapus, de quo multa Vergilius, colebatur.

Iuxta Mecœnatis hortos, Vergilij domus erat.

Felicitatis templũ in parte domus Aureæ, Neronis incendio abſumptum eſt.

Supra hortos Mecœnatis Aggeres Tarquinij Superbi, mirabile opus, conſtituti fuerunt.

De Siſimini Baſilicá, Cãpõ et foro Eſquilino, Luco Querquetulano, Iunonis Laciniæ, & Martis, de Fano & ara malæ Fortunæ. Cap. XIII.

BAſilica Siſimini in Eſquilijs apud ædem S. Mariæ Maioris fuiſſe memoratur.

Campus Eſquilinus, prope Mecœnatis turrim, inter montes, ſuper Aggeres, & urbis mœnia eſt. Campus hic olim Foculus, quod cadauera in eo comburerentur nominatus. At quum nidor ciuitati officeret, tota ciuitas, cũ Auguſto, communi conſenſu, campum Mecœnati donarunt, ex quo ille hortos ſuos elegantes admodum exornauit. De his Cicero, atq; alij multa.

Forum

Forum item Eſquilinum, in eodē mōte fuit.

Pars illa Eſquiliarum quæ reſpicit Lucum Querquetulanum, Iunonis Laciniæ lucum habuit.

In ijſdem Eſquilijs, Fanum & ara Malæ Fortunæ fuere.

In uia quæ ad portam Interaggeres ducebat, in ipſis Tarquinij aggeribus Gordiani arcus ex marmore, ornamētis triū phalibus conſpicuus fuit. Ex illius ruinis S. Gregorij in Damaſo templū extructum.

De cliuo Suburrano, Arcu Galieni, Macello Libyæ, uia Præneſtina, & Marij trophæis. Cap. XIIII.

IN capite Suburræ, cliuus Suburranus, ab ipſa Suburra nominatus, facilem in Eſquilias aſcenſum præbebat.

Mox apud ædem S. Viti, arcus triumphalis Galieni Imperatoris occurrit, ex lapide Tiburtino conſpicuus.

Prope hūc Lybiæ, uel, ut alij uolunt Liuianū Macellū fuit, hoc à Macello quodam

dam denominatū nonnulli uolunt. Qui cum in urbe latrocinia exerceret, depręhenſus, & à Cenſoribus damnatus, domus eius publicata, ut illic opſonia, & alia quę ad uictū ſunt neceſſaria uēderentur. Et ita à Macello, ut dictū eſt, nomen retinuit. Aliĳ à domo quæ ibi diruta Macellum cognominata, aliā in eiſdem ruinis ædificatā, prioris nomen retinuiſſe.

Hinc uia Præneſtina principium capit, ducitq; ad portam Eſquilinam.

In uia hac occurrit à ſiniſtra lateritia moles ſemidiruta, in qua duo trophæa marmorea erecta, id eſt, cum ſpoliĳs trunci excitati. Hæc à C. Mario triūpho Cimbrico erecta fuiſſe dicuntur. Quę cū Sylla diſiecisſet, C. Cæſar Dictator poſtea reſtaurauit. Locus hic ab incolis hac adhuc ætate Cimbrum appellatur. De trophæis conſule plutarchum, Valerium Max. & alios.

D:

De domo Aeliorum, Sacello Mariano, regione Ta bernola, Thermis & domo Gordiani, Baſilica Caij & Lucij, ac de Palatio Liciniano. Cap. XV.

AEliorum domus in eo loco ſtetit, ubi nunc monimẽta Mariana, & Sacellum Marianum eſt.

Eſquiliarum pars plana, Eſquilias inter & Cœlium montem Baſilicam'que Lateranenſem, hodie Merulana, pro Mariana, apud ueteres Tabernolæ regio dicebatur.

Prope S. Euſebij templum in Præneſtina uia, Thermæ & Gordiani domus ædificata fuit. Thermarum ruinæ adhuc cernuntur, unde facile earum amplitudinem ſplendoremq́ꝫ æſtimare licet.

Inter portam Eſquilinam & Næuiam haud procul à mœnibus, ruinæ quædam inſignes apparent. Hunc locũ uulgo Galutij thermas uocant. Sed iſthic olim inſignis illa Baſilica fuit, quã Cęſar ſub nepotũ Caij & Lucij nomine erexit.

Iuxta S. Balbinæ ædem, ad Vrſum Pileatum, Palatium Licinianum ſtetit.

De aqua Martia ſiue Traiana, & Iſidis templo. Cap. XVI.

AQuæ Martiæ ductus, per Tauriánam portam tranſiens, per Campum Eſquilínum, ad Díoclitianas thermas ín proxímos colles perducebatur. Hęc olim aqua Aufeía eſt appellata. Orítur autem ex Píconía fonte ín montíbus Pelígnorum, & per Marſos, et Fucínum lacū Romā labítur: ínter cæteras aquas quæ Romam influunt, frígidiſſima ſaluberríma〈que〉. Hanc Ancus Martius ín urbem perducere primum auſpicatus, excepít Q. Martíus Rex: Agrippa poſtremo aquæ ductum reſtituit.

Eadem Traíana quo〈que〉 uocata à Traiano, quí eam ín Auentínum perduxít. De aqua Martía, lege plura apud Plíníum & Frontinum.

Iſidis templum in Eſquilina regione à P. Victore ponitur.

De

De Suburra, domo Cæſaris, & Læliæ, ac de uico Patricio. Cap. XVII.

SVburra uicus frequentiſſimus, à foro Romano incipit, & rectà per forum Neruæ, ad cliuum Suburranum, de quo ſupra, hoc libro, unde uię Præneſtinæ initium eſt terminatur. Dicta eſt autem Suburra, quod ſub terrea Carinarũ muro fuerit, uel quod ſub urbe antiqua: uel, ut Varro exiſtimat, à pago Succuſano.

In Suburra uico Cæſaris domus prius dũ adhuc tenui fortuna cõtẽtus eſſet fuit.

Lupanaria quoque aliquot in eodem uico fuiſſe aliquãdo, ſcribit Martialis.

Vicus Patricius oblique, à Viminali ad Dioclitiani Thermas finitur. De hoc uico plura ſuperius libro præcedenti.

Lælia quoq; domus in eodem uico extitit, ut Martialis teſtatur.

De Suburra Plana, templo Syluani. Cap. XVIII.

VIminalis ab occaſu Quirinalis partem oppoſitam habet, ualli uero interiacẽti, planæ Suburrę nomẽ fuit.

Ad

Ad radices fermè Viminalis è regione S. Agathæ Syluani templum fuiſſe, multa extant indicia.

Decem item Tabernæ in eadem ualle fuere olim, à numero nomen ſortitæ.

Puteus quoq; D. Probę, in eodem colle, quem Proba iuxta S. Mariæ in Cãpo ædem ipſa fecit.

De Viminali, Palatio Decij, Lauacro Aggrippinæ, Thermis Olympiadis, & Nouati, ac de domo Q. Catuli, Craßi, & C. Aquilij. Cap. XIX.

VIminalem collẽ, Varro inter Eſquilias cõmemorat. Dictus eſt autem Viminalis à Ioue Vimineo, cuius aræ in eodem monte erant, uel à uiminum illic creſcentium copia.

In primo cliuo, apud S. Laurẽtij in Panis perna ædem, Decij Imperatoris Palatium olim ſtetiſſe, ex ruinis demõſtratur.

Non procul ab eodem loco, uerſus S. Vitalis templum, Agrippinæ matris Neronis lauacra fuiſſe memorantur.

Olympiadis thermę uerſus Suburram ponuntur

ponuntur, quarum ueſtigia in montis ſu percilio, adhuc deprehenduntur.

Nouitianæ itē Thermę, apud S. Pru=dentię templum, in monte Viminali ædi ficatæ fuerunt.

Habuit quoq; Viminalis tres nobiliſſi morũ domus præclaras, ſcilicet M. Craſ=ſi, Q. Catuli, & C. Aquilij. Harum ueſti gia adhuc in dorſo collis eiuſdem mani=feſta cernuntur.

In eodē olim ſacrificiũ quoddã celebra batur, quod Fagutal incolæ uocabant.

De thermis Dioclitiani, Bibliotheca Vulpia, Campo Viminali, porta Interaggeres, & Quirinali ualle. Cap. XX.

THermæ Dioclitianæ in dorſo Vimi nalis dirutæ cernuntur. Atq; ex ea=rundem ruinis facile magnificentiam, & ſplendorē earũ colligere licet. Has Diocli tianus & Maximianus Herculanus in=choarunt, in quibus extruendis XL. mil lia Chriſtianorum ſeruili cõditione mul tis annis laborarunt. Hæ poſtea à Con=ſtantino

ſtantino & Maximiano nouis Imperatoribus abſolutæ atque dedicatæ. de inani thermarum ſumptu, quem impenderũt Romani, lege Senecã, qui eum pulcherrimè depingit.

In iſdem thermis Vulpia bibliotheca, ab Hadriano, uel; ut alij uolunt à Traiano eò translata fuit, in qua libri lintei, elephantiniq́ꝫ, principum geſta, s. c. autore Pollione conſcripta erant.

Poſt thermas ſuper Tarquinij Superbi aggere, Cãpus Viminalis ad mœnia uſqꝫ diffunditur. Ibidẽ Interaggeres porta adhuc clauſa cernitur. Tametſi in Cãpo Eſquilino poſita uerisſimilius uideatᷣ.

Ibidem aquæ ſalientis puteus, quẽ Viuarium incolæ uocãt, ad hũc in eodem Campo animalia multifaria ab iſdẽ includebãtur. Latibula ferarũ adhuc quoqꝫ eorũ conſpiciũtur. Ex quo etiã apud nos loca altilibus nutriendis accommodata uiuaria uocare conſueuimus.

Interſtitium inter Dioclitiani thermas

&

& Conſtantini arcum, Vallis Quirinalis appellatur. In hac Romulū Proculo occurriſſe tradunt.

In eadem Fortunæ Publicæ ædes ſacra fuit.

De monte Caballo, Quirinalis etymologia, Turri Militiarum, Balineis Pauli, Sacello Neptuni Thermis Conſtantini, de domo & uico Corneliorum. Cap. XXI.

MOns quem hodie Caballum uocāt, Quirinalē ueteribus dictum, multis indicijs & rationibus probatur, adeo ut nemini, rerum Romanarum perito, hic dubium relinquatur.

Quirinalis igitur mōtium ordine ſextus, à fano Quirini, Varrone teſte, nomē trahit. Secundum alios à Quiritibus, qui cum Tatio Curibus uenientes, in eo caſtra poſuerunt. Collis hic oblongus: nam etiam eum collem complectitur, qui inter Collinam & Collatinam portam eſt. In hoc Lunæ Obeliſcus, literis Aegyptiacis inſcriptus: Secundum latitudinem à ſepten

ſeptentrionem in meridiem uſq; ad turrim, nunc Comitum, porrigitur.

In primo cliuo, ſupra Traiani forum, Turris Militiarũ occurrit: ubi olim Traiani milites ſtationem habentes, turri nomen dederunt.

Eodem cliuo Pauli Balinea extructa: Qui locus uocabulo corrupto, hodie Bagnanapoli appellatur.

In deſcenſu Quirinalis Suburram uerſus, Sacellum Neptuni aliquando ſtetit, id quod ex picturis & ueſtigijs illic repertis apparet.

Hinc ſeptẽtrionem uerſus Conſtãtini Thermas fuiſſe, ruinæ eius loci probãt.

Domus Corneliorũ, in Corneliorum uico, qui adhuc nomen retinet, extructũ fuit. Verum de his alibi quoq; plura.

De *Saturni, Bacchi, Solis & Quirini templo, & Porticu, Capitolio ueteri, Sacello* Iouis, *Iunonis, & Mineruæ, et de domo* Pomp. *Attici.* *Cap.* XXII.

IN Corneliorum uico, de quo proxime mentio facta, ſtatuæ duæ coloſſeæ erant,

erãt,ſenum duorum,hi nudi,manu cornucopiæ tenent. Has Saturni & Bacchi ſtatuas fuiſſe putãt,cum etiam in propinquo illorũ tẽpla ſtetiſſe certũ ſit, & multis indicijs,ipſis quoq; ruinis,cõprobetur.

E regione Conſtãtini Thermarum, in montis ſupercilio,dimidiata ex marmore turris,quam Meſam incolæ uocant,uidetur. Hanc ex Solis ornamentis ab Aureliano excitatis fuiſſe putãt. Coluit nãq; hic Imperator Solẽ præcipue, ideoq; in numiſmate, SOLI INVICTO, inſcriptionem habet. Et mater eiuſdem, Solis ſacerdos, & ob id templũ Soli excitauit.

In dorſo montis,prope dictas thermas equi duo apparent, Praxitelis, & Phidiæ opera cõſtituti. Hos Tiridatis regis fuiſſe tradunt, & Romam translatos.

Ea Quirinalis pars quæ Martiam uallem reſpicit, mõs cum templo Clatræ & Apollinis uocitata eſt.

Haud longe iſthinc, poſt collem hunc alius ſurgit cliuus, ubi Capitoliũ uetus,

ſacellum Iouis, Iunonis & Mineruę fuiſſe, uetuſtis literis compertum.

A dextra, è regione locorum iſtorum, ad S. Vitalis ædem, Pomponius Atticus domum, ab auo hæreditate acceptam, cognomento Pamphilianam, inhabitauit. Hæc admodum amœna propter ſyluam quæ illi imminebat fuiſſe ſcribitur.

Eo loco poſtea Quirini templum conditũ, quod perpetuo clauſum, quo arcanũ eſſe ſignificabant, Romulus humi ne iaceret, an in deorũ numerũ relatus eſſet.

Iſtic & porticus nominis eiuſdem fuit, ubi componendorum negotiorum, & ſponſaliorum trãſigendorum cauſa conconueniebatur.

De Alta Semita, domo Sabini, Vico & ſtatua Mamurri, foro & hortis Salluſtij, ac de Campo Scelerato. Cap. XXIII.

ALta Semita, à Thermis Conſtantiani, ad portã Viminalem, per Quirinalis dorſum producta, quadrato lapide ſtrata fuit.

In

In eadẽ uia ad Malum Punicum, Flauij Sabini domus fuit: in qua Domitianus natus fuiſſe commemoratur.

Vicus Mamurri, & eiuſdem ſtatua ad S. Suſannæ templum olim extitiſſe confirmatur.

Non longe ab eodem templo Salluſtij forũ, & horti elegantiſſimi ad Campum Sceleratũ, prope Collinam portã diffundebãtur Hortorum & Tiburtinæ uillæ adhuc ueſtigia extant, in ualle profunda, inter mõtem ipſum, & uiam quæ ad portam Salariam uiã prębet. In colle, Salluſtij domus conſpicitur. Hæc ab incolis Saluſtrium appellatur. de his uide Ciceronem & alios.

Vltra hortos Salluſtij, prope Collinam portam, locus eſt editus, illic olim Veſtales inceſtus condemnatæ, & uiuæ ſepultæ, ex eo totus ille cãpus, & uia ipſa quæ ad hunc ducit, Sceleratus eſt appellatus.

De tẽplo Salutis, Dij Fidij, Fortunæ Primigeniæ, Honoris, Herculis, Quirini, & Senatulo mulierum. Cap. XXIIII.

QVirinalis ſacras ędes plurimas habuit, licet harũ certus locus hodie ignoret̃, ueluti Apis, & Salutis, à Fabio pictore tẽpla depicta, ea Claudij tẽpore incẽſa ſunt. A Iunio Bibaculo Dictatore cũ triumpharet de Equis, uota, Cẽſor locauit, ſecundo Dictator dedicauit.

Sanctus & Fidius dij Sabinorum fuerunt. Hos, domo migrantes, ſecum cum omni ſupellectili in mõtem Quirinalem tranſtulerunt. Idq́ꝫ numẽ uerbis quidem trinum, re unicum eſſe dixerunt. Tribus igitur ipſis templo uno in hoc mõte ædificato, unius Sancti nomine appellabatur. Obtinuitq́ꝫ huiuſmodi nominis opinio ſanctitatis magnã uim obtinere iuſiurandum, quo in trino & unico Numine Medium quis Fidium affirmaret.

Fortunę Primigenię in eodẽ mõte Domitianus prætor urbanus templũ poſuit.

Herculis

Herculis præterea templa, & Honoris in eodem monte fuere.

Senatulum item mulierum in Quirinali fuit, ubi prius quotannis ſolennibus diebus matronarum conuentus fiebāt.

Agonalia etiam in Quirinali celebrata fuiſſe, memoriæ proditum eſt.

De Foro Archimonij, Pila Tiburtina, domo Martialis, Circo Floralium, Floræ templo, Officinis minij, & Cliuo publico. Cap. XXV.

INter collem Hortulorum, (de quo ſupra libro primo, & capite ſequēti) & Quirinalem, uallis quadrata, & oblonga eſt, in eius parte, quæ Clatræ & Apollinis mōti ſubiacet, Archimonium forum eſt. Nam ædi quoque in eodem loco hodie conſtitutæ S. Nicolai, cognomētum de Archimonijs eſt.

Haud multo poſt locus eſt, Pila Tiburtina cognominatus. Illic domus Martialis ſtetit, ut ipſe Martialis teſtatur.

Hanc Circus Floralium ſequitur, ubi quotannis in honorem Floræ deæ, Flo-

ralia feſta celebrabantur. Flora autẽ Romæ ſcortum inſigne fuit, quæ cũ arte meretricia ingentes opes congeſſiſſet, Pop. Rom. hæredem conſtituit, ea tamen ſub conditione, ut annis ſingulis, eius diem natalem celebrarent. Verum quum hoc Senatui ridiculum uideretur, pudẽdæ ſcilicet rei dignitatẽ tribuere, deam Floram, quæ floribus pręeſſet confinxerunt & eam feſtis his, ut arbores & fruges bene floreſcerent, ac prouenirent placabant. Huic deæ templum etiam conſecratum fuiſſe legimus.

Mox Officinæ minij conficiẽdi occurrunt. Iuxta has etiam cliuus Publicus.

De Colle Hortulorum, templo Solis, et ſepulchro Neronis. Cap. XXVI.

HOrtulorum collis pauca memoratu digna cõplectitur. Inter quæ domus Pincij Senatoris, qui et portę et mõti cognomẽ fecit, hodie enim mõs Pincius, & porta Pinciana dicit̃. Domus ueſtigia, ad murũ antiquũ in eodẽ loco cernũtur.

Ad

Ad eoſdem muros moles, forma hemicy cli occurrit, quam Solis templum fuiſſe autumant.

In eodẽ colle è regione ſepulchri Mar celli, in uia Flaminia, in Domitiani ſepul chro, Neronis quoq; ſepulchrũ extitit.

Hortulorum autem collis, à hortis, qui ſub ipſo, olim perpetuis irrigui aquis fer tiliſſimi erant, nomen accepit. Ex colle hoc magiſtratum petituri in campũ Mar tium olim deſcendebant.

DE VRBE PLANA ET THEATRO IN GENE= re. Liber Sextus. CAP. I.

VT certius quid quoq; loco pla næ urbis cõſtitutum fuerit, ſci ri poſſit, linea recta à Capito= lio, per Pantheona ad Tybe= rim prope S. Rochi ædem ducatur. Itaq; urbs propemodum in duas partes æqua les diſtributa: altera pars à fronte & latere Tyberim: altera à foro Traiani, uſque ad

portã Flumẽtanam, ad Quirinalis, Hortulorumq́ collium radices conſtituetur.

A theatro Marcelli igitur initio capto, ut hactenus, loca ipſa recenſebunt. Theatrum itaq; uox Græca, uiſorium Latinè dici poſſet. Primum autem apud Athenienſes theatra ſunt inſtituta, & id propter agricultores, qui diebus feſtis templa deorum obibant: poſtea Romæ inſtrui cœpta, à M. Scauro, ligneum, & omnium maximũ primum ædificatum eſt: Cauea enim hominũ octoginta millia capiebat. Facta deinde theatra uerſatilia, quæ modò hanc, modò aliam faciem oſtenderẽt. Sed de theatris uide Caſſiodorum & Vitruuiũ, qui copioſe de his ſcripſerunt, à quibus ſcilicet inſtituta primũ, & quomodo ædificata fuerint.

De Theatro Marcelli, & Bibliotheca, de porticu & curia Octauiæ. Cap. II.

AVguſtus multa ſub alieno nomine ædificauit, ut paſſim ab autoribus ſcriptum inuenitur, inter quę etiam

Theatrum

Theatrũ Marcelli nepotis ex ſorore Octa uia fuit. Huius pars adhuc inter Capito-liũ, & Tyberim, ubi nũc Palatiũ Sabello rũ eſt, cernitur. Capiebat autẽ hominũ octoginta millia. De hoc Theatro uide plura apud Aſconium.

Iuxta ipſum theatrum, Octauię porti-cus, ab eodem Auguſto in gratiã Octa-uiæ ſororis excitata. In ea Proſerpinæ ra-ptus, Bacchus, & Satyrus, Praxitelis ope ra fuere. Apollo, Diana, nouẽ Muſæ Ti-marchitis opera. In hac porticu etiam Iu nonis ædem ponit Plinius, & eiuſdem deæ ſimulachrum.

Iuxta eandem porticum Octauiæ Cu ria ſtetit, & in ea Cupido fulmen tenens. Hæc curia olim id ſpacij, quod hodie D. Nicolai in Carcere, & S. Mariæ in Porti cu occupabat.

Marcello defuncto, Octauia mater eius prope Theatrũ Bibliothecam inſtituit. Primus autẽ Pyſiſtratus tyrannus Athe-nis omnium diſciplinarum libros publi

cè legendos poſuit, Romæ uero Aſi-
nius Pollio.

De Circo Flaminio, & templo Apol-
linis. Cap. III.

CIrcum Flaminiũ in eo loco fuiſſe, ubi hodie Apothecæ obſcuræ ad ædem S. Catharinæ, ueſtigia adhuc demonſtrant. Dictus eſt autem Flaminius circus, quod circũ Flaminium campum ædificatus fuerit: uel à Cos. Flaminio, qui ad Traſimenum lacũ occiſus eſt. In hoc ludi Apollinares, equeſtresq́ celebrabantur. In hunc etiam Senatus ſæpe conſultandi gratia ex Capitolio deſcendẽs conuenire conſueuit. Neptunus quoq; ædẽ in eo ſacram habuit.

Apollinis templum in eodem loco fuiſſe oſtenditur, ubi nunc S. Mariæ templum eſt ſub Capitolio, inter Forum Holitorium, & circum Flaminium, prope portam Carmentalem.

De

De Vulcani, Martis, Bellonæ, Herculis, Iouis Statoris tẽplo, de Columna Bellica, Ara Neptuni, Porticu Corinthia, & Coloſſo Martis. *Cap.* IIII.

IN Circo Flaminio templa deorum celeberrima fuere, uelut Vulcani, Martis, & Bellonæ quod uerſus portam Carmentalem fuit.

Ante Carmentalem portam, columna marmorea ſtetit, hãc Romani Bellicam cognominarunt: Erat enim belli inferendi index. Romani antiquitus hunc morẽ belli indicendi retinuerũt: quod Pręco, aut ex Fœcialibus unus in eã terram, cui bellum illaturi erant, cum alijs ſignis, haſtam conijciebat: uerum cum imperio propagato remotiſſimis nationibus bellum ſæpe indicendum eſſet, ne eſſet neceſſe, ut dixi, haſtam in eam proijcere, in dictam columnã, uerſus eam partẽ, quò profecturi erant haſtam, figebant.

Herculi Magno, cuſtodi circi Flaminij, ædem in eo conſtituerunt, is enim in aditu, ab ea parte, ubi nunc S. Luciæ in

Apothecis

Apothecis obſcuris templum eſt, poſi-
tus fuit.

M. Fuluius Herculi Muſarũ, templum ex cenſoria pecunia poſuit. Audiuerat namq; in Græcia Herculẽ Muſagetem, id eſt, ducem, comitemq; Muſarum eſſe. Idẽ Fuluius omnium Camœnarum ſimulachra ex Ambracienſi oppido Romam tranſtulit, & ſub Fortiſſimi numinis tutela conſecrauit, ut mutuis auxilijs iuuarẽtur, quies Muſarum Herculis defenſione, & uirtus Herculis uoce Muſarũ. Hãc ędẽ uetuſtate deformatã, reſtituit Martius Philippus, Auguſti uitricus.

In eodem circo etiã Iouis Statoris templum fuiſſe uolunt.

Ibidem & arã Neptuni, quæ olim ſanguine manarit, extitiſſe indicijs quibuſdam colligunt.

Octauius porticum, ab æreis columnis Corinthiam uocatam, excitauit. Hęc inter circum & templum S. Nicolai ſtetit: & Chalcaria quoq; appellata fuit.

Coloſſus

Coloſſus Martis, apud circum Flaminium, in templo Bruti Callaici fuit.

De Porticu Mercurij, et Octauij theatro, domo, atrio, & Porticu eiuſdem, ac de templo Veneris Victricis. Cap. V.

INter circum Flaminium et Tyberim, in ueſtibulo, nũc ædis S. Angeli in piſcina, porticus extat, Mercurio, uel, ut alij uolunt, Iunoni ſacra. Hanc igne exhauſtam, L. Septimius Seuerus reſtituit. Porticus uero quæ in platea Iudæorum, quam Ceuram uocant, Seueri Imperatoris fuiſſe uolunt.

Pompeius inter Marcelli & Hadriani molem omnium primus mãſurum theatrum extruxit, alia enim, ſpectaculis et ludis finitis demoliebantur, & cum opus erat, noua excitabantur. Hoc theatrum cũ Pompeius magna ex parte abſoluiſſet, Caligula extremam manum impoſuit. Poſtea Theodoricus Oſtrogatorum Rex inſtaurauit. Capiebat autem & hoc hominum LXXX. millia.

Prope

Prope hoc theatrum, etiam atrium, ſeu Curia fuit: Atrium hoc nũc Satrium uocãt: & Pompeij domus, & ante domum porticus. Hæc Pompeij ædificia, Philippo ludos ſcænicos celebrãte, igne cõſumpta ſunt. Iuxta idem Theatrum, D. Claudius Tiberio Cæſari arcũ marmoreum excitauit.

Veneris Victricis templum in eodem theatro fuiſſe aiunt.

De Thermis Agrippinis, Pantheone, eiusq; porticu, ac Boni Euentus templo. Cap. VI.

A Pompeij arcu uerſus ſeptentrionẽ, thermæ Agrippinæ occurunt harũ ueſtigia in eo loco, qui nunc Cyambella ab incolis appellatur, conſpiciuntur. Agrippinæ autem ab ipſo Agrippa, qui eas ædificauit denominatæ ſunt. Lege Plinium Nat. Hiſt.

Prope prædictas thermas templum antiquiſſimum, & inter urbis uetuſta templa, hodie nobiliſſimum, ferè integrum adhuc manet, hoc, quia omnibus propemodum

modum dijs ſacrum erat, Pantheona uo care placuit, hoc mundi, id eſt, ſphærica forma fuit. Hodie S. Mariæ Rotũdæ uocãt. Huius templi ſæpe Plinius & alij me minere, ad quos lectorem remittimus. In huius templi pronao Auguſti & Agrippæ ſimulachra fuere. Martis quoque, & Veneris. In Veneris ſimulachri auricula Cleopatræ unio prætioſus pendebat. Mineruæ item ſimulachrũ Phidiæ opus. Hercules inſuper, ad cuius ſimulachrũ Pœni humanis uictimis ſingulis annis olim ſacrificabant. In templum hoc multis gradibus, ſicut & in cætera, aſcendebatur: à ueteribus enim tẽpla in ſublimi extruebantur, & unico tantum aditu. Porticum huic templo Agrippa addidit, opus admiratione ſumma dignum, hæc à quibuſdam Prothyron appellabatur. Et Porticus nihil aliud ſignificat, quàm πρὸ τῆς θύρας ornamentum aut ueſtibulum. De hac quoque multa hinc inde tradidere ſcriptores. Hoc templum primum D.

Hadrianus,

Hadrianus, poſtea Antonius Pius in-ſtaurarunt.

Templi Boni Euentus ueſtigia adhuc quadrata & oblonga perſpiciuntur inter Mineruæ, & S. Euſtachij plateas. Hic deus olim colebatur ut omnia proſpere feliciterq́ꝫ euenirent. Simulachrum eius habitu pauperis, dextra pateram, ſiniſtra ſpicam tenentis erat.

De thermis Neronianis, & Alexandrinis, & de Circo qui Agon dicitur. Cap. VII.

POſt S. Euſtachij ædẽ, inter Pantheonis et Longobardorum plateas, thermarum & fornicuum Neronis ueſtigia cernuntur.

Prope has Alexãder alias nouas, aquam quam Alexandrinam uocant, inducta, excitauit, ſplendidas admodum & amœnas, de quibus multa Lampridius. Iuxta has Hadriani thermas fuiſſe quidam exiſtimant, & in eo loco, ubi S. Aloiſij templum eſt collocant.

In urbis Planæ parte celeberrima ueſti-

gia

gia circi ſpacioſiſſimi, quę hodie Agonẽ uocãt, cernũtur: ſic dictus, quòd Agonalia, à Numa in Iani honorẽ inſtituta, in eo ad diẽ IX. Ianuarij celebrent, uel quòd omnis generis ſpectacula, quæ à Græcis agona dicuntur, in eo edere conſuetudo fuerit. Hunc à Nerone uel Alexãdro extructum uolunt: utpote quorum alia quoqꝫ ornamenta in eodem loco fuerũt: cõſueuerunt enim Principes ferè in uno loco monimenta ſua ponere.

De Neptuni templo, Terento, Ara Ditis, ac Palude Caprea. Cap. IX.

IN ripa Tyberis, ubi nũc S. Blaſij, olim templũ Neptuni ſtabat: id ab Hadriano reſtitutum. In eo tabulæ quæ naufragia picta habebant, reponebantur.

Terentus in campo Martio locus eſt, eò ſic dictus, quòd in eo ara Ditis occulta eſſet, uel, quod aqua Tyberis profluẽtis ripas eius loci tereret: Aut quòd Euander ex Arcadia in eum locum profectus, cum claſſe conſtitiſſet.

Illic Proſerpinæ etiam aram ſub terra bello Albano, ut ipſis ſolis cognita eſſet, occultauerunt.

In eodem Campo Palus Caprea quibuſdam fuiſſe uidetur, ubi Romulus ſubita tempeſtate exorta, è medio ſublatus eſt. De qua re Liuius.

De domo Coruina, uia Lata, & templo Iſidis. *Cap.* X.

ALtera urbis Planæ pars, ſecũdum radices Quirinalis, à foro Traiani ad portam Flaminiam producitur.

In ea parte urbis, prope Capitoliũ domus Coruina ab ea gente ædificata fuit, & in hanc uſque diem uetuſtum nomẽ reſeruat, Macellum namque Coruorum uulgo dicitur.

Ab ea domo ad Septa campi Martij uia Lata, antiquo nomine retẽto, producitur. In eadem uia S. Mariæ templum, cognomento, in uia Lata.

In eadem uia Iſidis templum olim conſtitutũ, prope Septa ad S. Marcelli ædem fuiſſe

fuiſſe dicitur. Iſis autem Aegyptiorũ dea fuit. Ea quoq; Romæ cum Oſiride, qui Serapis eſt cognominatus colebatur. A quibus Iſeum & Serapeum loca publica in regione Flaminia fuerunt. In Iſidis autem templo cum inceſtus cõmiſſus eſſet, Tiberius ſacerdotes eius templi crucibus affigi, & templum euerti iuſſit. Fuerunt etiam alia templa huius deæ Romæ. Caracalla enim eius ſacra Romam tranſtulit, & ſumma obſeruatione coluit.

De arcu Camilli, templo Mineruæ, & foro Suario. Cap. XI.

DEſcendenti à uia Lata, Pantheona uerſus, arcus antiquiſſimus occurrit, hunc Camillo quidam, ſed falſò, erectum putant, nam eius tẽpore arcus adhuc longo pòſt tẽpore in uſu nõ erãt, neceſſe eſt ergo alterius fuiſſe Imperatoris.

Mineruæ templum inter arcum hunc et Pantheona extruxit Cn. Pompeius, in quo omnium ſuorum geſtorũ ſummam breuiter complexus eſt, & alia in hono-

rem urbis Rom. inſignia in eo cõſtituit, atq; exornauit. De hoc lege Plinium.

Ad Quirinalis radices, in Columnenſium hortis, prope cliuũ, qui nũc in montẽ Caballum ducit, forum Suarium olim fuerat. Suarium autem à ſuibus in eo uenundãdis dicitur. Varro namq; teſtis eſt, ueteres loca cõſtituta habuiſſe ubi res peculiariter uenderent, & ab iјs rebus locis ipſis quoq; nomina impoſita: Sic à bouibus, forum Boariũ, à piſcibus Piſcarium, à ſuibus Suarium, ab holeribus Holitorium forum uocatum, &c.

De Campo Martio, ſiue Tyberino. Cap. XII.

QVoniam libro primo, de campo Martio, ſatis ubi fuerit declaratũ eſt, non erit neceſſe hic repetere. Verum unde dictus ſit Martius, breuiter hoc loco conſiderãdum. Dictus eſt igitur Martius, quod Marti ſacer eſſet. Nã Tarquinijs regno eiectis, quicquid agrorum & fructuum quoq; habebant, iјs qui nullos habebãt agros diuidebãt, unico campo

po Martio excepto, hic quoniam Marti dicatus fuit, ut in eo ludi fierent, & iuuentus exercitaretur, fructus quoq;, qui tum forte creuerant, ſacros exiſtimabant, fas igitur nō eſſe putabāt eos diſtribui, ſed in Tyberim conijciebant, unde nata eſt inſula Tyberina, de qua infra, libro ultimo. Hoc campo igitur, præter natiuā loci pratorūq; amœnitatē, ornamenta etiā, & ſtatuæ illuſtrium uirorum in eo erigebātur. Et ex Capitolio, cum ille locus anguſtus nimium eſſe cœpiſſet, propter ornamentorum, quæ quotidie inferebātur, multa ex eo in Campum Martium trāſlata ſunt. Hic cāpus Tyberinus dictus ab antiquis, ſicut etiā Tyberis Martius.

De porticu, templo, columna, & Palatio Antonini Pij, ac de Septis, ſiue Ouilibus. Cap. XIII.

INter Sciarræ Pantheoniſq; plateas, iuxta S. Stephani templū in Trullio, porticus cernitur, quā pleriq; propter eiuſdem templi propinquitatem, Antonini Pij fuiſſe arbitrantur. Columna inſuper

Antonini haud procul diſtat. Hanc Colchis inſtar Traiani columnæ (de qua ſupra) altiſſimã excitauit. Inter columnam hanc, et porticũ, hic Imperator Palatium quoq; inſigne habuiſſe memoratur.

Inter eandem columnam & aquã Virginem Septa Campi Martij fuiſſe dicuntur. Erant autem Septa, loca tabulis ligneis incluſa, & undique uallata, in quibus Pop. Rom. in Magiſtratus creatione ſuffragia laturus includebatur: Eadẽ ob ouilium ſimilitudinem, Ouilia ab aliquibus ſunt appellata: Hęc à Liuio iuxta uiam Fornicatam Flaminiãq; ponũtur.

De monte Citatorum, Villa Publica, Templo Neptuni, & Ponte in Campo Martio. *Cap.* XIIII.

SVrgit inter Columnã Antonianam, & S. Laurentij in Lucina ædem, tumulus, qui nunc Citorus, pro Citatorum appellatur. Nõ quod mõs eſſet, ſed quod in eum, tanq; in mõtem, Pop. Rom. Magiſtratibus creãdis ſuffragia laturus conueniret. Sunt qui Acceptorium à ſuffra

gij

giјs accipiendis: ſiue Septorum, à proximis Septis nominatum exiſtimant. Hũc colliculũ ex ruinis porticus alicuius, aut uillæ Publicę creuiſſe uolunt. Fuit enim olim Villa Publica in modũ Curiæ, domus ampla: in hãc Legati hoſtium, quibus neque in urbem patebat aditus, neque in Græcoſtaſi hoſpitium concedebatur, recipiebantur.

Iuxta Septa, templũ cum Porticu pulcherrima Neptuno exornauit M. Agrippa, ut autor eſt Dionyſius.

Apud Citatorum collem, & Antonini columnã, põs iuxta Septa erat, per quẽ citati datis ſuffragiјs, ne laturis ſeſe immiſcerẽt, et cui tuliſſent ſuffragium, ſignificare poſſent, tranſeũtes ſeparabantur.

De aqua Virgine, Lacu & Aede Iuturnæ, ac Pietatis. Cap. XV.

AQua Virgo, quæ adhuc potu ſuauis antiquum nomen retinet, prope Salarium pontem concipitur, & profundiſſimo ducta cuniculo, per Collati-

nam portam influens, ſub Hortulorum colle attollitur: deinde arcuato opere per Martium campum deducta, multis accolis aquam in uſum adminiſtrat, & Lucullanis hortis finitur.

In Martio campo etiam Iuturnæ, Turni ſororis fons & lacus aqua ſaluberrima fuiſſe dicitur: & hāc Nympham à iuuando Iuturnā dictam, recte affirmāt, quòd hæc ægrotos iuuare putaret. Locus ipſe corrupto uocabulo, hodie Lotreglio appellatur. In eodem campo, ubi nunc S. Saluatoris tēplum eſt, Pietatis olim extitiſſe memoratur.

De arcu Domitiani, Obeliſco campi Martij, & Amphitheatro Claudij Imperatoris. Cap. XVI.

ARcus triumphalis mutilatus, ornamentiſq; omnibus nudatus, inter S. Syluestri & Laurentij in Lucina ædes ſacras, uiam amplexus Flaminiam, Domitiano Imperatori adiudicatur. Hinc, præter alia indicia, illi addicunt, quod is Imperator multos ubiq; arcus excitauit.

Hunc

Hunc autem arcum Tripolim uocant, ut qui à tribus ciuitatibus deuictis nomen acceperit.

Obeliſcus quoque in Campo Martio quem Auguſtus ex Hieropoli Aegypti ciuitate Romam tranſtulit. Et prẹter inſignia, & inſcriptiones mirabiles quæ in eo uidebantur: Auguſtus quoq; alia, nõ minori admiratione ornamenta adiecit. Sed de his legere Plinium præſtat.

Claudius Imperator iuxta Septa in cãpo Martio amphitheatrum, ſtatuis & colũnis pulcherrime exornatũ ædificauit.

De Valle Martia, Palatio, & Porticu Auguſti, de Domitiani Naumachia, & Flauiæ gentis templo. Cap. XVII.

VAllis Martia à campo Martio nomen habet, inter Tyberim & Hortulorũ collẽ iacet, in hac, loco cæteris depreſſiori, Domitiani Naumachię, ubi nauales pugnas olim cõmiſit, apparẽt. Hoc loco antea Auguſti Naumachiã fuiſſe, ueriſimile eſt, quę cũ à Domitiano repur

gata eſſet, ab ipſo poſtea nomen retinuit. Lege Suetonium.

Iuxta hanc Naumachiã, Flauíæ gentis templum fuiſſe putatur.

In hoc campo Porticũ, & Palatiũ Auguſti ædificatã fuiſſe, probat Iulius Capitolinus.

De Auguſti Mauſoleo, & iuxta eum Obeliſcis duobus, deq; Marcelli ſepulchro. Cap. XVIII.

AVguſtus in ualle Martia, inter uiã Flaminiam, & ripam Tyberis, iuxta S. Rochi ædem, Mauſoleum ſibi & omnibus Imperatoribus, toti deniq; genti ſuę ſepulcrũ inſtituit. Moles hæc inſtar turris eſt, quę ad portã Populi cõſtituta, et ſpoliata ſuis ornamentis cernitur: quã Marcelli ſepulchrum fuiſſe uolunt. Mauſoleum autẽ propter Mauſolei regis Cariæ ſepulchri ſimilitudinem, quod ei Artemiſia uxor extruxit, ſuum etiã cognominauit Auguſtus. Lege Caſſiodorum, Strabonem & alios eadem de re.

Iuxta

Iuxta Auguſti Mauſoleum, obeliſcos duos fuiſſe teſtantur ruinarum ueſtigia.

De Via Flaminia, Trophæis Marij, & quibuſdã alijs ornamentis campi Martij in genere. Cap. XIX.

CN. Flaminius, M. Lepidi collega, deuictis Liguribus, uiam Flaminiã ſtrauit. Hæc à Placentia per Naruiã, Fulgineum, Nuceriam, Callium, Fortunæ fanum, Piſaurum Ariminum ducebat. Vide Liuium & Suetonium.

Inter Auguſti Mauſoleũ, collẽq; Hortulorum, trophæa Marij de Iugurtha fuere. Trophæa autem Varrone teſte, à τροπὴ, uoce græca, quæ fugam ſignificat, dicta ſunt, quod hoſtium in fugam conuerſorum occiſorumq; ſpolia & exuuiæ in ſtipitibus ſuſpendi conſuetudo eſſet. In Campo Martio, Syllæ Hirtij & Panſæ, Iuliæ, Britannici, Druſi, D. Claudij, & aliorum fortium uirorum ſepulchra fuerunt. Alia itẽ innumera ornamẽta, de quibus ſupra quoq; hoc libro.

DE TYBERINO FLVMINE. Liber Septimus. CAP. I.

SEquebatur iam ordine Ianiculum totaq́ꝫ Transtyberina regio, ſed quoniã hæc à reliqua urbe flumine Tyberi ſeparatur, de eo quoq́ꝫ pauca quædã dicere conuenit. Et primum quidem nominis ratio explicãda eſt. Tyberim igitur ἀπὸ τῆς ὕβρεως dictum exiſtimant. Siculi enim quũ Cartaginenſes olim prælio ſuperaſſent, ut eorũ ciuitas firmior eſſet, foſſam & aquã circumduxerunt, quam in hoſtium contumeliam, ὕβριν uocarumt. Iidem cum iuxta Romam poſtea caſtra poſuiſſent, flumini hoc idẽ nomẽ impoſuerũt, prius Albula illi nomẽ erat. Alij à Tyberi, rege Thuſcorũ qui in ripis eius occiſus eſt. Varro à Tyberi regulo Veientiũ uicino, Tyberim nomẽ accepiſſe exiſtimat: In ſacris Tyberinus, communi ſermone Tyberis, in poëſi Tybris legitur. Antiquis etiam

etiam Rumon, quaſi ripas ruminans, dicebatur. Vna urbis parte Terẽtus, quòd ripas tereret appellatus. Oritur autem in Apennino ſupra Arnũ, tenuis primum: & anteq̃ Romã intrat, XL. amnibus in ſe receptis, ita auctus excreuit, ut onerarię maritimæq́ naues, in eo Romã uſq; pertrahi poſſint. Hic Thuſciam ab Vmbris, Sabinis, & Latinis dirimens, urbem à ſeptentrione ingreditur, à meridie inter Hoſtienſem, & Portuenſem, à dextris Ianiculum, à ſiniſtris urbẽ relinques, prope Hoſtiã in mare Tyrrhenũ uno oſtio exoneratur. In ripa huius, tanq̃ numini ſacra, nihil ædificare licebat. Aluei quoq; & riparum, cuſtodes cõſtituti erant. Sed de flumine hoc Plinius & alij multa memorię tradiderunt.

De Pontibus ſupra Tyberim extructis. Cap. II.

CVm Tyberis, ut dictũ eſt, adeo profundus ſit, ut etiã naues maximas ferat, pedibus tranſiri nequit, ergo pontibus inſtructis, urbem Trãstyberinæ regioni

gioni cõiungere neceſſe fuit. Primus itaque Hercules Gerione occiſo, põtem in eo loco, ubi poſtea Sublicius conſtitutus eſt conſtruxit. Ante urbẽ cõditam etiam pons Sacer uocatus, Tyberim tranſibat, in quo homines deijciendo in Tyberim, Saturno ſacrificabatur: Sed eo ſacrificãdi ritu per Herculem abrogato, iuſſit ſirpea hominum, ſimulachra quæ Argeos uocabantur, deijci. Poſt urbem conditam pontes extructi numero octo, ſcilicet Miluius, Aelius, Vaticanus, Ianiculenſis, Ceſtius, Fabricius, Palatinus, & Sublicius: hos omnes pręter Sublicium Totilas demolitus eſt.

De Ponte Miluio. Cap. III.

Miluius pons, quem nunc Moluiũ uocant, in uia Flaminia ſitus eſt, & ultra primum lapidem ab urbe diſtat. Hic à M. Scauro in Cenſura Syllanis tẽporibus extructus. Hunc ſæpe demolitum iterumq; reſtauratum aiunt.

De

De ponte Aelio, nunc S. Angeli, Vaticano, ſiue Triũphali, ac Ianiculenſi, ſiue Aureliano. Cap. IIII.

Pons, nunc S. Angeli, olim Aelius, ab Aelio Hadriano denominatus. Is enim pontẽ ipſum, & iuxtà ſepulchrũ, quod Hadriani Molem uocãt excitauit.

Infra hunc pons eſt, qui in Vaticanum montem & campum mittit, & ob id Vaticanum: alio nomine uero Triumphalem, pontẽ quia per ipſum triũphantes in Capitolium lęti Ioui congratulatum aſcenderent, cognominarunt. Huius pontis pilæ è regione S. Spiritus hoſpitali, in Tyberi adhuc uidentur.

Tertius à proximo Ianiculo Ianiculenſis: & à uia, uel porta Aurelia, Aurelij pons quoq; dictus eſt. Antoninus Pius hunc marmoreum ſtrauit: qui ciuilibus bellis demolitus Ruptus eſt dictus. Hũc poſtea Xyſtus IIII. Pont. Max. inſtaurauit & ſuum illi nomen indidit.

De

De Ponte Fabricio, & Ceſtio. Cap. V.

POſt Aurelium pontem ſtadio uno, è regione Theatri Marcelli, in medijs Tyberis fluctibus, inſula ſurgit: hanc prius pōs Tarpeius, à rupe Tarpeia propinqua, poſtea Fabricius, à L. Fabricio, qui eo ponte inſulam urbi coniunxit, eſt cognominatus. Idem pons nunc Quatuor capitū à quatuor marmoreis ſimulachris quadrifrontibus ad pontis aditū collocatis appellatus eſt. At qui eandem inſulam Transtyberinæ regioni connectit, Eſquilinus, ſiue Ceſtius olim, nunc pons S. Bartholomæi eſt uocatus.

De Inſula Tyberina. Cap. VI.

DE huius inſulę origine, ſupra in deſcriptione Campi Martij habuimus. Liuius, & Dionyſius etiam hanc hiſtoriam copioſe deſcribunt. Habet hæc biremis formam, ubi latiſſima eſt, teli iactum non excedit: Longitudo ſtadia circiter duo complectitur. Hæc olim Lycaonia dicta: Aeſculapio, cuius ſimulachrum

chrum ex Epidauro in eam aduectum, ſacra eſt. De Aeſculapio, eiusq́ fano, lege Plinium.

Ioui item templum in ea eſt à C. Seruilio Duumuiro dedicatum, à L. Furio annis ſex antè, bello Gallico uota. In eadem inſula propter Aeſculapiũ in agris ægri ponebantur. Et prope eiuſdem dei templum erat noſocomion, id eſt, ægrorum ſanandorum locus: Quòd hic deus medicinæ inuentor, cultorq́ eſſet.

Fauni in eadem fanum fuit, ſed propter flumen, huius ueſtigia uix apparẽt amplius. Faunus primus dijs fana templaq́ conſecrauiſſe dicitur, & ob hanc cauſam ab eodẽ templa dijs ſacra, fana ſunt appellata. D. Iulij ſtatua illic fuiſſe Cor. Tacito, & Suetonio autoribus comprobatur.

De Ponte Senatorum, ſiue Palatino & ponte Sublicio. Cap. VII.

INfra dictã inſulã, ad teli iactum ſeptimus pons eſt, qui Senatorum à Senatoribus

toribus dicitur. Hic etiam à monte Palatino propinquo, Palatinus uocatus. Hodie ab æde S. Mariȩ uicina, S. Mariȩ Aegyptiacæ pons nominatur.

Sequitur ultimus pons Sublicius, qui etiã uetuſtiſſimus habetur. hic primũ ligneus ad Auẽtini radices ab Anco Martio, ſine clauo ferreo, & fulturis, contignatione ſola ita compactus, ut belli tempore adimi poſſet. Sublicius autem à ſublicibus, id eſt, magnis trabibus dictus. Aemilius Lepidus hunc poſtea lapideum compegit, & ex ſuo nomine Aemilium donominauit. Sunt qui ex marmore ſtratum uelint, & inde pontẽ Marmoreum appellatum. In hoc olim pauperes à tranſeũtibus ſtipem petentes ſedebãt. Ex hoc facinoroſi in Tyberim etiam præcipitabantur. Hic quoq;, ut alij pontes, ſæpe demolitus, ab alijs atque alijs inſtauratus.

De

De Transtyberina regione, Rauenatiū, & Fortis Fortunæ templo, Thermis Sauerianis, hortis Cæſaris, ac de aquā Alſietina, & de pratis Mutijs. Cap. VIII.

TRanstyberina regio, à monte Ianiculo, qui illi plurimus imminet, priſcis tēporibus nomē habuit: Rauenatiū etiam urbē ab antiquis nominatam reperimus, à Rauenatiū claſſe, qui cum Romanis auxilium tuliſſent, in Ianiculo habitandi poteſtas, ne aliquando ab hoſtibus mons occuparetur, eſt data. Et cum hæc regio à uiliſſimis hominibus, & ſordidas artes exercentibus incoleretur, nihil memorabile in ea propemodū, preter pauca quædā, fuit. Seuerinus Thermas illic extruxit. Cæſar hortos & Naumachiam ibidem adornauit. Fortis Fortunæ templum quoq; eadem regione Tiberij tempore dedicatum.

Alſietina aqua, ex Alſietino lacu, uia Claudia in hortos Auguſti, & Naumachiam perducta, Transtyberinæ regioni ſeruiebat. Hæc aqua Auguſta etiam ab

 aliquibus

aliquibus eſt nominata. Vide Frontinũ, qui de aquis Romanis copioſe cõſcripſit.

Mutius cũ ſe pro patria mori ultro obtuliſſet, à Pop. Rom. regione trans Tyberim donatus eſt. Et hic locus prata Mutia hac tempeſtate adhuc uocatur: Iuxta Naualia Transtyberina olim Ludi piſcatorij celebrabantur.

De ſepulchro Numæ, & Cæcilij poëtæ, Tribunali Aureliano, Ianiculo, & hortis Martialis. Cap. IX.

NVmæ regis ſepulchrum ſub Ianiculo fuiſſe, arca eius, & libri illic longo pòſt tempore effoſſi, cõprobant. Vide Liuium, Solinum, &c.

Tribunal Aurelianum, & Naualia in eadem Transtyberina regionem fuiſſe, ab ijſdem autoribus commonſtratur.

Ianiculo, Ianus, qui in eo habitauit, & poſtea ſub eo ſepultus, nomẽ dedit. Hic eandem illic ciuitatem ædficauiſſe fertur. Ianiculus etiã Antipolis dictus eſt, ut Roma Saturnia.

Cæcilius poëta ſub eodem Ianiculo ſe-

pultus

pultus fuiſſe prædicatur. Martialis horti amœniſſimi in eodem Ianiculo, ut ipſe libro primo teſtatur, fuere.

De monte & Campo Vaticano, templo Apollinis, & Martis, Naumachia, Circo, & hortis ac, de Obeliſco Cæſ. Cap. X.

VAticanus mõs, & campus ipſe, extra urbem in Transtyberina regione fuere, & eo loco ubi hodie eſt S. Petri templum, et Pontificis Palatium: Vaticanus autem dictus eſt, à Vaticano deo, cuius inſtinctu uaticinia illic edita, credidit antiquitas. deum Vaticanum ideo dixere, quod penes hũc uocis humanæ initia eſſent, quoniam pueri ſimulatq; in lucem edũtur, huius dei ſyllabam primam ſtatim proferunt.

Apollinis templum in Vaticano, eo loco fuiſſe putant, ubi hodie S. Petronillæ: & Martis, ubi S. Mariæ cognomento in Febribus in uia olim Triũphali eſt. Gellius ſcribit Iulium Paulũ poëtam in Vaticano hortos habuiſſe.

Vallis Vaticana ibidẽ uidetur, in hac Nero pro regendis equis ſpacium incluſit. Cõuenticula itẽ & Cauponas ibidem adornauit. Hortos quos illic Nero habuit, ad uaria Chriſtianorũ ſupplicia obtulit. Totumq; hoc ſpaciũ incluſum Circũ appellauit. Naualia præterea, ſtagna, Naumachiæ illic fuere. Obeliſcus quoq; Cæſaris in uia Triumphali adhuc erectus conſpicitur.

De uia Triumphali, aqua Sabbatina, ſepulchro Scipionis. Cap. XI.

DE uia Triumphali etiã ſupra mentio facta eſt, dicta Triumphalis eſt, quod pompa triumphalis per eam in Capitolium procedebat, hæc ut & aliæ, ſilice ſtrata fuit. Continuabatur autem olim ad porticũ poſteriorem S. Celſi, & campum Floræ petebat, ab hoc templum olim Iunonis, nunc S. Angeli: hinc ad S. Georgij templum in Velabro. In Pontificalibus hortis multæ aliũde illuc tranſlatæ conſpiciuntur antiquitates: ut Nili ſimu-

liſimulachrum, & omnia animalium in eo creſcentium genera. Tyberis, cum lupa, urbis cōditoribus ubera præbentem. Apollinem cum arcū & ſpiculis. Laocoontis ſtatua, de qua ſupra. Cupidinē iuxta Venerem. Et alia multa illic in porticu & hortis apparent.

Sabbatina aqua, à Sabbatino Anguillariæ lacu Romam perducta: poſtea ab Hadriano aquæductu reſtituto, in D. Petri Baſilicā ad ſacerdotū uſum perducta.

In Vaticano campo, nō longe ab Hadriani mole, meta, ſeu pyramis olim ſtetit: ſub qua Scipionis Africani ſepulchrū fuiſſe ferunt.

De Mole Hadriani & Pratis Quintijs. Cap. XII.

AElius Hadrianus, iuxta Aeliū pontem, è regione Mauſolei Auguſti, ingentem molem, pro ſuo ſepulchro excitauit. In hoc primum ipſius, poſtea omniū Antoninorū cineres ſunt reconditi. Hæc hodie Pontificum præſidium eſt. Eadem quoq; Creſcentij arx, à Cre-

ſcentio quodã duce factioſo, qui eũ diu tenuit denominata eſt. Vide Procopiũ.

Prata Quintia in Campo Vaticano, à Q. Cecinnato cognominata fuerunt. Lege Plinium. Hodie Aprata nominãtur.

De ijs quæ extra portam Flumentanã, & Collatinam fuere, uel nunc ſunt. Cap. XIII.

FLaminia uia primum extra portam Flumẽtanam occurrit. Hæc, ut antè quoque demonſtratum, à Cn. Flaminio Ariminum uſq; perducta. Hãc ſilice intra urbem, extra urbem glarea ſtrauit: Sic omnes quæ Romæ ſunt uię, munitæ dicuntur. In hac uia Auguſtus pontes quatuor extruxit, quarum ueſtigia hodie uix apparent. Ad hãc Cæſar uillã, quam ad Gallinas uocabat habuit. Rationem nominis tradit Liuius. Viæ Flaminiæ iuncta fuit Claudia, in qua Ouidij horti extiterunt.

Aemilia uia, à Lepido Flaminij collega conſtrata, ab Aemilia regione, Bononiam uſq; ducit. Aemiliæ autem uię duę

fuiſſe

fuiſſe perhibẽtur, una quę Flaminiã exci piebat: altera quam Scaurus ſtrauit, quę per Piſas & Lunã in Sabatios ducebat. Tyberina item uia fuit, & Caſſia, extra portam nũc Viridariam, quæ Sutrium, Vetrellam, Viterbium'que in Vulſinenſem mittebat.

Clitellæ loca quædã ſunt in uia Flaminia, parum decliuia deuexaq́ꝫ.

Extra Collatinam portã, uia eiuſdem nominis eſt.

De ijs quæ extra portam Collinam fuiße traduntur. Cap. XIIII.

VIa Collinæ portæ Salaria uocatur, Sabini enim ſalem in urbẽ per eam inferebant. In ea Salarius pons fuit. Ducit autem Salaria in Sabinos: Excipitur uero à Numentana. In Salaria Veneris Erycinę templum à Fabio Dictatore uotum, dedicatũ uero à L. Portio. Ibidem Veneris Verticordiæ ſimulachrum erat, ſic dictum quod hominũ à libidine uerteret animos. Honoris item templum

& ara in ea: & Licinij Auguſti tonſoris ſepulchrum.

De ijs quæ extra Nomentanam portam, & Interaggeres fuere, uel hodie ſunt. Cap. XV.

EXtra Numentanam uia, nominis eiuſdē incipit: hac itur Numētum. Eadem Ficulnenſis, à figlinis in eo loco conſtitutis ſic appellabatur. Næniæ quæ cātu flebili, funeribus intereſſe ſolēt, extra portam hāc templum habuiſſe dicuntur. Ita alijs dijs immitibus, qui humano generi nocere creduntur, templa, ſed extra portam, ut minus noceant, conſtituerūt, ut Febri, Marti Vltori: Nemeſi, &c. In Numētana uia, circa templū S. Agnetis, Bacchi uetuſtiſſimum templum apparet. In eadem Numentanus pons eſt, è Narſete eunucho extructus. Inter hanc & Salariam Suburbanū Neronis liberti fuit, in quo Nero mortē ſibi conſciuit.

Extra Interaggeres portam Caſtrum Cuſtodiæ eſt, ubi milites Dioclitiani in ſtatione fuerant. Illic Viuarium quoque,

nunc

nũc Viuariolum uocatum cernitur, ubi uariæ beſtiæ, ad uoluptatẽ potius, quàm uſum nutriebantur.

De ijs quæ extra portam Eſquilinã, Næuiam, Cœlimontanam, & Gabiuſam; fuere, uel ſunt. Cap. XVI.

A Porta Tiburtina, uia eodem nomine procedit, quę Tibur ducit. In ea pons Mameus eſt, uulgo Mamolo uocatur, nomen ab Alexãdri matre, que eum reſtaurauit, habet. Iſthic & Puticolę, à puteorum multitudine nominatæ ſunt. Lucanus quoq; pons, extra eãdem portam Anienem trãſit. Anio Vetus, & Nouus extra eam portam concipiuntur.

Extra portam Eſquilinã Labicana uia eſt, & Præneſtina. In Præneſtina aqua Appia, ab Appio Claudio in urbem ducta initium ſumit. Virgo aqua in eadem uia militibus olim demonſtrata, ex eo loco in urbem deducitur.

Verum de aquis Romanis uide Frontinum, hic cuiuſq; ortum, aquæductum finem ac uſum pulcherrime deſcribit.

A porta

A porta Cœlimontana incipit uia Cā=pana: quæ Latinæ iungitur: Inter Cœ=limontanam & Latinam, Gabiuſa por=ta conſtituta eſt, & ab hac uia olim Ga=biuſa exibat, & hæc Gabios ducebat, hi ad Præneſtinam uiam habitant.

De ijs quæ extra portam Latinam & Capenam fuere uel ſunt. Cap. XVII.

LAtinæ uiæ Latina porta & nomen & principium dedit. Hæc per Leui canum, nūc Valmontanum àc Latinos producitur. In hac Fortunæ muliebris tē plum olim ſtetit, & eiuſdem deæ ſimula=chrū. De hoc Val. Maximus. In eadem uia Tepula aqua cōcipitur. A porta Ap pia, uia eiuſdē nominis egreditur, & ab Appio Claudio Capuā uſq; ſtrata. Con=ſule Strabonem.

Ad Capenam portam Martis Bellato ris, uel Gradiui templū fuit, & in eo Mar tis ancile. Iuxta idem templum lapis Ma nalis, qui in ciuitatem per ſiccitatem al=latus, ſtatim pluuia exorta, unde Mana=

lis

lis appellatus fuit. In uia Capena Deæ Bonę ſacrariũ ſtetit: apud hoc Clodium, & M. Papyrium interfectos affirmant. Iuxta Capenam portam ara Apollinis, Spei, Mineruæ, Honoris, templa fuiſſe aiunt. Tempeſtatis item ædem à Marcello conditam. Ridiculi quoq; templũ ibidem conſtituerunt. Cũ enim Annibal in ea parte caſtra poſuiſſet, irriſus illuſusq; diſcedere coactus eſt. In Appia uia pons Valentinus fuit, à Valente Imperatore extructus. In eadem prope Maſicũ montem Sinueſſa eſt. Hæc uia ſepulchra inſignia habuit, ut Calatini, Scipionum, Seruiliorum, Metellorum, Tulliorũ, Ennij, Pompeij, Horatiorum, aliorumq;. In ea parte etiam campus, ubi Horatij depugnarũt, cernitũ, & in eo aqua & fons Mercurio ſacer erat: ad hũc cum Pop. Rom. acceſſiſſet, primus quiſq; in eam lauri ramum intingens, proximos ea ſpargebat. Mercuriũ inuocãs, ut aſperſis peccata, præſertim periuria delerẽtur. Lucus etiã

Egeriæ

Egeriæ extra hãc portã fuit. Via Laurẽtina in Appiã incidebat, in qua S. Sebaſtianus, in eo loco, ubi Termino deo, Terminalia feſta celebrarũt, paſſus fuiſſe dicit.

De ijs quæ extra portam Hoſtienſem, et reliquas in genere. Cap. XVIII.

AB Hoſtienſi porta incipit uia Hoſtienſis, quę Hoſtiã ab Anco cõditã ducit. Hæc olim Tergeminorũ porta dicta, extra hãc Emporiũ à Liuio ponit.

In Trãstyberina regione portę tres fuere, Portuenſis, Aurelia, & Fontinalis. A Portuenſi, uia eodem nomine incipit, & ad Hoſtiẽſem portum ducit. Illic Portunni, portuum deo ædes ſacra conſtituta. In qua Portunnalia feſta in eius honorem celebrabantur. Ab Aurelia porta, uia Aurelia orditur, quæ per Thuſciæ maritima Piſas ducit. Eadem à Traiano, qui eam reſtituit, Traiana eſt uocata. In hac Galbæ Imperatoris horti fuerunt, & in ijs eiuſdem ſepulchrum.

FINIS.

PVB. VICTORIS DE VRBIS ROMAE REGIONIBVS & Locis libellus.

REGIO PRIMA, *Porta Capena.*

VICVS & Aedis Camœnarũ.
Vicus Druſianus
Vicus Sulpiti Vlterioris.
Vicus Sulpiti citerioris.
Vicus Fortunæ Obſequentis.
Vicus pulnerarius.
Vicus Honoris & Virtutis.
Vicus Trium ararum.
Vicus Fabriti.
Aedis Martis.
Aedis Mineruæ.
Aedis Tempeſtatis.
Area Appollinis.
Area Spei.
Area Galli, ſiue Thalli, ſiue Galliæ.
Area Pinaria.
Area Carſuræ.
Lacus Promethei.
Lacus Viſpſani uel Veſpaſiani.
Balineum Torquati.
Balineum Vectij Bolani.
Balineum Mamertini.
Balineum Abaſcantiani.
Balineum Antiochiani.
Thermæ Seuerianæ.
Thermæ Cõmodianæ.
Arcus diui Veri Parthici.
Arcus diui Traiani.
Arcus Druſi.
Mutatorium Cæſaris.
Almo fluuius
Vici.9
Aediculæ.10
Vicomagiſtri.36
Curatores.2

De-

Denunciatores.2
Inſulæ.4.Mil.250
Domus.120
Horrea.13
Balineæ priuatæ.82
Lacus.83
Piſtrina.20
Regio in ambitu conti net pedes.12.Mil.222

REGIO SECVNDA,
Cæli Montium.

TEMplum Claudij
Macellũ magnum
Campus martialis
Lupariæ
Antrum Cyclopis
Caſtra peregrina
Caput Aphricæ
Arbor ſancta
Domus Philippi
Domus Vectiliana
Regia Tulli Hoſtilij tẽplumq́ quod is in curiam redegit ordini à ſe aucto, id eſt, patribus minorũ gentium
Manſiones Albanæ
Mica aurea
Armamentarium
Spolium Samarium
Ludus matutinus
Ludus gallicus
Cohortes quinq; uigilum
Vici.7
Aediculæ.8
Vicomagiſtri.28
Curatores.2
Denunciatores.2
Inſulæ.3.Mil.
Domus.133
Horrea.23
Balineæ priuatæ.20
Piſtrina.12
Regio in ambitu conti net pedes.12.Mil.200.

REGIO TERTIA,
Iſis et Serapis.

MOneta Amphitheatrum quod capit loca.87.Mil.
Ludus magnus
Ludus Dacicus
Domus Brytiana
Samium coragium
Prætura præſentiſsima
Thermæ Titi Cæſa.Augu.

Thermæ

Thermę Traiani Cęſa. Auguſti
Thermę Philippi Cęſa. Auguſti
Lacus paſtoris
Schola quæſtorum
Schola Capulatorum
Porticus Liuia
Caſtra Miſenatium
Suburra
Vici.8
Aediculæ.8
Vicomagiſtri.24
Curatores.2
Denunciatores.2
Inſulæ.2757
Domus.160
Horrea.18
Balineæ priuatæ.80
Lacus.65
Piſtrina.12
Regio in ambitu continet pedes.12450

REGIO QVARTA, *Templum pacis*.

TEMplum Remi
Templum Veneris
Templum Fauſtinæ
Templum Telluris
Via Sacra
Baſilica Conſtantini
Baſilica Pauli Aemilij
Sacri portus
Forum Tranſitorium
Balineum Daphnidis
Porticus Aſidata
Area Vulcani cum Vulcanali, ubi lotos à Romulo ſata, in qua
Area ſanguine per biduum pluit
Buccina aurea, uel Buccinum aureum
Apollo ſandalarius
Horrea Cartharea uel Taſtaria uel Teſtaria
Sororium tigillum
Coloſſus altus 102. & ſemis, habens in capite radios 7. ſinguli pedum 22. & ſemis
Meta ſudans
Carinæ
Domus Pompeij
Auita Ciceronum Domus
Vici.8

Q Aediculæ.8

Aediculæ.8
Vicomagiſtri.32
Curatores.2
Denunciatores.2
Inſulæ. 2757
Domus.138
Horrea.8
Balineæ priuatæ.75
Lacus.78
Piſtrina.12
Regio in ambitu continet pedes.13.Mil.

REGIO QVINTA,
Exquilina cum turri & colle Viminali.

LAcus Promethei
Macellum Liuiani
Nymphæum diui Alexandri
Cohortes 7 uigilum
Aedis Veneris Erycinæ ad portam Collinam
Horti Planciani, uel Plautiani
Horti Mœcenatis
Regia Serui Tulli
Hercules Sullanus
Amphitheatrũ caſtrẽſe
Cãpus Exquilinus & Lucus
Cãpus Viminalis ſub Aggere
Lucus Petelinus
Templum Iunonis Lucinæ
Iugus fagutalis
Domus Aglij iureconſulti Q. Catuli, & M. Craſsi
Ara Iouis Viminei
Minerua medica
Iſis patricia
Lauacrum Agrippinæ
Thermæ Olympiadis
Vici.15
Aediculæ totidem
Vicomagiſtri.60
Curatores.2
Denunciatores.2
Inſulæ.3850
Domus.180
Lacus.79
Horrea.23
Balineæ priuatæ.75
Piſtrina.12
Regio in ambitu continet pedes.15900

Regio

REGIO SEXTA,
Alta ſemita.

Vicus Bellonæ
Vicus Mamuri
Templum Salutis in colle Quirinale.
Templum Serapæum
Templum Apollinis, & Clatræ
Templũ Floræ, & Circus
Floralia
Capitolium Vetus
Diuus Fidius in Colle
Forum Salluſti
Fortũa Publica in Colle
Statua Mamuri plumbea
Templum Quirini
Domus Attici
Malũ Punicũ ad quod Domitianus, DD.
Templum gentis Flauię & erat domus ſua
Horti Salluſtiani
Senatulum mulierum
Thermę Diocliatianę
Thermę Conſtantinianę
Balinea Pauli
Decem Tabernę
Ad Gallinas Albas
Area Calidij
Cohortes 3. uigilum
Vici. 12
Aediculę. 16
Vicomagiſtri. 48
Curatores. 2
Denunciatores. 2
Inſulę. 3505
Domus. 145
Horrea. 18
Balineę priuatę 78
Lacus. 76
Piſtrina. 12
Regio in ambitu continet pedes. 15. Mil. 600

REGIO SEPTIMA,
Via Lata.

Lacus Ganymedis
Cohortes 7. uigilum, aliter primorum uigilum
Arcus nouus
Nymphęum Iouis

Aedicula Capraria
Campus Agrippę
Templum Solis
Caſtra Gentiana, aliter Gipſiana
Porticus Conſtantini
Templum nouũ Spei
Templum nouum Fortunę
Templum nouũ Quirini
Sacellum Genij Sangi
Equi ęnei tiridatis
Forum Suarium
Forum Archemorium
Horti Argiani
Pila Tyburtina
Ad manſuetos
Lapis pertuſus
Vici.10
Vicomagiſtri.40
Curatores.2
Denunciatores.2
Inſulę.3385
Domus.120
Horrea.25
Piſtrina.16
Balineę priuatę.75
Lacus.76
Regio in ambitu continet pedes.12700

REGIO OCTAVA, *Forum Romanum.*

ROſtra populi Romani
Aedis Victorię, cũ alia ędicula Victorię uirginis dd. à Portio Catone
Templum Iulij Cęſaris in foro
Victorię aureę ſtatua in tẽp. Iouis Opt. Max.
Ficus Ruminalis & Lupercal uirginis
Columna cum ſtatua M.Ludij
Gręcoſtaſis
Aedis Opis & Saturni in uico Iugario
Miliarium aureum
Senatulum aureum
Pila oratia, ubi trophęa locata nuncupantur
Curia
Templum Caſtorũ ad lacum Iuturnę

Templum

Templum Concordię
Equus ęneus Domitiani
Atrium Mineruę
Ludus Aemilius
Iulia porticus
Arcus Fabianus
Puteal Libonis
Iani duo celebris mercatorum locus
Regia Numę
Templum Veſtę
Templum deûm Penatium
Templum Romuli
Templum Iani
Forum Cęſaris
Stationes municipiorum
Forum Auguſti cum ęde Martis Vltoris
Forum Traiani cũ templo & equo æneo & colũna Cochlide quæ eſt alta pedes 128. habetq́ intus gradus 185 feneſtellas 45
Cohortes ſex uigilum
Aedicula Cõcordiæ ſupra Græcoſtaſim
Lacus Curtius
Baſilica argentaria
Vmbilicus urbis Romę
Templum Titi & Veſpaſiani
Baſilica Pauli cũ phrygijs columnis
Ficus Ruminalis in Comitio ubi & Lupercal
Aedis Vęiouis inter Arcem & Capitoliũ prope Aſylum
Vicus Ligurum
Apollo translatus ex Apollonia à Lucullo 30. cubitum
Delubrum Mineruæ
Aedicula Iuuentæ
Porta Carmentalis uerſus circũ Flaminium
Templum Carmentæ
Capitoliũ ubi omniũ deorum ſimulachra celebrantur
Curia Calabra, ubi põtifex minor dies pronunciabat
Templum Iouis Optimi Max.

mi Maximi
Aedis Iouis Tonãtis ab Agu. DD. in cliuo Capitolino
Signum Iouis imperatoris. A pręneſtæ deuectum
Aſylum
Templum uetus Mineruæ
Horrea germanica
Horrea Agrippina
Aqua cernens quatuor Scauros
Forum Boarium
Sacellum Pudicitię patricię
Aedes Herculis Victoris duę, altera ad portã Trigeminã, altera in foro Boario cognomine Rotunda & parua.
Forum Piſcarium
Aedis Matutę
Vicus Iugarius, idẽ & Thurarius, ubi ſunt arę Opis & Cereris cũ ſigno Vortumni
Carcer imminens foro à Tullo Hoſtilio ædificatus media urbe
Porticus margaritaria
Ludi literarij
Vicus unguentarius
Aedis Vortumni in uico Thuſco
Elephantus herbarius
Vici. 12
Aediculæ totidem
Vicomagiſtri. 48
Curatores. 2
Denunciatores. 2
Inſulæ. 3880
Domus. 150
Balineæ priuatę. 66
Horrea. 18
Lacus. 120
Piſtrina. 20
Regio in ambitu continet pedes. 12867

REGIO NONA,
Circus Flaminius.

STAbula 4. factionum
Aedis antiqua Apollinis cum lauacro
Aedis Herculi magno cuſtodi

cuſtodi Circi Flamini
Porticus Philippi
Aedis Vulcani in circo Flaminio
Mimitia uetus
Mimitia frumentaria
Porticus corinthia. CN. Octauij, quæ prima duplex fuit
Crypta Balbi
Theatrum Balbi. Capit loca. 30245
Cęſar dedicauit & appellatur à Vicinitate
Iupiter Pompcianus
Theatrũ Marcelli. Capit loca. 30000. ubi erat aliud templum Iani
Delubrum. CN. Domitij
Carcer.160.uirũm
Templũ Bruti Callaici
Villa publica, ubi primum populi cẽſus eſt actus in cãpo Martio
Campus Martis
Aedis Iuturnę ad aquã Virgineam

Septa trigaria
Equiria
Horti Lucullani
Fons Scipionum
Sepulchrũ Auguſtorũ
Ciconiæ nixę
Pantheon
Theatrum Pompei
Baſilica Macidij
Baſilica Martiani
Templum diui Antonij cum Cochlide columna quæ eſt alta pedes.175.habet
Intus gradus 206. & feneſtellas.56
Thermæ Hadriani
Thermæ Neronianæ quæ poſtea Alexandri
Thermæ Agrippæ (nę
Templũ Boni euentus
Aedis Bellonæ uerſus portam Carmẽtalem, ante hanc ædem columna index belli inferendi
Porticus Argonautarum
Meleagricum

Iſæum
Serapęum
Mineruium
Minerua Chalcidica
Inſula Phelidij, Siue Phelidis
Vici.30
Aediculæ totidem
Vicomagiſtri.220
Curatores.2
Denunciatores.2
Inſulę.3788
Domus.140
Balineæ priuatę.63
Horrea.22
Piſtrina.20
Regio in ambitu habet pedes.30500

REGIO DECIMA
Palatium.

VIcus Padi
Vicus Curtarum
Vicus Fortunę reſpicientis
Vicus ſalutaris
Vicus Apollinis
Vicus cliuusq́ diei
Roma quadrata
Aedis Iouis Statoris
Caſa Romuli
Prata Bacchi, ubi fuerũt ędes Vitruuij Fundani
Ara Febris
Templum Fidei
Aedis matris deũ, huic fuit conterminum delubrum Soſpitę Iunonis
Domus Ceioniorum
Suelia
Iouis cœnatio
Aedis Apollinis ubi lychni pendebant inſtar arboris mala ferentis
Aedis deæ Viriplacę in Palatio
Bibliothecæ
Aedis Rhamnuſiæ
Penthapylon Iouis arbitratoris
Domus Auguſtana
Domus Tyberiana
Sedes imperij Romani
Auguratorium
Ad mammęam, hoc eſt Dietæ

Mammęæ

Mammæ
Ara palatina
Aedis Iouis Victoris
Domus Dionyſij
Domus Q. Catuli
Domus Ciceronis
Aedis Dijouis
Velia
Curia Vetus
Fortuna Reſpiciens
Septizonium Seueri
Victoria Germaniciana
Lupercal
Vici.6
Aediculæ totidem
Vicomagiſtri.24
Curatores.2
Denunciatores.2
Inſulæ.2644
Domus.88
Lacus.80
Horrea.48
Piſtrina.20
Balineæ priuatæ.15
Regio in ambitu habet pedes.12600

REGIO VNDECIMA,

Circus Maximus.

CIRcus Maximus qui capit loca.385. Mil.12.portæ
Templum Mercurij
Aedis Ditis patris
Aedis Cereris
Aedis Veneris opus Fabij Gurgitis
Aedis Portũni ad pontem Aemilij, olim Sublici
Porta Trigemina
Salinæ
Apollo Cœliſpex
Aedis Portumni
Hercules Oliuarius
Ara Maxima
Templum Caſtoris
Aedis Cereris
Aedis Pompeij
Obeliſci duo, iacet alter, alter erectus
Aedis Murciæ
Aedis Cõſi ſubterranea
Forum Holitorium in eo columna eſt Lactaria ad

ria ad quam infantes
lacte alendos deferunt
Aedis Pietatis in foro
Holitorio
Aedis Iunonis Matutæ
Velabrum maius
Vici.8
Aediculæ totidem
Vicomagiſtri.32
Curatores.2
Denunciatores.2
Inſulæ 1600.
Domus.89
Balineę priuatæ.15
Horrea.16
Lacus.60
Piſtrina.12
Regio in ambitu conti
net pedes.11500

REGIO DVODECIMA,
Piſcina Publi.

VIcus Veneris almæ
Vicus piſcinæ pu-
blicæ
Vicus Dianæ
Vicus Ceios
Vicus Triari
Vicus aquæ ſalientis
Vicus laci tecti
Vicus fortunæ Mãmoſę
Vicus Colapeti paſto-
ris
Vicus portæ Raduſcu-
lanæ
Vicus portæ Nęuiæ
Vicus Victoris
Horti Aſiniani
Area radicaria
Caput uiæ nouæ
Fortuna Mammoſa
Iſis Antenodoria
Aedis bonæ deæ ſubſa-
xanæ
Signum delphini
Thermæ Antoninianę
Septem domus Partho
rum
Campus lanatarius
Domus Chilonis
Cohortes 3.uigilum
Domus Cornificij
Priuata Hadriani
Vici.12
Aediculæ totidem
Vicomagiſtri.48
Curatores.2
Denunciatores.2

Inſulæ

Inſulæ.2486
Domus.114
Balineæ priuatę.44
Lacus.80
Horrea.26
Piſtrina.20
Regio in ambitu habet pedes.12000

REGIO XIII.
Auentinus.

Vicus Fidij
Vicus frumentarius
Vicus trium uiarum
Vicus Ceſeti
Vicus Valeri.
Vicus Laci miliarij
Vicus fortunati
Vicus capitis canteri
Vicus trium alitum
Vicus nouus
Vicus Loreti minoris
Vicus armiluſtri
Aedis Conſi
Vicus columnæ lignee
Minerua in Auentino
Vicus Materiarius
Vicus mundicici
Vicus Loreti maioris
ubi erat Vortumnus
Vicus fortunæ dubiæ
Armiluſtrum
Templū lunę in Auentino
Templum commune Dianæ
Thermæ Varianę
Templum Libertatis
Doliolum
Aedis Bonæ deæ in Auentino
Priuata Traiani
Remuria
Atrium Libertatis in Auentino
Mappa aurea
Platanon
Horrea Aniceti
Scalæ Gemoniæ
Porticus Fabaria
Schola Caſsij
Templum Iunonis reginæ à Camillo. D D. Veijs captis
Forum piſtorium
Vici 17
Aediculę totidem

Vicomagi-

Vicomagiſtri.74
Curatores.2
Denunciatores.2
Inſulæ.2488
Domus.103
Balineæ priuatæ.64
Lacus.78
Horrea.26
Piſtrina.20
Regio in ambitu habet pedes.16200

REGIO XIIII,
Transtyberim.

VIcus Cenſorij
Vicus Gemini
Vicus Roſtrati
Vicus Longi aquilæ
Vicus ſtatuæ ſiccianæ
Vicus quadrati
Vicus Raciliani maioris
Vicus Raciliani minoris
Vicus ianiculenſis
Vicus Bructanus
Vicus larum ruralium
Vicus ſtatuę Valerianę
Vicus Salutaris
Vicus Pauli
Vicus Sex. Lucei
Vicus Simi Publici
Vicus Patratilli
Vicus Laci reſtituti
Vicus Saufei
Vicus Sergi
Vicus Ploti
Vicus Viberini
Gaianium
In inſula Aedis Iouis, & Aeſculapij & Aedis Fauni
Naumachiæ
Corniſce
Vaticanius
Hortus Domitij
Ianiculum
Mamæ ſacellum
Balineum Ampelidis
Balineum Priſcillianæ
Statua Valeriana
Statua Sicciana
Sepulchrum Numæ
Cohortes.7.uigilum
Caput Gorgonis
Templũ fortis fortunæ
Area Septimiana
Ianus Septimianus
Hercules cubans
Campus Bruttanus

Campus

Campus Codetanus	Inſulæ.4405
Horti Getæ	Domus.150
Caſtra Lecticariorum	Balineę priuatæ.86
Vici.22	Lacus.180
Aediculæ totidem	Horrea.22
Vicomagiſtri.88	Piſtrina.22
Curatores.2	Regio in ambitu habet
Denunciatores.2	pedes.33488

SENATVLA TRIA.

Vnum inter Capitolium & forũ ubi magiſtratus cum ſenioribus deliberãt: alterum ad portam Capenã: tertiũ citra ædem Bellonę in circo Flaminio, ubi dabat̃ ſenatus legatis quos in urbem admittere nolebant: quartũ ſenatulũ matronarũ in Quirinale Antoninus pius Baſſiani filius fecit.

BIBLIOTHECAE.

Vndetriginta publicæ, ex ijs pręcipuæ duę Palatina & Vlpia.

OBELISCI MAGNI SEX.

Duo in circo Maximo, maior eſt pedum.132. Minor pedum.88.& ſemis.unus in Vaticano pedum 72 . unus in cãpo Martio pedum 72. duo in Mauſeolo Auguſti pares ſinguli ped.42.& ſemis.

OBEILISCI PARVI.

XLII in pleriſq; ſunt notæ Aegyptiorum.

PONTES VIII.

Moluius, Aelius, Vaticanus, Ianiculenſis, Fabricius, Ceſtius, Palatinus, Aemilius, qui antẽ Sublicius.

Campi

CAMPI VIII.

Viminalis, Exquilinus, Agrippę, Martius, Codetãus, Bructanus, Lanatarius, Pecuarius: Vnus ultra Tyberim cãpus Vaticanus extra numerum.

FORA XVII.

Romanum quod dicitur Magnum, Cęſaris, Auguſti, Boarium, Tranſitorium, Holitorium, Piſtorium, Traiani, Aeneobarbi, Suariũ, Archemorium, Diocletiani, Gallorum, Ruſticorum, Cupedinis, Piſcarium, Salluſti.

BASILICAE XI.

Vlpia, Pauli, Veſtim. Neptũnij, Macidij, Martiana, Vaſtellaria, Floſelli, Sicimini, Conſtantiniana, Baſilica Portia à Portio Catone facta.

THERMAE XII.

Traiani, Titi, Agrippę, Syriacæ, Commodianæ, Seuerianæ, Antonianæ, Alexandrinę, quæ Neronianæ, Dioclitianæ, Dęcianæ, Conſtantinianę, Septimianæ.

IANI.

Per omnes regiones incruſtati & adornati ſignis duo pręcipui ad arcum Fabianum ſuperior inferiorq́ꝫ.

AQVAE XX.

Appia, Martia, Virgo, Claudia, Herculanea, Tepula, Damnata, Traiana, Annia, Halſia, ſiue Halſientena quę Auguſta, Cærulea, Iulia, Algentiana, Ciminia, Sabbatina, Aurelia, Septimiana, Seueriana,

Seueriana,Antoniana,Alexandrina.

VIAE XXIX.

Appia,Latina,Labicana,Campana,Pręneſtina,Tiburtina,Collatina,Nomentana,quę Figulenſis,Salaria,Flaminia,Aemilia,Claudia,Valeria,Oſtienſis,Laurẽtina,Ardeatina,Setina,Quintia,Gallicana,Triumphalis,Patinaria,Ciminia, Cornelia,Tiberina,Aurelia, Caſſia, Portuenſis, Gallia,Laticulẽſis,Capitolia 2. uetus & nouum, Amphitheatra 2. Coloſſi 2. Columnę Cochlides 2.Macella 2.theatra 3.ludi 5.naumachiæ.5.

NYMPHAEA. XI.

Equi ænei inaurati, 24. equi eburnei 49. tabulę, ſigna ſine numero:Arcus marmorei,36.lupanaria,45.latrinę publicæ,144.cohortes prætoriæ,10.cohortes urbanę,4.cohortes uig.6. excubitoria, 14.uexilla ,2. cõmunia,caſtra peregrina, caſtra Miſenatium,caſtra tabellariorũ,caſtra lecticariorum,caſtra uictimariorum, caſtra Salgamariorum, caſtra Salicariorum, caſtra equitum ſingulorum.2.Menſæ olearię,24000.

BASILEAE, PER THOMAM
PLATTERVM, ANNO M. D. XXXVIII.
Menſe Martio.